

PARTICULARITATILE CIVILIZATIEI ISLAMICE
IMPACTUL CIVILIZATIEI ISLAMICE ASUPRA ISTORIEI
ORIENTAREA UMANISTA
EGALITATEA RASIALA
TOLERANTA RELIGIOASA
ETICA MUSULMANA IN PRIVINTA PURTARII RAZBOAIELOR
PROTEJAREA ANIMALELOR
INSTITUTIILE BINEFACERII
SCOLILE SI INSTITUTIILE STIINTIFICE
SPITALELE SI INSTITUTIILE DE MEDICINA
BIBLIOTECILE PRIVATE SI PUBLICE
CERCURILE SI INTRUNIRILE STIINTIFICE
CAPITALELE SI MARILE ORASE

I PARTICULARITATILE CIVILIZATIEI ISLAMICE

Unii autori definesc civilizatia ca fi “un sistem social care il ajuta pe om sa-si sporeasca productia culturala”. Civilizatia este alcatuita din patru elemente principale: resursele economice, sistemele politice, valorile morale, continuarea dezvoltarii stiintelor si artelor. Exista numerosi factori de ordin geografic, economic si psihic, care influenteaza dezvoltarea si progresul civilizatiei, asa cum sunt religia, limba si educatia, dar exista si factori opusi acestora care provoaca decaderea ei, cei mai importanti dintre acestia fiind descompunerea morala si ideologica, perturbarile produse in legi si sisteme, raspandirea nedreptatii si a saraciei, a scepticismului si a indiferentei, absentia unor indrumatori competenti si a unor lideri devotati.

Istoria civilizatiei a inceput de cand exista omul; ea este o succesiune neintrerupta de verigi predate de natiunea civilizata celei care urmeza dupa ea. Ea nu este apanajul unui anumit teritoriu sau al unei anumite etnii, ci isi are originea in elementele mentionate. Aproape

ca nu exista natiune care sa nu fi inregistrat cateva pagini in istoria civilizatiei, insa ceea ce distinge o civilizatie de alta este trainicia fundamentelor pe care se intemeiaza, impactul profund pe care aceasta il are, foloasele generale pe care le aduce umanitatii. Cu cat o civilizatie poate fi mai deplin universală prin mesajul sau, umanista prin tendintele sale, morala prin orientarile sale, realista prin principiile sale, cu atat mai mult va dainui in istorie, va dura in timp si va fi mai demna de cinstire.

Civilizatia islamca este o veriga in lantul civilizatiilor omenirii; ea a fost precedata de alte civilizatii si va la randul ei urmata de alte civilizatii. La aparitia ei au concurat o serie de factori, iar prabusirea ei a fost cauzata de anumite motive si conditii, despre care insa nu ne propunem sa discutăm in aceasta lucrare. Dar inainte sa incepem sa vorbim despre valorile acestei civilizatii, am dori sa mentionam rolul ei deosebit in istoria progresului uman, capodoperele nemuritoare pe care le-au oferit omenirii, popoarele si tarile ei in domeniile religiei, stiintei, eticii, sistemului de guvernare, stiintei artei si literaturii.

Celui care studiaza civilizatia islamica ii atrag in mod deosebit atentia urmatoarele trasaturi:

1 - Ea se intemeiaza pe unicitatea absoluta in ceea ce priveste dogma. Ea a fost prima civilizatie care a chemat la credinta in Dumnezeu unic, lipsit de vreun alt asociat in carmuirea si imparatia sa. El este singurul adorat, El este singurul cautat. <<Pe Tine Te adoram si la Tine cautam ajutor>>. El este cel care il face pe om puternic sau umil, care ofera si daruieste in ceruri si pe pamant.

Aceasta intelegere superioara a unicitatii a avut o mare influenta asupra ridicarii nivelului general si intelectual al omului, asupra eliberarii maselor de sub tirania religiilor, a nobililor, a oamenilor puternici, a oamenilor religiei, asupra corectarii relatiei dintre carmuitori si carmuiti, asupra indreptarii privirilor numai catre Allah, Creatorul tuturor fapturilor si Stapanul lumilor. Aceasta dogma a avut, deasemenea, un impact imens asupra civilizatiei islamice care se deosebeste prin aceasta de toate celelalte civilizatii anterioare si urmatoare, caci ea este lipsita de toate manifestarile paganismului, in mentalitate, filozofie, ideologie guvernare, arta, poezie si literature in general. In aceasta se afla explicatia evitarii traducerii "Iliadei" si a altor

capodopere ale literaturii grecesti pagane in limba araba si explicatia lipsei de interes a civilizatiei islamice pentru sculptura si portretistica, ea exceland in schimb in arta gravurii si decoratiunii edificiilor. Islamul a declarat un razboi fara sfarsit impotriva paganismului si manifestarilor sale, nu a permis aparitia in cadrul lui a acestor manifestari si a ramasitelor paganismului persistente din cele mai vechi epoci ale istoriei, asa cum sunt statuile personalitatilor, evlaviosilor, profetilor si cuceritorilor. Statuile au fost printre cele mai evidente manifestari ale civilizatiilor vechi si moderne, nici una dintre ele neajungand la doctrina unicitatii la care a ajuns civilizatia islamica.

Aceasta unitate a dogmei si-a pus amprenta asupra tuturor principiilor si sistemelor create de civilizatia islamica: unitatea mesajului, a legislatiei, a obiectivelor generale, a entitatii umane, a mijloacelor de trai si a modelului de gandire. Unii cercetatori ai artelor islamice au remarcat existenta unei unitati a stilului si a gustului in diversele lor domenii: o piesa andalusiana din fildes, una dintr-o tesatura egipteană, o a treia de faianta siriana si o a patra iraniana din metal, apar in ciuda diversitatii formelor si a decoratiilor lor apartinand unui singur stil si unui singur caracter.

2 Cea de a doua particularitate a civilizatiei islamice consta in faptul ca ea este de orientare si finalitate predominant umanista si universala prin perspectiva si mesajul sau. Coranul a proclamat unitatea speciei umane, indiferent de apartenenta etnica, rasiala si geografica: <<O, voi oameni! Noi v-am creat pe voi dintr-un barbat si o femeie ca sa va cunoasteti unii pe altii. Iar cel mai cinstit dintre voi de catre Allah este cel mai evlavios dintre voi>> Proclamand unitatea speciei umane din intregul univers, in domeniile dreptului, binelui si demnitatii, Coranul a facut din civilizatia sa un mod in care se aduna toate geniile popoarelor si natiunilor deasupra carora a fluturat stindardul cuceririlor musulmane. In vreme ce fiecare civilizatie se poate mandri cu geniile apartinand unei singure rase si unei singure natiuni, civilizatia islamica se poate mandri cu genii apartinand tuturor popoarelor: Abu Hanifa, Malik, As-Safi'i, Ahmad, Al Khalil, Sibawayhi, Al Kindi, Al Ghazali, Al Farabi, Ibn Rusd si altii asemenea lor au origini diferite, insa prin ei toti, civilizatia islamica a oferit omenirii cel mai minunat rod al gandirii umaniste sanatoase.

3 Cea de a treia particularitate a civilizatiei consta in faptul ca ea a acordat principiilor morale primul loc, in toate sistemele si domeniile de activitate si nu a renuntat la aceste valori niciodata si nu le-a transformat intr-un mijloc de conducere unui stat, unei comunitati sau unor indivizi. In sistemul de guvernare, in domeniul stiintei, a legislatie, a conditiile razboiului si ale pacii, a economie, a relatiiile din cadrul familiei si societatii au fost respectate valorile morale, atat pe plan legislative cat si pe plan practic. Civilizatia islamica a atins din acest punct de vedere un nivel inalt, la care nu a ajuns nici o alta civilizatie, nici in antichitate, si nici in perioada moderna. Civilizatia islamica a lasat in aceasta privinta opere admirabile, care o fac unica intre civilizatii, caci ea a garantat umanitatii fericirea pura, lipsita de orice suferinta.

4 Cea de a patra particularitate a acestei civilizatii consta in aceea ca ea crede in stiinta, in cele mai autentice norme ale sale, si in dogma, cu cele mai pure principii ale sale; ea se adreseaza deopotriiva mintii si inimii, gandirii si sentimentelor. Aceasta este o trasatura specifica pe care nu a avut-o nici o alta civilizatie in decursul istoriei. Secretul caracterului minunat al acestei particularitati a civilizatiei islamice se afla in faptul ca ea a reusit sa creeze un tip de stat bazat pe principiile adevarului si echitatii, intemeiat pe religie si pe dogma, fara ca religia sa ridice vreun obstacol in calea progresului statului si a dezvoltarii neinterupte a civilizatiei. Dimpotriiva, religia a fost unul din cei mai importanti factori ai progresului civilizatiei, caci dintre zidurile moscheilor din Bagdad, Damasc, Cairo, Cordoba si Granada, stiinta s-a extins catre toate colturile lumii. Civilizatia islamica a fost singura in care religia nu a fost separata de stat, fiind scutita de tragediile generate de acest amestec, cunoscute in Europa in Evul Mediu. Seful statului era calif si emir al credinciosilor, insa el carmuia in slujba adevarului, iar legislatia era elaborata de catre specialisti. Fiecare categorie de savanti avea competentele sale si toti erau egali in fata legii, diferentierea realizandu-se doar prin evlavie si prin serviciul adus oamenilor. "Jur pe Allah ca daca Fatima, fiica lui Muhammed, ar fi furat, Muhammed insusi i-ar fi taiat mana.", "Toate fapturile se afla in grija lui Allah, dar cel mai drag lui Allah este cel mai folositor celor aflati in grija Lui."

Aceasta este religia pe care s-a bazat civilizatia islamica. In ea nu exista privilegii pentru vreun sef, nici pentru vreun om al religiei, nici vreun nobil sau bogatas. Spune: <<Ci eu sunt doar un om, la fel ca voi.>>

5 Ultima dintre particularitatile civilizatiei islamice pe care dorim sa o mentionam este toleranta religioasa desavarsita pe care nu a cunoscut-o vreo alta civilizatie bazata pe religie. Nu este ciudat ca acela care nu crede in nici o religie si in nici o divinitate, considera toate religiile a fi egale si ii trateaza pe adeptii lor cu aceeasi balanta? Iar acela care crede ca numai religia sa este adevarata si ca dogma sa este cea mai dreapta si cea mai corecta, isi ingaduie sa ridice sabia, sa cucereasca orase, sa puna mana pe putere, sa stea la masa judecatorului si apoi credinta sa si mandria pentru dogma sa il determina sa fie nedrept in carnuire sau sa devieze de la normele justitiei si sa constranga pe oameni sa urmeze religia sa. Nu este ciudat ca un astfel de om sa existe in istorie? Si atunci cum se pune chestiunea in cazul unei civilizatii din istorie, intemeiate pe religie, cladite pe principiile ei si, mai mult decat toate acestea, ea este si cea mai toleranta, echitabila, ingaduitoare si umanista din cate a cunoscut istoria?! Aceste valori au fost realizate de civilizatia islamica si vom gasi zeci de exemple ale acestora in capitolele urmatoare ale cartii. Deocamdata este de ajuns sa mentionam ca civilizatia islamica este unica in istorie, fiind edificata de o singura religie, dar constituind o sursa de valori pentru toate religiile.

Acestea sunt doar cateva dintre particularitatile civilizatiei islamice, dintre trasaturile sale specifice in contextul istoriei civilizatiilor si tocami prin acestea ea a devenit motiv de admiratie pentru intreaga lume, obiect al aprecierii pentru inimile libere si inteligente apartinand tuturor raselor si religiilor, caci in vremea cand a fost puternica ,a guvernat, a orientat, a cizelat si a invatat, iar cand a intrat in declin si in urma ei s-a ridicat o alta civilizatie, s-a schimbat optica in legatura cu aprecierea valorilor ei; unii au dispretutit-o, in vreme ce altii au continuat sa o admire; unii au vorbit despre virtutile ei, in vreme ce altii au exagerat in strдания lor de a i le diminua. Iata, in acest sens, cat de deosebite sunt astazi opiniile cercetatorilor occidentali in privinta civilizatiei islamice. Si nu ar fi procedat astfel, daca nu s-ar afla in mainile lor orientarile guvernarii si daca atitudinile si opiniile nu ar pornit de la ei. Ei sunt cei puternici, care detin astazi

carma civilizatiei, iar cei carmuiti si civilizatia lor sunt cei slabi, iar cei puternici care isi indreptata privirile cu lacomie si aviditate pentru a-i priva de bunurile lor si de posibilitatea de a-si governa tarile lor. Aceasta este probabil atitudinea celui puternic fata de cel slab, pe care il dispretuieste, si caruia ii diminueaza valoarea. Astfel au procedat cei puternici in toate perioadele istoriei, cu exceptia noastra atunci cand am fost puternici si cand i-am tratat in mod echitabil atat pe cel puternic, cat si pe cel slab, recunoscand meritele tuturor, atat din Orient, cat si in Occident. Si cine, in decursul istoriei, a fost echitabil asemenea noua prin politica de guvernare, onestitatea telurilor si constiinta impartiala?

Este de regretat ca noi nu am fost suficient de atenti la fanatismul celor puternici impotriva noastra si la atitudinea lor partiala in judecarea civilizatiei noastre. Multi dintre ei sunt fanatici, fie fata de o anumita religie si acest fanatism i-a orbit, impiedicandu-i sa vada adevarul, fie fata de o anumita nationalitate si iarasi orgoliul lor nationalist i-a impiedicat sa recunoasca meritele altor natii decat ale lor. Dar ce scuze avem noi cand ne lasam influentati de opiniile lor in privinta civilizatiei noastre? Pentru ce dispretuiesc unii dintre fiii natiunii noastre aceasta civilizatie in fata careia a ingenuncheat intreaga lume vreme de cateva secole?

S-ar putea ca argumentul acelora din neamul nostru care dispretuiesc valorile civilizatiei noastre sa fie faptul ca ea nu reprezinta nimic in comparatie cu minunile, inventiile si cuceririle civilizatiei moderne in domeniul stiintei actuale. Daca acest lucru este adevarat, el nu justifica in nici un caz nesocotirea civilizatiei noastre cel putin din doua motive:

In primul rand, civilizatie presupune existenta a doua elemente: unul spiritual si moral si altul material.

In ceea ce priveste elementul material, fara indoiala ca orice civilizatie mai tarzie le depaseste pe cel anteriora. Aceasta este oranduiala lui Allah in legatura cu evolutia vietii si a mijloacelor ei. Ar fi absurd sa se ceara civilizatiei anteriora sa fi ajuns la nivelul civilizatiei ulterioare. Daca acest lucru ar fi admis, atunci ne-ar fi ingaduit si noua sa manifestam dispret fata de toate civilizatiile anteriora civilizatiei noastre, avand in vedere mijloacele vietii si aspectele civilizatiei inventate, create de civilizatia noastra si necunoscute civilizatiilor anteriora. Elementul material nu este intotdeauna criteriul dupa care sa

se diferentieze civilizatiile.

Cat priveste elementul spiritual si moral, acesta este cel care asigura eternitatea civilizatiilor si prin el isi implinesc mesajul lor de a aduce omenirii fericirea si de a o feri de spaima si durere. Civilizatia islamica a intrecut din acest punct de vedere toate civilizatiile anterioare si urmatoare ei, ajungand la un process de neegalat in nici una din epocile istoriei, iar acest lucru este el singur de ajuns pentru a asigura eternitatea ei.

Scopul civilizatiei este sa-l apropie pe om de culmea fericirii, iar civilizatia islamica a realizat in aceasta directie ceea ce nu a realizat nici o alta civilizatie din Orient sau Occident.

In al doilea rand, comparatia intre civilizatii nu se realizeaza dupa criteriul material, nici dupa cantitatea exprimata in cifre sau in suprafete, nici dupa luxul material in legatura cu modul de viata, alimentatia si imbracamintea, ci dupa operele si urmele lasate de ele in istoria omenirii. Ele sunt in aceasta privinta asemenea bataliilor si regatelor, care nu se compara in functie de suprafata sau numar. Daca bataliile hotaratoare din istoria antica si medievala ar fi comparate cu bataliile din timpul celui de-al doilea razboi mondial, in privinta numarului de militari si a mijloacelor de purtare a luptei, ele nu ar insemna mare lucru, insa ele continua sa fie batalii de o importanta capitala in istorie, datorita consecintelor lor pe termen lung. Batalia de la Cannae, in care vestitul general cartaginez Hannibal a repurtat o victorie zdrobitoare asupra romanilor, continua sa fie studiată pana in zilele noastre in scolile militare si nu numai din intreaga Europa si din toata lume! Tot astfel, bataliile purtate de Khalid ben al Walid pentru cucerirea Irakului si a Siriei sunt studiate si astazi de catre militarii occidentali si se bucura de admiratia lor, iar pentru civilizatia islamica ele reprezinta pagini de aur din istoria cuceririlor militare. Si cu toate acestea, vechimea bataliilor de la Cannae sau a bataliilor de la Badr, de la Al Qadisiyya sau de la Hattin nu ne impiedica sa le consideram a fi batalii hotaratoare in decursul istoriei.

II

IMPACTUL CIVILIZATIEI ISLAMICE ASUPRA ISTORIEI

Ne-am referit in capitolul anterior la particularitatile principale ale civilizatiei islamice si am afirmat ca civilizatiile raman vesnice in masura in care lasa influente externe in istoria umanitatii, in diverse domenii ideologice, morale si materiale. Civilizatia islamica a avut un rol important in istoria progresului uman si a lasat influente puternice si de lunga durata, cu prelungiri pana in civilizatia moderna, asupra dogmei, stintei, sistemului de guvernare, filozofiei, artelor, literaturii etc.

In cele ce urmeaza vom incerca sa grupam influentele civilizatiei islamice pe cinci domenii principale si sa punem in evidenta importanta acestora.

I. Domeniul dogmei si al religiei: Principiile civilizatiei islamice au exercitat o influenta puternica asupra miscarilor reformei religioase care au avut loc in Europa, incepand din secolul VII si pana in epoca renasterii moderne. Islamul care a proclamat unicitatea lui Allah, singularitatea puterii sale, situarea sa deasupra intruparii, nedreptatii si imperfectiunii, precum si independenta omului in adorarea sa si in legatura sa cu Allah si in intelegerea randuielilor Lui fara sa fie nevoie de intermedierea clericului, a fost un factor de seama in deschiderea mintilor omenesti spre aceste principii minunate. Popoarele erau in vremea aceea legate in catusile disputelor doctrinare violente si supunerii fata de autoritatea clericilor asupra ideilor si opiniilor lor si a bunurilor lor. A fost firesc din aceste considerente, ca atunci cand cuceririle islamice s-au extins de la Est la Vest, natiunile din imediata invecinatate sa fie influentate de principiile noii religii in privinta dogmei mai inainte de orice. Acest lucru s-a intamplat efectiv, cand, in secolul VII d. Ch., au aparut printre occidentali oameni care au respins adorarea chipurilor sau care au contestat si au refuzat mijlocirea intre Allah si robii Sai sau care au chemat la independenta in ceea ce priveste intelegerea cartilor sfinte, departe de autoritatea reprezentantilor religiei si controlul lor. Numerosi cercetatori au afirmat ca Luther a fost

influențat în mișcarea sa reformistă de opiniile filozofilor arabi și savanților musulmani referitoare la religie, dogma și revelație. În vremea sa, universitățile europene se bazeau pe cărțile filozofilor musulmani care fuseseră traduse cu multă vreme în urmă în limba latină. Se poate afirma, de asemenea, că mișcarea de separare a religiei de stat proclamată în timpul revoluției franceze a fost rezultatul mișcărilor de idei violente care au dominat Europa vreme de mai bine de trei secole, iar civilizația islamică a avut un merit incontestabil în aprinderea scanteii acestora prin intermediul cruciadelor și al Andaluziei.

II. Domeniul filozofiei și științelor (medicină, matematică, chimie, geografie, astronomie): Europa s-a trezit ascultând vocea filozofilor și savanților arabi care predau aceste științe în moscheile din Sevilla, Cordoba, Granada și alte orașe din Spania. Primii frecvențatori occidentali ai acestor școli au fost plini de admirație și pasiune pentru tot ceea ce ascultau, într-un climat de libertate pe care nu-l cunoscuseră până atunci în țările lor. În vremea în care savanții arabi le vorbeau elevilor adunați în cercuri în jurul lor despre rotația pământului și sfericitatea lui, despre mișcările corpurilor cerești, mintile europenilor erau încă pline de superstiții și de închipuire în legătura cu aceste realități. Apoi, europenii au început să traducă din araba în latină și lucrările savanților arabi au început să fie studiate în universitățile occidentale. Qanun fi at-tibb “Canonul medicinei” de Ibn Sina (Avicenna) a fost tradus încă din secolul XII, iar Al-Hawi “Cartea cuprinzătoare” a lui Ar-Razi, mult mai voluminoasă decât “Canonul medicinei” a fost tradusă la sfârșitul secolului XIII. Aceste două lucrări au fost sursele de bază pentru studierea medicinei în universitățile europene până în secolul XVI. Cărțile de filozofie au durat chiar mai mult decât atât, iar Occidentul a făcut cunoștință cu filozofia grecească prin intermediul lucrărilor și traducerilor arabe. Numeroși occidentali imparțiali recunosc că în Evul Mediu, arabii au fost profesori pentru Europa vreme de șase secole. Savantul Gustave Le Bon afirma: “Cărțile arabe traduse și cu deosebire (lucrările științifice) au continuat să fie aproape singura sursă de predare în universitățile franceze vreme de cinci-șase secole. Se poate spune că influența araba în unele științe, așa cum este medicina, s-a prelungit până în zilele noastre. Cărțile lui Ibn

Sina erau comentate la Montpellier la sfarsitul secolului trecut." Acelasi savant spunea: numai pe cartile arabe s-au bizuit Roger Bacon, Leonard al-Bizi, Arno al-Filofi, Raymond Lull, Toma d'Aquino, Albert cel Mare, Alfonso X Castilianul." Iar Renan afirma ca " Albert cel Mare ii este dator lui Ibn Sina, iar Saint Toma ii este dator in filozofia sa lui Ibn Rusd." Savantul orientalist a spus: " Arabii singuri au purtat stindardul civilizatiei medievale, infrangand barbaria Europei, pe care au zgaltait-o invaziile triburilor din Nord. Si au mai spus:"Arabii au mers la izvoarele vesnice ale filozofiei Grecilor, dar nu s-au oprit la comorile cunoasterii pe care le-au dobandit, ci le-au extins si au deschis capitole noi in studiul naturii." Tot el a afirmat in alta parte: "Cand au urmarit stiinta astronomiei, arabii au acordat o atentie deosebita tuturor ramurilor matematicii, avand un rol deosebit in dezvoltarea lor. Ei ne-au fost cu adevarat maestri in acest domeniu." Apoi a continuat: "Daca vom cerceta ce au luat latinii de la arabi mai intai, vom constata ca Gerberto, care a devenit papa sub numele de Silvestru II ne-a adus intre anii 970-980 cunostintele de matematica pe care le-a asimilat in Andaluzia, ca si Ohilard Englezul care a calatorit intre anii 1100-1128 prin Andaluzia si Egipt, traducand din limba araba lucrara "Elementele" a lui Euclid, pe care arabii nu o cunosteau, ca si Platon at-Tiquli care a tradus din araba "Europista" de Theodosius, si Rodolfo Perugianul care a tradus din araba "Geografia" lui Ptolomeu , si Kinianos Navarezul care a dat in secolul XIII o noua traducere comentata a cartii lui Euclid, si Qitalion Bolonezul a tradus o carte de optica a lui Ibn al-Haytam in acelasi secol, si Gerard din Cremona care a contribuit la incurajarea studilor de astronomie prin traducerea lucrarii Al-Magste de Ptolomeu, comentariul lui Jabir si altele. In anul 1250, Alfonso Castilianul a poruncit sa fie difuzate calendarele astronomice care-i poarta numele.

Daca Roger a incurajat raspandirea cartilor in Sicilia, si in primul rand a cartilor lui Al-Idrisi, nici imparatul Frederic al II nu a manifestat mai putin interes pentru studiul stintelor si literelor arabe. Fiii lui ibn Rusd au locuit in palatul acestui imparat, invatandu-l istoria plantelor si a animalelor. Savantul german Humboldt, in cartea sa despre univers a spus ca arabii sunt cei care au creat farmacia chimica. De la arabi au venit primele retete bune, pe care le-a preluat Scoala din Salerno si care dupa un timp s-au raspandit in sudul Europei. Farmacia si medicina pe

care se bazeaza arta terapiei au condus la studiul botanicii si al chimiei concomitent, iar prin arabi s-a deschis o epoca noua in domeniul acestei stiinte. Cunoasterea lumii vegetale de catre arabi a avut ca rezultat adaugarea a doua mii de plante la ierbarul lui Zzalifarides si introducerea in farmacologia lor a cateva plante de care grecii nu au avut cunostinta absolut deloc. Sideo afirma despre Ar-Razi si despre Avicenna ca ei au dominat prin cartile lor scolile din Occident vreme indelungata. Avicenna a fost cunoscut in Europa in primul rand ca medic si el a avut o autoritate absoluta in scolile ei vreme de aproape sase veacuri. Cartea sa "Canonul despre medicina", alcatuita din cinci parti a cunoscut cateva editii, fiind considerate de baza pentru studiul medicinei in universitatile din Franta si Italia.

III. Domeniul limbii si al literaturii: Occidentali si mai ales poetii spanioli au fost puternic influentati de literatura araba. Literatura cavaleasca (al-furusiiya) si hamasa, precum si metafora si fanteziile minunate au patruns in literaturile occidentale mai ales prin intermediul literaturii arabe din Andaluzia. Vestitul scriitor spaniol Ibanez afirma: "Europa nu a cunoscut literatura cavaleasca inainte de venirea arabilor in Andaluzia si de raspandirea cavalerilor lor in tarile Sudului." Ceea ce ne-a transmis Dozy in lucrarea sa despre Islam din epistola scriitorului spaniol Alvaro, care regreta foarte tare neglijarea limbilor latina si greaca si apropierea de limba musulmanilor, demonstreaza cat de puternic au fost influentati oamenii de litere occidentali de limba araba in vremea aceea. In epistola respective se spune: "Cei cu discernamant si cu gust au fost fermecati de sonoritatea litaraturii arabe, au ajuns sa dispretuiasca limba latina si sa scrie numai in limba invingatorilor lor. Aceasta i-a displacut unui contemporan animat de mandria nationala mai mult decat contemporanii sai, care si-au exprimat regretul si amaraciunea fata de aceasta situatie, spunand: "fratii mei crestini sunt cuprinsi de admiratie pentru poezia araba si pentru povestile arabe, studiaza tomurile alcatuite de filozofii si de jurisconsultii musulmani si nu fac acest lucru pentru a le respinge, ci pentru a imprumuta stilul arab elocvent. Cine, in afara de teologi, mai citeste astazi exegezele la Biblie si la Evanghelie? Cine mai citeste astazi Evangheliile si pergamentele trimisilor si profetilor? Ce pacat! Generatia tanara de crestini inteligenti nu mai cunosc bine o alta

literatura araba si de limba araba. Ei devoreaza cartile arabilor si le aduna in mari biblioteci cu preturi scumpe si elogiaza pretutindenii comorile arabe, in vreme ce aud de cartile crestine si nu le place sa asculte, pretinzand ca ele nu reprezinta un lucru demn de atentie. Ce pacat! Crestinii au uitat limba lor si nu vei mai afla astazi printre ei nici unul dintr-o mie care sa scrie unui prieten o epistola in aceasta limba. Cat despre limba araba, sunt foarte multi aceia care se exprima in ea cel mai frumos stil si compun in ea chiar poezii care le intrec pe cele scrise de arabi insisi prin eleganta si corectitudinea lor."

Printre corifeii literaturii europene din secolul al XIV-lea si din perioada urmatoare sunt unii care nu se indoiesc catusi de putin de influenta literaturii arabe asupra povestirilor si asupra literaturii lor in general. In anul 1349, Boccaccio a compus "Decameronul" dupa modelul culegerii celor "O mie si una de nopti". Tot din acesta culegere s-a inspirat si Shakespeare in alegerea motivului din piesa de teatru "Totul este bine cand se termina cu bine", iar germanul Lessing in alegerea subiectului piesei sale "Nathan inteleptul."

Chaucer, considerat parintele poeziei engleze moderne a fost cel care a imprumutat cel mai mult de la Boccaccio in vremea sa. In urma intalnirii cu el a scris vestitele "Povestiri din Canterbury."

Multi critici si istorici literari au apreciat ca Dante a fost influentat in "Comedia divina", in care descrie calatoria sa in lumea de apoi, de "Epistola pentru iertare" compusa de Abu al-Ala'al-Ma'arri si de descrierea paradisiului facuta de Ibn Arabi. Aprecierea se datoreaza si sederii lui Dante in Sicilia in vremea imparatului Frederic II, care era pasionat de cultura musulmana si de studierea surselor ei in limba araba. Intre el si Dante au avut loc discutii despre doctrina lui Arito, unele dintre ele pornind de la textul arab. Dante a cunoscut ceva din biografia Profetului Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! si in mod deosebit povestea inaltarii la cer si a calatoriei nocturne (Al Mi'raj wa-l-Isra') si descrierea cerului.

Cat despre Petrarca, el a trait in epoca in care cultura araba era raspandita in Italia si Franta, studiind la universitatile din Montpellier si Paris, ambele bizuindu-se pe operele arabe si pe elevii lor de la universitatile din Andaluzia.

Proza europeana a fost influentata in perioada sa de inceput de proza medievala araba: maqama, romanele cavaleresti, aventurile

cavalerilor pentru dobandirea gloriei si a iubirii. Ciclul de povestiri “O mie si una de nopti” a avut o influenta foarte mare in aceasta privinta. Ea a inceput sa fie tradusa din secolul XII si a cunoscut de atunci si pana in momentul de fata peste 3000 de editii in toate limbile europene. Unii critici apreciaza ca romanul “Calatoriile lui Guliver” al lui J. Swift si romanul “Robinson Crusoe” al lui D. Defoe sunt datorate povestirilor din ciclul “O mie si una de nopti” si povestirii “Hayy ben Yaqzan” scrisa de filozoful arab Ibn Tufayl.

Nimeni nu poate contesta ca aparitia povestirilor “O mie si una de nopti” in atatea editii demonstreaza pasiunea occidentalilor pentru lectura lor si faptul ca au fost influentati de ele.

Nu credem ca mai este nevoie sa discutam problema numarului mare de cuvinte arabe referitoare la diverse domenii ale vietii care au intrat in limbile europene. Ne limitam doar la mentionarea catorva dintre ele care au devenit parte din vocabularul international: cotton, damasc, mosc, zero, algebra, alambic, alchimie, almanh, tarif, magazin, chirie, cafea etc.

Este de ajuns sa mentionam aici afirmatia profesorului Makil: “Europa este datoare in privintra litaraturii sale epice tarilor arabe. Popoarele arabe au locuit in podisul arabo-sirian, Europa le este datoare in cea mai mare parte sau in principal pentru acele forte active care au facut ca Evul Mediu European sa se deosebeasca in privinta spiritului si imaginatiei de lumea careia ii fusese supusa din punct de vedere spiritual pana atunci.”

IV. Domeniul legislatiei : Contactul studentilor occidentali cu scolile musulmane din Andaluzia si din alte zone a avut o mare influenta asupra transmiterii unor norme de drept canonic musulman in sistemele de norme legislative din tarile lor. In vremea aceea, Europa nu dispunea de un system juridic bine stabilit si nici de o legislatie dreapta. In perioada cand s-a aflat Napoleon in Egipt, au fost traduse in limba franceza cele mai vestite lucrari de drept canonic dupa doctrina malikita. Una dintre lucrari traduse a fost “Cartea lui Khalil”, care a reprezentat nucleul dreptului civil francez, asemanator in mare masura cu normele jurisprudentei malikite. Savantul Sedio spunea: “Doctrina malikita este cea care ne atrage atentia in mod particular, date fiind relatiile noastre cu arabii din Africa. Autoritatile franceze i-au

incredintat lui Peron sarcina de a traduce in limba franceza lucrarea intitulata Al-Mukhtasar fi al-fiqh "Compendiu de jurisprudenta" de Al-Khalil ben Ishaq ben Ya'qub, care a murit in anul 1422.

V. Conceptia despre stat si legatura dintre popor si autoritati: Lumea antica si medievala contesta dreptul poporului de a supraveghea actiunile guvernantilor sai, considerand relatia dintre el si carmutor ca pe o relatie intre rob si stapan. Carmutorul era stapanul absolut care dispunea de popor dupa bunul lui plac. Regatul, era socotit proprietate privata a monarhului, pe care o lasa mostenire ca pe oricare altul dintre bunurile sale. In acest scop socoteau permisa purtarea de razboaie intre state pentru dobandirea dreptului unei printese la tron sau din cauza unui diferend privitor la mostenirea rudelor prin alianta.

In ceea ce priveste relatia dintre natiunile beligerante, invingatorului ii era permis sa dispuna de tot ceea ce posedase cel invins in patria sa: bunuri materiale, onoare, libertate si demnitate. Lucrurile au continuat in felul acesta pana cand civilizatia islamica a proclamat printre alte principii ale sale ca poporul are dreptul de a-i controla pe carmutorii sai si ca acestia nu sunt decat niste salariati care trebuie sa vegheze la interesele poporului si la demnitatea lui cu fidelitate si onestitate. In felul acesta, un individ ii cere socoteala pentru prima oara carmutorului in legatura cu ceea ce imbraca si in legatura cu modul cum a dobandit lucrurile pe care le poseda, fara sa fie condamnat la moarte, nici condus la inchisoare, nici trimis la surghiun, ci carmutorul ii da socoteala astfel incat sa fie convins atat el cat si ceilalti oameni. Si tot pentru prima oara in istorie unul dintre supusi se adreseaza carmutorului sau suprem cu aceste cuvinte: "Buna ziua, salariatule!", iar carmutorul recunoaste ca el este un salariat al poporului si ca, asemenea oricarui salariat, trebuie sa-si indeplineasca slujba cu loialitate si sa-i sfatuiasca pe supusi cu fidelitate. Civilizatia islamica a proclamat acest lucru printre altele pe care le-a proclamat si le-a aplicat dupa aceea si iata ca adierea libertatii si constiintei sufla peste popoarele vecine cu societatea islamica, iar ele murmura, apoi se misca, se revolta si se elibereaza. Astfel s-a intamplat in Europa. Occidentalii au venit in Tara Samului in timpul cruciadelor, dupa ce vazusera mai devreme in regatele din califatul Andaluziei ca popoarele ii controleaza pe carmutorii lor si ca acestia nu se supun controlului nimanui altcuiva

in afara popoarelor proprii. Monarhii occidentali au facut comparatie intre eliberarea regilor arabi si musulmani de sub puterea lor fata de puterea de la Roma si intimidarea lor cu privarea si cu detronarea in orice clipa, daca nu se supun monarhului religios de la Roma, iar cand s-au intors in tarile lor s-au revoltat si s-au eliberat, apoi s-au razvratit popoarele lor impotriva lor si au devenit libere. Revolutia franceza care a avut loc dupa aceea, nu a proclamat mai multe principii decat cele proclamate de civilizatia Islamica in urma cu douasprezece veacuri!

In ceea ce priveste regulile razboiului, civilizatia islamica a proclamat respectarea intelegerilor, protejarea religiilor si pastrearea templelor lor de adorare, garantarea libertatilor si demnitatii oamenilor. Ea a respectat demnitatea popoarelor infrante, dovedindu-si umanismul generos.

Pentru prima oara in istorie, parintele celui invins s-a plans carmuitorului invingator de faptul ca un copil al carmuitorului l-a lovit pe copilul sau cu biciul de doua ori in cap, pe nedrept, iar seful supreme al statului i-a cerut socoteala copilului carmuitorului si l-a pedepsit, mustrandu-l si dojenindu-l pe carmuitor, zicandu-i: "De cand i-ati transformta pe oameni in robi, de vreme ce mamele lor i-au nascut pe ei liberi?" Acesta este un spirit nou pe care l-a trezit civilizatia islamica in randul indivizilor si popoarelor, caci un astfel de parinte care s-ar fi plans de lovirea fiului sau ar fi fost inainte de aparitia acestei civilizatii batut si deposedat de avere, persecutat in privinta religiei sale, fara sa se revolte, fara sa se indurezeze si fara sa simta ce este mandria si demnitatea. Cand a rasarit soarele civilizatiei islamice, el si-a ridicat glasul, spunand emirului credinciosilor: "Eu caut aparare la Allah si la tine impotriva nedreptatii. Iar nedreptatea de care se plangea nu era nici varsarea sangelui, nici incalcarea onoarei, nici lipsirea de religie, nici violarea unui teritoriu, ci erau cele doua lovituri pe care un copil le primea de la un alt copil!"

Occidentalii au intrat in contact cu civilizatia islamica in Evul Mediu prin intermediul Samului^{xx} si al Andaluziei, iar inainte de acest contact, ei nu cunosteau revolta regelui impotriva sefului unei religii, nici revolta unui popor impotriva unui rege si nu considerau ca ar avea dreptul sa ceara socoteala unui carmuitor sau, sa ajute pe cineva care era nedreptatit ci atunci cand aveau divergente unii cu altii in privinta religiei si a doctrinei, se injughiau unul pe altul asa cum injughie

macelarul oile sale. Dupa ce au intrat in contact cu noi, a inceput Renasterea lor, revolutia lor si apoi a avut loc eliberarea lor. Dupa toate acestea, mai poate cineva tagadui impactul pe care civilizatia islamica l-a avut asupra eliberarii lumii si a izbavirii popoarelor?

Acestea sunt cinci domenii esentiale in care civilizatia islamica a marcat pentru totdeauna civilizatia occidentala, iar ele privesc cele mai importante aspecte ale vietii natiunilor si civilizatiilor. De aceea, popoarele pe care aceasta civilizatie le-a eliberat, ii sunt datoare, iar ea trebuie sa-si recupereze aceasta datorie nu prin mandrie mincinoasa, nici prin sperante si vorbe goale, ci prin cunoasterea masurii, a valorii si a superioritatii acestei civilizatii si a acestei mosteniri, a meritului ei de a fi fost mediatorul care depune marturie pentru oameni si-i conduce pe ei spre bine, adevar si demnitate.

ORIENTAREA UMANISTA

Nici un cecetator al civilizatiei islamice si al impactului ei nu poate sa nu se intereseze de orientarea ei umanista, care o deosebeste de toate celelalte civilizatii, caci ea a transferat omenirea de la atmosfera de dusmanie, ura, discriminare si fanatism la atmosfera de iubire, toleranta, cooperare si egalitate in fata lui Allah si in fata legii si in societate- o egalitate in care nu exista nici o urma a superioritatii unei rase fata de alta, unei categorii fata de alta sau unei natiuni fata de alta. Aceasta orientare spre o claritate in principiile civilizatiei islamice, in legislatia ei si in realitatea ei.

In ceea ce priveste orientarea umanista a principiilor sale, Islamul proclama ca toti oamemnnii au fost creati dintr-un singur suflet: " O, voi oameni! Fiti cu frica de Domnul vostru care v-a facut pe voi dintr-o singura fiinta si a facut-o din aceasta si pe perechea ei si care a raspandit din cele doua (fiinte) multi barbat si femei!"^x. Toti oamenii din lume au aceeasi obarsie. Oricat s-ar fi impartit oamenii dupa aceea in natiuni, triburi, tari si rase, ei se impart asemenea membrilor aceleiasi familii sau fratilor care au acelasi tata si aceeasi mama. Dupa cum stau lucrurile, aceasta deosebire in privinta raselor sau tarilor lor nu poate sa

conduca decat la cooperare, la cunoastere si la intalnire in implinirea binelui si din aceasta a izvorat principiul umanist etern: “ O, voi oameni! Noi v-am creat pe voi dintr-un barbat si o muiere si v-am facut pe voi popoare si triburi pentru ca sa va cunoasteti!”^{xxx}

Dupa aceea, viata poate sa-i inalte pe unii si sa-i coboare pe altii, unele paturi se pot imbogati si multi pot saraci, o persoana poate sa carmuiasca si un popor sa fie supus, pielea unor neamuri poate sa fie alba, iar culoarea altor natiuni poate sa fie neagra.

Chiar daca este oranduiala vietii, sistemul ei care nu se modifica, nu este de natura sa-i situeze pe cel care s-a inaltat deasupra celui care a ramas jos, nici pe cel bogat deasupra celui sarac, nici pe cel care carmuieste deasupra celui supus, nici pe cel de culoare alba deasupra celui de culoare neagra, ci toti sunt egali pentru Allah prin natura lor omeneasca, nefacandu-se deosebire intre ei decat tinandu-se seama de evlavia lor: “Cel mai cinstit la Allah dintre voi este cel mai evlavios dintre voi!”^x Ei sunt egali in fata legii in ceea ce priveste necesitatea respectarii ei, nefacandu-se deosebire intre ei decat in privinta adevarului: “Acela care a facut un bine cat un graunte de colb il va vedea, /Dupa cum cel care a facut un rau cat un graunte de colb il va vedea.”^{xxx} Ei sunt egali si in societate, unde cel puternic este influentat de cel slab, iar ansamblul lor este influentat de activitatea indivizilor: “Credinciosii sunt, in ceea ce priveste iubirea unuia fata de altul si intelegerea dintre ei, asemenea unui trup in care, daca un membru se plange ii raspund celelalte membre cu ardoare si stand de veghe.”^{xxx} Islamul continua astfel sa proclame unitatea lumii in privinta naturii sale, ca si cum ar fi frati de la acelasi tata si aceeasi mama si unitatea in cadrul societatii, ca si cum ar fi un pom ale carui crengi se clatina cu toate, atunci cand le atinge vantul, fara nici o deosebire intre cele de sus si cele de jos. Este de remarcat faptul ca discursul Coranului se adreseaza oamenilor foarte mult cu expresii care ii fac sa simta unitatea originii lor, asa cum sunt: “ O, voi cei care credeti!” sau “O, credinciosilor!”, fara sa situeze o natiune mai presus decat alta sau un grup mai presus decat altul.

In ceea ce priveste orientarea umanista in legislatia musulmana, ea este evidenta in toate capitolele acesteia. In timpul Rugaciunii, toti oamenii stau dinaintea lui Allah, fara sa se stabileasca un anumit loc pentru rege, pentru un demnitar sau pentru un invatat. In timpul

Postului, toti oamenii se abtin de la mancare in acelasi mod, fara sa se distinga dintre ei un emir, un bogatas sau un nobil. In timpul Pelerinajului, toti oamenii imbraca acelasi strai, stau in aceeasi pozitie si implinesc acelasi ritual, fara nici o deosebire intre cel de departe si cel de aproape, intre cel puternic si cel slab, intre nobili si oamenii de rand. Daca trecem la normele dreptului civil, constatam ca legea revelata (sari'a) prevaleaza in relatiile dintre oameni, ca justitia este scopul urmarit prin legislatie, ca indepartarea nedreptatii este stindardul pe care-l poarta legea, pentru ca la umbra lui sa gaseasca aparare toti cei oprinati si nedreptatiti. Daca de la acesta trecem la dreptul penal, constatam ca pedeapsa este aceeasi pentru toti cei care savarsesc o crima sau o infractiune: cel care ucide este ucis, cel care fura este pedepsit, cel care ataca este sanctionat, indiferent daca ucigasul este un invatat sau un ignorant, iar cel ucis este un emir sau un om de rand, indiferent daca agresorul este emirul credinciosilor sau un tesator, iar cel agestat este strain sau arab, oriental sau occidental. Toti sunt egali in fata legii: "Slobod pentru slobod, rob pentru rob, muiere pentru muiere."^x Legislatia se ridica chiar mai presus, atunci cand afirma demnitatea oamenilor, indiferent de religia lor, de etnia si de culoarea lor: "Noi i-am cinstit pe fiii lui Allah."^{xx} aceasta demnitate este cea care le garanteaza tuturor oamenilor dreptul la viata, la credinta, la stiinta si la mijloacele de trai. Ea este a tuturor oamenilor si este de datoria statului sa o garanteze in mod egal, fara nici o exceptie. Legislatia se inalta peste aceasta la o culme inalta a superioritatii omului atunci cand baza rasplatei si pedepsei lui nu se stabileste pornindu-se de la faptele lui aparante, ci de la intentiile lui: "Allah nu se uita la chipurile voastre."^{xxx} intentia este baza dezaprobarii sau rasplatei: "Faptele sunt dupa intentii si fiecare om va avea ceea ce a intentionat."^{xxxx} Iar intentia acceptata de Allah este intentia binelui, folosului pentru oameni, cautarii multumirii lui Allah, fara nici un scop material sau castig comercial: "Si adorati-L pe Domnul vostru si faceti bine! Poate ca voi veti izbandi!"^{xxxxx} Nu se cuvine sa ceri o rasplata in schimbul binelui pe care il impliniti cautand multumirea lui Allah: "Si il hranesc cu mancare din iubire pentru El pe sarman, pe orfan si pe prizonier ,/Ci va daruim mancare, cautand multumirea lui Allah si nu voim de la voi rasplata si nici multumiri."^x Legislatia atinge cea mai inalta culme a orientarii umaniste atunci cand stabileste unitatea tuturor lumilor om, animale,

plante, minerale, pamant, astir in privinta supuneei fata de Allah si fata de randuielile firii. Cat de minunata este cererea pe care Coranul le-o adreseaza musulmanilor de a-L pomeni in timpul fiecarei rak'a^{xx} a Rugaciunii lor: "Lauda lui Allah, al lumilor Stapanilor, /Cel Milostiv, Indurator!"^{xxx} este o datorie ca musulmanul sa-si aminteasca de fiecare data ca el este o parte a universului, o creatie a unui Singur Dumnezeu care se caracterizeaza printr-o indurare deosebita atotcuprinzatoare. Musulmanul trebuie sa fie in aceasta lume in care traieste si de care are nevoie, un model pentru indurarea in care se caracterizeaza Allah, care nu are nevoie de aceste lumi.

Acestea au fost cateva aspecte ale orientarii umaniste a civilizatiei islamice si a legislatiei sale atunci cand ele au fost proclamate. Dar care a fost situatia in momentul in care aceasta civilizatie a devenit victorioasa si carmuitoare? Au continuat aceste principii sa existe ca o carte cum este Cartea drepturilor Omului, a carei proclamare este aniversata de state intr-o anumita zi din fiecare an, in vreme ce marile puteri o practica in fiecare ceas, in fiecare zi si in toate lunile? Au ramas aceste principii limitate in tarile in care au fost proclamate, asa cum principiile revolutiei franceze au ramas limitate numai in Franta, in vreme ce aplicarea lor a fost interzisa in coloniile sale si in tarile aflate sub dominatia sa prin sub mandatul sau? Au fost ridicate noi statui asemanatoare cu statuia libertatii din New York, pe care o vede cel care soseste in aceasta lume, in vreme ce actiunile Americii in exterior sunt o blasfemie a libertatii, pe care o batjocoresc, in vreme ce pe iubitorii libertatii ii persecuta? Sa ascultam ce spune istoria, fiindca ea este cel mai sincer martor. Sa ascultam la minunile orientarii umaniste din civilizatia islamica, devenite realitati graitoare prin comportarea membrilor si a carmuitorilor sai:

Abu Zarr, un arab din tribul Ghifar, s-a luat la cearta cu Bilal, negrul etiopian, rob al lui Abu Bakr Allah fie multumit de el! Atat Abu Zarr, cat si Bilal erau dintre companionii care crezusera in Islam si in Trimisul lui Allah-pacea si binecuvantarea lui Allah fie asupra lui!. Disputa dintre cei doi s-a aprins atat de tare incat Abu Zarr, impins de furie, i-a zis lui Bilal: Fiu de negresa! Bilal i s-a plans Profetului Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!-, care i-a zis lui Abu Zarr: "Ai ocarat-o pe mama lui? Tu esti un om in care salasluieste inca spiritul specific epocii Jahiliyya." Abu Zarr care si-a inchipuit ca Jahiliyya era o

deviere morala sau o manifestare a desfraului care nu-i poate caracteriza decat pe cei tineri, a zis: Acum la batranete? I-a raspuns lui:”Da! I sunt fratii tai!”^x Abu Zarr a regretat si s-a cait intr-atat de tare incat i-a poruncit lui Bilal sa-l calce cu picioarele peste fata, exagerand in cainta sa si in regretul sau.

O femeie din Bani Makhzum a furat ceva in vremea Profetului Allah sa-L binecuvanteze si sa-l miluiasca! si a fost adusa la el pentru a o pedepsi si acest lucru l-a ingrijorat pe cei din tribul qurays care au zis: Cine poate sa mijloceasca la Trimisul lui Allah, ca sa n-o pedepseasca? Si-au adus aminte ca Usama ben Zayd avea trecere la Profet si l-au rugat sa intervina pentru ea. El l-a vorbit dar Profetul s-a separat foc pe el si i-a zis: “Mijlocesti pentru una din pedepsele hotarate de Allah?” apoi a rostit predica in fata oamenilor si a zis: “Cei de dinaintea voastra au pierdut pentru ca, daca un nobil dintre ei fura, il lasau in pace, in vreme ce daca fura unul slab dintre ei il pedepseau pe el. Jur pe Allah ca daca Fatima ar fura, l-as taia mana!”^{xx}

Qays ben Matatiyya, care era ipocrit, a venit intr-un cerc in care se aflau Selman Persanul, Suhayb Bizantinul, si Bilal Etiopianul si a zis Al-Aws si Al-Khazraj l-au sprijinit pe acest om (adica pe Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!). Ce parere aveti? Mu'az ben Jabal s-a apropiat de el si l-a apucat de guler. Apoi a venit Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! si i-a adus la cunsotinta ceea ce zisese. Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a pornit manios, tragandu-si mantia dupa el, si cand a ajuns la moschee a asteptat pana ce s-a anuntat ca Rugaciunea colectiva este implinita, a rostit o predica in fata oamenilor, in care a spus:”Oameni buni! Domnul este unul singur si religia este una singura.”^{xx} Iar continuarea lui este: “Araba nu este pentru nici unul dintre voi dupa tata si mama, ci ea este limba, iar acela care vorbeste araba este arab.” Udayy ben Hatim at-Ta'l a venit intr-o zi inanite de a se converti la Islam la Medina si s-a oprit la locul unde se intalnea Trimisul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! cu companionii sai, dupa ce se intorsesera dintr-o incursiune. Erau imbracati in zale pline si i-a placut respectul companionilor pentru Profetul lor. In vremea asta a venit la Profet Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! o femeie saraca, o sclava din Medina si i-a zis: Vreau sa-ti spun ceva numai tie, Trimis al lui Allah! El I-a raspuns: “Vezi pe ce ulita a orasului raman singur ca sa stai de vorba

cu mine!!..” apoi a plecat impreuna cu ea si a ascultat indelung vorbele ei. Apoi s-a intors. Cand a vazut aceasta aplecare catre oameni a Trimisului lui Allah, Udayy a fost adanc impresionat si a trecut la Islam.

Cand Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a cucerit Mekka, dupa o lupta care a durat douazeci si unu de ani, si i-a invins pe cei care se razboisera cu el, il alungasera si il socotisera mincinos, nu si-a adus aminte in ziua aceea decat de propovaduirea lui (da'wa) si de principiile ei la care chemase, cand fugise, ascunzandu-se pe ulitele Mekkai. Apoi, cand a fost carmuitor la Medina, unde a pus piatra de temelie a civilizatiei vesnice in istorie, a proclamat aplicarea principiilor la care chemase atata vreme, inainte de obtinerea victoriei definitive. Aflandu-se langa usa templului Al-Ka'aba, iar membrii tribului Qurays, cunoscuti pentru aroganta lor si pentru deosebirile sociale nedrepte, ascultau la el, a zis:”O, oameni din neamul Qurays! Allah a facut sa piara aroganta voastara din Jahiliyya si lauda cu stramosii. Toti oamenii se trag din Adam, iar Adam a fost creat din tarana.” Dupa aceea le-a recitat cuvintele revelate de Allah Laudatul si Preainaltul, cu care nu chemase inainte de dobandirea victoriei: “O, voi oameni! Noi v-am creat pe voi dintr-un barbat si o muire si v-am facut pe voi popoare si triburi, pentru ca sa va cunoasteti! Cel mai cinstit dintre voi la Allah este cel mai evlavios dintre voi!”^x Abu Bakr a fost in vremea sa modelul conducatorului moderat, cu inima si sufletul pline de omenie. Fiind calif,^{xx} el se ducea la fetele orfane din oras care-si pierdusera parintii in razboaie, mulgea oile pentru ele, zicand:” As dori ca functia de calif sa nu-mi schimbe firea cu care fusesem cunoscut mai inainte.”

Omar a fost tipul califului generos cu poporul si cu cei defavorizati, aparator al dreptatii. Toti oamenii erau egali pentru el. Se priva pe sine pentru a le darui celorlalti si rabda de foame pentru ca ei sa se sature. Deseori ii vizita pe oameni in locuintele lor si exista povestiri vestite despre aceasta:

Odata a vazut un batran in targ, cersind pomana si i-a zis lui: Eu sunt un biet batran. Cersesc pentru jizya^{xxx} si pentru trai. Acesta era un evreu batran din Medina. Marele umanist Omat i-a zis lui atunci: N-am fost drepti cu tine, batrane! Am luat jizya de la tine cat ai fost tanar, iar dupa aceea te-am pierdut, la batranete. Apoi l-a luat de mana si l-a condus la el acasa, daruindu-i ce avea de mancare. Apoi a trimis dupa vistiernic si

i-a poruncit: "Da-i acestuia si celor ca el atat cat le este necesar pentru ei si pentru familiile lor!"

Omar trecea intr-o zi pe strazile Medinei si a vazut o copila poticnindu-se din pricina slabiciunii, aci ridicandu-se aci cazand. Omar a exclamat atunci: Ce pacat! Ce nenorocire! Cine dintre voi o cunoaste! Atunci fiul sau Abd Allah i-a raspuns: Nu o cunosti, emir al credinciosilor? El i-a raspuns: Nu! I-a zis atunci: Aceasta este una dintre copilele tale! Omar a intrebat: Care copila a mea? I-a raspuns: Aceasta este cutare, copila lui Abd Allah ben Omar (adica a lui). Atunci Omar i-a zis: Vai de tine! Si ce a adus-o in starea aceasta? Fiul sau i-a raspuns atunci: Faptul ca nu o ajuti cu ce ceea ce ai. Omar i-a zis: Jur pe Allah ca tu nu ai la mine decat sageata ta printre musulmani si ea te ajuta pe tine ca sa ai sau te face neputincios! Aceasta este Cartea lui Allah intre mine si intre voi!

O caravana de negustori a sosit la Medina si printre ei se aflau si femei si copii. Omar l-a intrebat pe Abd ar-Rahman ben 'Awf: Nu vrei sa pazesti in noaptea asta? Si i-au pazit impreuna, implinind Rugaciunile prescrise de Allah. Omar a auzit in timpul noptii un copil plangand si s-a indreptat spre el si i-a zis mamei lui: Fii cu frica de Allah si ai grija de copilul tau! Apoi s-a intors la locul lui, dar a auzit din nou copilul plangand si s-a dus la mama lui si i-a zis: Fii cu frica de Allah si ai grija de copilul tau! Si s-a intors iarasi la locul lui. Spre dimineata a auzit iarasi plansul copilului si a venit la mama lui si i-a zis: Vai tie! Esti o mama rea! De ce n-a tacut copilul tau toata noaptea? Atunci ea i-a raspuns, nestiind ca el este emirul credinciosilor: O, rob al lui Allah! M-ai necajit toata noaptea asta! Eu vreau sa-l intarc cu sila, dar el se incapataneaza sa refuze. Atunci Omar a intrebat-o: Dar de ce? Ea i-a raspuns: Pentru ca Omar nu da hrana decat pentru copiii intarcati. A intrebat-o: Dar cat are el? Ea i-a raspuns: Atatea luni.. El i-a zis: Vai de tine! E prea devreme! A condus Rugaciunea din zori, dar oamenii nu auzeau recitarea lui din pricina plansului. Dupa ce a rostit salutul de incheiere a Rugaciunii, a zis: Ce nenorocire pentru Omar! Cati copii de musulmani a omorat! Apoi a poruncit cuiva sa strige sa nu mai grabeasca intarcarea copiilor, caci va sigura cele necesare pentru intretinerea tuturor copiilor nascuti dupa aparitia Islamului. Si a scris despre aceasta hotarare in toate zarile.

Nu exista in istorie ce va mai minunat si mai elocvent decat aceasta

intamplare. Nu exista in istoria nici unei alte civilizatii ceva care sa egaleze democratia lui Omar, care a stat de veghe pentru a pazi caravana, in vreme ce participantii la ea dormeau. Si el era atunci emir al credinciosilor, adica al lui Cosroe si al imparatului bizantin si mostenitor al regatelor lor, si a facut ceea ce nu face astazi decat un paznic caruia i se cere sa pazeasca o caravana. Nici vorba sa faca ceea ce a facut Omar care a fost atent cu copilul care plangea si i-a cerut de trei ori mamei sa aiba grija de el. Cine dintre voi ar face ceea ce a facut Omar pentru copiii din caravana? Cine dintre personalitatile istoriei s-a apropiat de sentimentele umaniste ale lui Omar?

Dar sa ascultam ceva din istoria civilizatiei islamice care este si mai minunat! Aslam, slujitorul lui Omar, a relatat: Am iesit intr-o noapte cu Omar si ne-am indepartat putin de Medina, pentru a vizita locuintele izolate si am vazut in departare un foc. Atunci, Omar a zis: Vad acolo niste calareti pe care i-a prins noaptea si frigul. Hai sa mergem la ei! Am mers in graba pana ce ne-am apropiat de ei. Si am vazut o femeie cu cativa copii in jurul ei si cu o oala pe foc. Copiii se vaicureau plangand. Omar a dat binete si a intrebat-o pe femeie: Ce-i cu voi? Aceasta i-a raspuns: Ne-a prins noaptea si frigul.. Apoi a intrebat-o: Si de ce se vaicaresc si plang copiii? I-a raspuns: De foame! A intrebat-o: dar ce-ai pus in oala asta? I-a raspuns: Apa, cu care sa-i fac sa taca, incat sa adoarma... Allah este intre voi si Omar! (se plange lui Omar si-l blesteama)si el i-a zis atunci: Allah fie milostiv cu tine! Dar de unde sa stie Omar de voi? Ea i-a raspuns: Promite sa aiba grija de noi si pe urma ne uita... Omar s-a apropiat de mine si mi-a zis: Hai sa mergem! Si am pornit in graba spre depozitul de faina de unde a luat un sac, precum si o masura de untura. Mi-a zis: Pune-mi-l in spinare! La care mi-a raspuns: O sa porti pacatele mele in Ziua Invierii?... I l-am pus in spinare si am pornit in graba spre ea. Acolo a aruncat sacul jos si a scos din el ceva faina, dupa care i-a zis: Lasa-ma pe mine! Si a inceput sa sufle in focul de sub oala. El avea o barba mare si am vazut fumul prefirandu-se printre firele ei pana ce a terminat de pregatit mancarea. A pus oala jos si i-a zis: Da-mi ceva! Ea i-a adus o tava iar el a golit in ea ceea ce era in oala. Apoi i-a zis: Da-le sa manance, iar eu o sa intind mancarea ca sa raceasca. A ramas langa ei pana ce s-au saturat si i-a lasat ei restul de faina. S-a ridicat si m-am ridicat si eu impreuna cu el, iar femeia a zis: Sa te rasplateasca Allah cu bine! Ai fost prin ceea ce ai facut mai bun decat

emirul credinciosilor! Atunci i-a zis ei: Spune vorbe bune! Daca vii la emirul credinciosilor, o sa ma gasesti acolo, nadajduiesc! Apoi s-a indepartat, dar s-a intors cu fata spre ea si a ramas la panda. I-am spus: Mai ai si alte treburi!... Dar el nu mi-a raspuns. Am ramas acolo si i-am vazut pe copii zbunguindu-se putin, iar apoi s-au linistit si s-au culcat. Atunci s-a ridicat si l-a laudat pe Allah, dupa care s-a indreptat spre mine si mi-a zis: Aslam, foamea nu ii-a lasat sa doarma si i-a facut sa planga. Am vrut sa nu plec inainte de a vedea ceea ce ai vazut si tu...

Un alt exemplu de umanism unic in istoria omenirii este ceea ce i s-a intamplat lui Omar intr-o noapte, caci avea obiceiul sa-i viziteze pe oameni. A trecut printr-una din pietele orasului Medina si a vazut un cort din care se inalta gemetele unei femei, in vreme ce un barbat statea jos la intrare. Omar i-a dat binete si l-a intrebat cine este. El i-a spus ca este un baduin venit din desert ca sa obtina ceva prin bunavointa emirului credinciosilor. Omar l-a intrebat: Dar ce este zgomotul acesta care se aude inaintea? Barbatul i-a raspuns, fara sa-si dea seama ca este emirul credinciosilor: Vezi-ti de treaba ta si nu intreba despre lucruri care nu te privesc!... dar Omar a insistat, vrand sa afle ce se intampla si atunci i-a spus: Femeia se chinuie sa nasca si nu are pe nimeni cu ea ca s-o ajute. Omar s-a intors degraba acasa si i-a spus sotiei sale, Umm Kalsum, fiica lui Ali Allah fie multumit de el!: Poti sa faci o treaba pe care ti-a trimis-o Allah? Ea l-a intrebat: despre ce este vorba? I-a spus care era problema si a indemnato sa ia cu ea lucrurile de imbracaminte de care are nevoie noul nascut si unsoarea de care are nevoie femeia, precum si o oala cu grau si cu unt. I-a adus-o si el a luat oala, iar ea a pornit in spatele lui pana ce au ajuns la cort. Acolo a indemnato pe sotie sa intre la femeie, iar el a ramas cu sotul aceleia, a aprins focul si a gatit ceea ce adusesese, in vreme ce barbatul statea jos, privind la el fara sa stie cine este. Femeia a nascut, iar sotia lui Omar a strigat dinlauntru cortului: Anunta, emir al credinciosilor, omului care sta cu tine vestea cea buna ca are un baiat. Cand a auzit aceste vorbe, barbatul si-a dat seama ca acela era emirul credinciosilor si a vrut sa se indeparteze de el cu teama, dar Omar i-a zis: Sezi la locul tau, ca si pana acum! Apoi a luat oala si i-a zis sotiei s-o duca in cort si sa-i dea femeii sa manance. Dupa cea mancat femeia, i-a dat oala barbatului si i-a zis: Mananca, vai de tine, ca ai stat de veghe toata noaptea!.. Apoi, sotia lui a iesit iar el i-a zis barbatului: Maine vino la noi ca sa poruncim sa ti se dea cele de

trebuinta! Cand s-a facut dimineata, beduinul a venit la el si a primit lucrurile de care avea nevoie.

Nu s-a intalnit in biografiile marilor personalitati o fapta mai minunata, mai nobila si mai umanista decat aceasta intamplare. In biografia lui Washington, eliberatorul Americii, se mentioneaza ca el trecea intr-o zi pe o strada a orasului care avea sa poarte dupa aceea numele sau si a vazut cativa soldati incercand sa ridice o piatra mare fara sa reuseasca, in vreme ce ofiterul lor se uita la ei fara sa le vina in ajutor. Atunci Washington i-a zis: "Ajuta-i sa o ridice!", insa ofiterul a refuzat, zicand: "Eu nu ma injosesc pana intr-atat!" Washington si-a aruncat mantaua si ii-a ajutat sa ridice pietroiul, apoi le-a zis: "Ori de cate ori veti avea nevoie de ajutor, intrebati de casa lui Washington!" este o anecdota care dovedeste o morala inalta, dar cat de mare este deosebirea intre aceasta fapta si intre ceea ce a facut Omar, care a renuntat la somn si la odihna din timpul noptii si s-a dus sa-si inspecteze poporul, iar cand a aflat ca o femeie este pe punctul de a naste si nu are cine sa o ajute, s-a intors acasa, a luat-o pe sotia sa si au pornit impreuna prin bezna noptii, el carand mancarea, iar ea purtand straiete! Iar cand au ajuns la cort, sotia lui care dupa o expresie moderna era prima doamna din stat a indeplinit rolul de moasa, iar el a indeplinit rolul de bucatar. Aceasta este dovada caracterului sublim al sufletului mare, la care nu a ajuns nici un alt sef de stat din aceasta lume. Aceasta este una din faptele marete pe care le-a savarsit Omar si una din minunile civilizatiei musulmane care a modelat din Omar ben al-Khatab un om care e situeaza in fruntea marilor personalitati, tot asa cum aceasta civilizatie se situeaza in fruntea tuturor civilizatiilor.

Dar Omar nu este singurul din care civilizatia islamica a creat un barbat in care s-a intruchipat umanismul desavarsit, ci in fiecare dintre Abu Bakr, Osman, Ali, Omar ben Abd al-Aziz, Salah ad-Din si alte personalitati de seama ale acestei civilizatii, savanti, conducatori si filozofi, au reprezentat modele vesnice ale orientarii umaniste sublime ale civilizatiei islamice nemuritoare.

EGALITATEA RASIALA

In infaptuirea egalitatii intre oameni, indiferent de culoarea pielii, este o alta expresie a orientarii umaniste din civilizatia islamica nepieritoare. Coranul a proclamat principiul egalitatii, cand a spus:”Cel mai cinstit dintre voi la Allah este cel mai evlavios dintre voi!”^x apoi, predica rostita cu ocazia Pelerinajului de adio, ^{xx}Profetul a declarat:”Oamenii se trag din Adam, iar Adam a fost creat din tarana. Nu are nici un merit arabul fata de nearab si nici un alb fata de un negru, in afara evlaviei.”^{xxx} Aceasta egalitate nu s-a oprit la nivelul principiilor facute publice in numeroase ocazii asa cum procedeaza liderii civilizatiei moderne astazi ci a fost aplicata in practica, a fost un lucru obisnuit, care nu a atras atentia si nu a avut nevoie de afectare sau de truda. A fost aplicata in moschei, unde albul se intalnea si se intalneste cu negrul pe acelasi plan de supunere fata de Allah Preamaritul si Preainaltul si de smerenie dinaintea Lui. Albul nu a gasit nimic rusinos sau stanjenitor in faptul ca negrul statea alaturi de el. A fost aplicata in timpul Pelerinajului, cand credinciosii musulmani se intalnesc si se reintalnesc laolalta, indiferent daca sunt albi sau negri, pe acelasi plan si imbracati in acelasi vesmant, fara nici o discriminare intre alb si negru, fara nici o superioritate a albilor fata de negri. S-au intalnit situatii mai presus decat acestea. Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miuluiasca! I-a trimis pe etiopianul Bilal in ziua cuceririi Mekka sa urce sus pe Al-Ka'aba sa cheme la Rugaciune de acolo si sa rosteasca adevarul, in vreme ce Al-Ka'aba a fost sanctuarul arabilor in Al-Jahiliyya si qibla^{xxxx} preamarita dupa aparitia Islamului. Atunci cum sa urce pe ea un sclav negru, asa cum era Bilal? Cum sa calce picioarele lui peste ea (piatra neagra)? Nimic identic sau asemanator cu aceasta nu poate fi imaginat in civilizatia moderna, in America, de pilda. Dar civilizatia islamica a facut acest lucru cu patrusprezece veacuri in urma. Urcarea lui Bilal pe acoperisul sanctuarului Al-Ka'aba nu a fost altceva decat proclamarea demnitatii umane mai presus de orice altceva, a faptului ca omul merita aceasta demnitate datorita stiintei sale, ratiunii sale, moralei sale si credintei ale si nu datorita culorii pielii sale. Culoarea alba nu poate scoate pe om in fata, daca faptele sale il imping

inapoi. Tot astfel, culoarea neagra nu-l pot impinge inapoi, daca inteligenta si stradania sa il scot in fata.

De aceea Trimisul lui Allah - Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca- nu a fost multumit de Abu Zarr, cu toate ca el era unul dintre cei mai respectati companionii ai sai, atunci cand l-a insultat pe un altul, zicandu-i "fiu de negresa". Nu a acceptat acest lucru din partea lui, ci l-a dojenit, zicandu-i: "L-ai insultat pe el prin pomenirea faptului ca mama lui este negresa? Esti un om care nu s-a eliberat de Jahiliyya!..." aceasta este o linie de separare intre stiinta si ignoranta, intre civilizatia umanista si civilizatia din Al-Jahiliyya.

Civilizatia in care un neam nu se socoteste superior altui neam si o rasa nu se socoteste superioara altei rase ,este civilizatia pe care o faureste omul intelept si generos, pentru a aduce prin ea fericirea omenirii constiente si demene. Civilizatia in care un alb se socoteste superior celui negru, care aduce fericirea doar pentru cei cu pielea alba si-i umileste pe cei de culoare este civilizatia proprie epocii Al-Jahiliyya, prin care omenirea se intoarce cu sute de ani inapoi, oarba, aroganta si ignoranta. "Esti un om care nu s-a eliberat de jahiliyya!..." Aceasta este descrierea civilizatiei din Al-Jahiliyya, care cheama la discriminare rasiala, iar civilizatia islamica a luptat impotriva ei in toate domeniile vietii in moschee, in scoali, in tribunale, in conducere atat cu prietenii cat si cu dusmanii.

Cand musulmanii au venit sa cucereasca Egiptul si au patruns in adancimea teritoriului sau, oprindu-se in fata cetatii Babylone , Al-Maquis a vrut sa negocieze cu musulmanii si a trimis la ei o delegatie pentru a afla ce doresc. Apoi le-a cerut sa trimita o delegatie si Amr ben al 'Aas a trimis zece oameni, printre care se afal si Abada ben as-Samit. Si era acest Abada negru ca smoala si foarte inalt. Amr a poruncit ca el sa preia conducerea delegatiei si sa vorbeasca in numele ei. Cand au intrat la Qal Maquis si Abada a iesit in fata, acesta s-a speriat de el si le-a zis: Indepartati-l pe acest negru si scoateti in fata pe altcineva pentru a vorbi cu mine. Dar toti oamenii din delegatie s-au impotrivit spunand ca el este cel mai inteligent si invatat dintre ei si ca ei toti tin seama de vorbele si de opiniile lui. I-au mai spus ca el a fost ales dintre ei de catre emir si le-a poruncit sa nu iasa din vorba lui. Atunci le-a zis: Si cum de ati acceptat ca acest negru sa fie socotit cel mai bun dintre voi, cand el ar trebui sa fie sub voi? Ei au protestat: In nici un caz! El, chiar

daca este negru, asa dupa cum vezi, are o pozitie mai buna decat a noastra si ne intrece pe noi in privinta inteligentei si opiniei. Noi nu il respingem pe cel de culoare neagra. Atunci., Al-Maquis i-a zis lui Abada: Apropie-te, negrule, si vorbeste-mi cu blandete, caci ma sperii de culoarea ta. Daca o sa-mi vorbesti cu asprime, o sa ma sperii de tine si mai tare. 'Abada i-a raspuns, vazand teama lui Al-Maquis: In oastea noastra sunt o mie de negri mult mai negri decat mine!

Nu se observa cat de minunat si de inalt este umanismul acestei civilizatii? Toti oamenii inclusiv popoarele civilizate din secolul XX au considerat pe negri demni de a sta in rand cu albi si cu atat mai putin sa stea in fruntea lor, sa-i conduca pe ei si sa le fie superiori in privinta stiintei si opiniei. Civilizatia islamica a sfaramat aceste criterii si a respins aceasta atitudine, negrul iesind in fata albului, atunci cand stiinta, opinia si curajul sau il scot in fata. 'Abada ben as-Samit nu este decat unul din acei negri pe care civilizatia islamica i-a ridicat la rangul de comandant si lider.

Abd al-Malik ben Marwan ii poruncea aceluia care chema la Rugaciune sa strige in sezonul Pelerinajului ca lumea nu trebuie sa ceara consultatii in problemele care au legatura cu religia decat lui 'Ata ben abi Rabbah, imamul^a locuitorilor Mekka, invatatul si jurisconsultul lor. Doriti sa stiti cum arata acest 'Ata'? Era negru, chior, carn, paralizat, schiop, cu parul zburlit. Cand il privea omul nu se putea astepta la nimic folositor de la el. Cand statea in cercul sau printre miile de invatatei parea un corb negru intr-un lan cultivat cu bumbac. Civilizatia islamica a facut din acest negru chior si carn un imam, la care lumea mergea la consultatii (fatwa) si o scoala absolvita de mii de albi, el fiind pentru ei subiect de admiratie, dragoste si respect.

Au existat in civilizatia islamica negri vrednici de lauda in toate domeniile stiintei si al literaturii. Culoarea lor neagra nu i-a impiedicat sa fie poeti si sa se afle in compania califilor, asa cum a fost Nasib, jurisconsulti care au alcatuit opere demne de luat in considerare in domeniul jurisprudentei, asa cum a fost Osman ben Ali az-Zayla'i, comentatorul lucrarii Al-Kanz "Comoara de jurisprudenta hanfita, Al-Hafiz Jamal ad-Din abi Muhammad Abd Allah ben Yusuf az-Zayla'i , autorul lucrarii Nasb ar-raya "Ridicarea stindardului", ultimii doi fiind negri din orasul etiopian Zayla'.

Nu exista arab care sa nu fi auzit de Kafur al-Ikhsidi, sclavul

negru devenit guvernator al Egiptului in secolul IV h., pe care l-a eternizat poetul Al-Mutanabbi, prin laudele si satirele sale pe care i le-a dedicat.

Pe scurt, se poate afirma ca civilizatia islamica nu a cunoscut discriminarea intre albi si negri, ca in ea nu au existat comunitati speciale pentru negri, in care sa nu locuiasca si albi, ca nu au fost oprinati in mod special din cauza culorii lor, si ca albi nu i-au socotit subiect de razbunare, dispret sau persecutie. Dimpotriva, civilizatia islamica umanista a privit la toti oamenii din prisma adevarului si binelui si nu a vazut culoarea alba sau neagra decat in functie de faptele fiecaruia: “Cel care a facut un bine cat un graunte de colb il va vedea./ Dupa cum cel care a facut un rau cat un graunte de colb il va vedea.”^x

Aceasta afirmatie parea ciudata in urma cu cincizeci de ani. Este o axioma faptul ca discriminarea dintre albi si negri este un act barbar, la care nu recurge o civilizatie avansata si ca civilizatia cea mai vestita pentru difuzarea principiilor fratiei si egalitatii intre oameni. Dar de cand a fost creata Organizatia Natiunilor Unite si a fost proclamata Liga Drepturilor Omului am simtit nevoia sa vorbim despre aceasta chestiune, dupa ce am vazut si am auzit discutii inspaimantatoare despre discriminarea rasiala practicata in Africa de Sud, despre crimele ingrozitoare ale colonialistilor in Kenia, despre situatia indienilor si a negrilor din America. Este de mirare ca aceia care au chemat la practicarea discriminarii rasiale in Africa de Sud, care i-au supus pe negrii din Kenia oprimarii politice si economice, care au provocat cele mai aspre incercari si nenorociri indienilor si negrilor din America nu au fost orientali, ca sa poata fi acuzati de inapoiere si barbarie, asa cum i-au acuzat occidentalii intotdeauna pe orientali, ci au fost state dezvoltate, socotite printre marile puteri in cadrul Organizatiilor Natiunilor Unite! America a fost si este cea mai mare putere care a dominat si domina Natiunile Unite, Anglia este statul european care a facut cel mai mult caz de traditiile democratice, Africa de Sud a fost reprezentata in Organizatia Natiunilor Unite de o clasa de guvernanti europeni albi care au colonizat acasta regiune si au vorbit in numele ei, iar statele din America de Sud au o pozitie importanta si glasul lor este auzit in cadrul Natiunilor Unite. Aceste state au comis in secolul XX cea mai mare crima impotriva umanitatii pe care a cunoscut-o istoria crima oprimarii de catre om a fratelui sau omul - si aceasta nu din cauza slabiciunii sau a

ignorantei lui, ci din cauza culorii pielii.

Guvernul Africii de Sud a continuat sa practice discriminarea intre negrii si albi, in ceea ce priveste drepturile, obligatiile si privilegiile, in pofida protestelor comunitatii statelor asiatice si africane in cadrul Organizatiei Natiunilor Unite. Anglia a continuat sa practice in Kenia actiuni de ucidere in masa impotriva patriotilor din comunitatile Mawmaw. Ba mai mult decat atat, a perseverat in aplicarea legii teritoriilor din anul 1915, care a oferit minoritatii alcatuite din 29000 de europeni drepturi asupra pamanturilor din Kenia pe care nu le-au avut 4055000 de africani, care au fost urmariti si persecutati pe pamantul lor, in activitatea si in locuintele lor, cu toate ca ei au fost locuitorii acestei tari si stapanii de drept ai resurselor ei. Sir Eliot, primul inalt comisar numit in Kenia, in anul 1900 spunea in declaratia referitoare la politica guvernului sau in Kenia: "In cadrul protectoratului (adica Keniei), exista pamant pentru omul alb si ar fi o ipocrizie sa nu se recunoasca faptul ca interesele albilor trebuie sa prevaleze. Scopul principal urmarit prin politica si prin legislatia emisa trebuie sa fie crearea unei colonii a albilor". Acest lucru a continuat sa fie telul guvernantilor europeni ai Keniei pana la dobandirea independentei: intregul teritoriu al tarii sa apartina europenilor albi care sa dispuna de resursele lui dupa bunul plac.

Printre ciudateniile legii referitoare la pamanturi este si prevederea ca guvernatorul are dreptul de a dona pamant cui voieste si ca orice suprafata de pamant care nu depaseste 5000 de fedani³ poate fi donate in schimbul unei rente nominale pe o perioada de 999 de ani! In anul 1925, colonialismul alb posedea in medie 500 de fedani, in vreme ce bastinasul nu posedea decat 8 fedani. Cat priveste politica de separare a negrilor bastinasi de colonialistii albi, aceasta s-a bazat pe stabilirea anumitor locuri pentru negri, pe care ei nu aveau voie sa le depaseasca, iar cand colonialistii albi aveau nevoie de mana de lucru ieftina a negrilor, acestia erau obligati ca imediat dupa terminarea lucrului sa plece de pe fermele albilor si sa mearga la colibe sau locuintele lor din zonele joase, departe de cartierele albilor!

Trecand la America, vom afla lucruri uimitoare si dureroase: pe continentul nou, statuia libertatii ii intampina pe toti cei care sosesc in portul New York, iar pe soclul ei sta scris: "Dati-ne noua masele voastre obositoare, sarace, dornice sa respire in libertate! Trimiteti la mine

ramasitele de pe litoralul vostru aglomerat, pe aceia care nu au adapost si tara! Iata-ma ridicand faclia in vecinatatea portii de aur!”

Da! In tara libertatii, a carei statuie a fost inaltata in cel mai mare dintre porturile si orasele sale, a avut loc tragedia oprimarii oamenilor de culoare si aceasta a fost cea mai ingrozitoare crima impotriva umanitatii! Noi nu invinuim poporul de crima si nu pretindem ceea ce nu este adevarat, ci poporul insusi recunoaste acest adevar. James Beansis, senator american, spunea: ”Nici un om de culoare, care nutreste dorinta de egalitate politica nu poate sa lucreze in statele din Sud. Aceasta tara este proprietatea omului alb si trebuie sa ramana asa!”

Manifestarile oprimarii oamenilor de culoare in America au fost variate si au avut loc in diverse domenii.

In domeniul cultural, nu li se permitea negrilor in douazeci de state sa studieze in aceeasi scoala cu albi. Articolul 207 din constitutia statului Mississippi suna astfel: “Se va avea in vedere in acest domeniu domeniul educatiei si invatamantului separarea copiilor albi de copii negri, fiecare din cele doua grupuri avand scolile sale proprii”.

In statul Florida, legile impuneau ca manualele scolare destinate negrilor sa fie diferite de cele ale albilor.

In domeniul casatoriei, era interzisa in aproape toate statele casatoria intre o alba si un negru sau intre un alb si o negresa. Constitutia unor state, cum era cea a statului Mississippi, stipula nulitatea casatoriilor de acest fel, ba chiar nulitatea casatoriei uni alb cu o femeie prin ale carei vene curge o optime de sange de negru!

In domeniul muncii, legislatia unor state stipula ca nu le este permis muncitorilor negri sa fie la acelasi nivel cu muncitorii albi dintr-o fabrica si nu le este permis negrilor sa intre sau sa iasa pe aceleasi porti cu albi!

In domeniul social, legile a patrusprezece state stipulau separarea negrilor de albi in trenuri si in autobuze, in cabinele telefonice si in spitale. Pana si in spitalele de boli mintale, nebunul alb era separat de nebunul negru! Mai ciudat decat toate acestea este faptul ca stapanul unui cimitir pentru caini din Washington a declarat in anul 1947 ca el nu permite ingroparea cadavrelor de caini apartinand negrilor, justificand aceasta atitudine nu prin faptul ca nu ar suporta cainii sa fie ingropati in acelasi cimitir, ci prin faptul ca nu le convine clientilor sai albi sa accepte acest tratament reprobabil pentru cainii lor rasfatati, dupa

moarte, adica egalitatea cu cainii negrilor.

Uneori, oamenii politici americani gaseau scuze pentru acesta situatie rusinoasa in faptul ca ura rasiala este mai puternica in statele din Sud, care erau mai putin civilizate decat statele din Nord, dar realitatea dezminstea aceste scuze, caci in toate marile orase din Nord, majoritatea covarsitoare a populatiei de culoare era concentrata in cartiere insalubre alcatuite din case darapanate din lemn prin care alergau nestingheriti soarecii si sobolanii si in care se ridicau in fiecare zi limbi de foc. In Harlem cartierul negrilor din New York revenea o camera la noua negri! Unul din ziarele vremii scria: “Daca am lua densitatea populatiei din cartierul Harlem drept regula si am incerca sa o aplicam la populatia Statelor Unite in ansamblu, am constata ca toti negrii ar putea fi adunati intr-o jumatate din New York!”

La o aruncatura de privire de Casa Alba din Washington, in umbra statuii frumoase a lui Lincoln, se afla un cartier groaznic, in care traiau 250,000 de negri, adica un sfert din populatia capitalei, asa cum traiau animalele in grajduri! In acest oras, negrilor le era interzis sa intre in hotelurile, restaurantele, teatrele, scolile si spitalele rezervate albilor, ba chiar si in biserici. Un negru din Republica Panama a intrat intr-o biserică catolica din Washington si in timp ce el era cufundat in Rugaciune a venit la el un preot si i-a dat un biletel pe care i-a scris adresa unei biserici catolice rezervate negrilor. Cand a fost intrebat despre secretul acestei atitudini, preotul i-a raspuns: In oras se afla biserici speciale pentru catolici de culoare, in care negrul poate sta in fata Domnului sau! Astfel se purtau ei care pretindeau ca Isus pacea asupra lui! a venit pentru intrea omenire.

In aceste conditii de umilinta si dispret si in acest climat dominat de boli, saracie si mizerie, ^s traiau 15 milioane de negri, adica a zecea parte din populatia Statelor Unite, care conduc Organizatia Natiunilor Unite si pretind ca misiunea lor este libertatea popoarelor si pacea intre masele lor!

Consideram potrivit sa citam aici ce a scris Hary Hayood despre adevarul acestei libertati in cartea sa cu titlul “Eliberarea negrilor”. “Fara indoiala ca apartenenta rasiala nu a fost in nici o alta tara cu exceptia Africii de Sud mijloc pentru inrobirea unui popor, asa cum a fost in aceasta tara. Sclavia ca proprietate asupra robilor a luat sfarsit, insa ea continua sa existe ca sistem de clasa. Prin ea se are in vedere

astazi mentinerea populatiei de culoare intr-o pozitie inferioara aceleia de care beneficiaza populatia alba si se actioneaza in scopul consolidarii acestui sistem prin diverse mijloace: uneori prin sentinte de condamnare la moarte sau executii, pe care mase infuriate si nechibzuite le hotarasc fara consimtamantul puterii carmuitoare, alteori prin legi si masuri legislative nedrepte, alteori in virtutea unor obiceiuri si traditii pe care Dumnezeu nu le-a investit cu nici o putere.”

Iar economistul american Victor Berlo afirma: “Este neindoielnic cum ca industriasi din Nord, care au dominat guvernul federal in perioada razboiului civil nu au dorit eliberarea populatiei de culoare cu adevarat, ci s-au straduit doar sa ia locul stapanilor de sclavi din Sud pentru a exploata populatia de culoare cat mai crancen. Realitatea este ca politica pe care a urmat-o Partidul Republican si armata statelor din Sud a fost incheierea unei aliante cu fostii proprietari de sclavi pentru a supune din nou populatia de culoare.” Si tot el afirma:”Otrava fanatismului rasial s-a raspandit de-a lungul si de-a latul tarii si a patruns in toate canalele vietii americane. Si iata cum se obisnuieste poporul sa inventeze expresii de dispret si desconsiderare cand este vorba de negri si de celelalte minoritati.”

Iar Jaque Leet si Lee Mortimer spuneau: “America este vestita printre popoarele lumii prin faptul ca lozinca ei este libertatea. Aceasta inseamna ca avem datoria de a-i primi pe toti aceia care cauta adapost in tara noastra si pasesc pe pamantul nostru, fie fugind de persecutii, fie pentru a sta departe de nedreptate. Dar se pare ca sensul acestei libertati a disparut cu desavarsire inca din momentul in care statuia a fost asezata pe soclul ei”.

In anul 1946, un negru impreuna cu mama lui s-au dus la un atelier pentru a repara un aparat de radio, in orasul Columbia. Dupa ce au achitat suma ceruta, au constatat ca aparatul nu fusese reparat, ci se afla in aceeasi stare. Atunci mama a incercat sa protesteze: Am achitat treisprezece dolari si aparatul de radio continua sa fie mut! Stapanul atelierului a poruncit sa fie alungati si unul dintre angajati a lovit-o cu piciorul, incat femeia a cazut cu fata la pamant. Tanarul negru a reactionat atunci, lovindu-l si doborandu-l la pamant pe cel care o lovise pe mama lui, insa vecinul sau a strigat catre lume: Ucideti-l pe fiul de tarfa! Lumea s-a adunat gramada si a inceput sa urle: Sa ne razbunam pe ei! Iar la americani, razbunarea pe negri inseamna despartirea

capetelor lor de trupuri pe loc, fara nici un fel de judecata sau hotarare! Numai cu greu au scapat de linsare si au fost condusi la inchisoare, dar albi n-au fost multumiti de acest lucru, ci s-au indreptat in graba spre cartierul negrilor pentru a se razbuna pe negresa si pe fiul ei. Politia a asediat cartierul mizer, iar negrii nefericiti au fost urmariti pana in casele si magazinele lor, care au fost jefuite si incendiate si a deschis focul impotriva acestor sarmani, provocand moartea si ranirea multora dintre ei.

Toate acestea s-au intamplat din cauza ca negresa s-a plans stapanului atelierului ca a achitat suma ceruta pentru repararea aparatului de radio fara ca acesta sa fi fost reparat. Acesta este un exemplu pentru ceea ce inseamna civilizatia lor!

In anul 100 h., adica in urma cu treisprezece secole, o sclava neagra cu numele de Fartuna i s-a plans emirului credinciosilor, Omar ben Abd al-Aziz, ca are un gard scund peste care sare cineva si-i fura gainile. Omar a trimis de indata pe cineva sa o instiiteze ca el i-a cerut guvernatorului Egiptului sa-i repare gardul si sa-i consolideze casa si in acelasi timp i-a scris guvernatorului egiptean Ayyub ben Sarhabil: Fartuna, roaba lui Zi Asbah, mi-a scris ca gardul ei este scund si ca cineva sare peste el si-i fura gainile si a cerut sa-i fie reparat. De indata ce primesti aceasta epistola, incalca tu in persoana si du-te si repara-l. Cand a ajuns scrisoarea la el, a incalcat numaidecat si s-a dus in Al-Jiza, a intrebat de Fartuna si cand a dat de ea, a gasit o biata negresa. I-a spus ce i-a scris emirul credinciosilor si i-a reparat gardul si casa.

Acest lucru a fost implinit cu treisprezece veacuri in urma si el este un exemplu pentru ceea ce inseamna civilizatia islamica.

TOLERANTA RELIGIOASA

Toleranta religioasa este un alt aspect al tendintei umaniste din civilizatia islamica eterna, ca si in istoria dogmelor si a religiilor si in istoria civilizatiilor vechi, intemeiate de o anumita religie sau de o anumita natiune. Islamul a intemeiat religia sa fara sa stanjeneasca religiile anterioare si nu a manifestat fanatism fata de numeroasele opinii si doctrine, ci lozinca sa a fost: "Deci binevesteste robilor Mei, / Care asculta cuvantul si urmeaza ceea ce este cel mai bun in el!"^{xx} Din

acest motiv, printre principiile tolerantei religioase a civilizatiei islamice se numara:

1 Faptul ca toate religiile divine provin dintr-un singur izvor: <<El v-a oranduit voua religia pe care i-a prescris-o lui Noe, pe care ti-am relevat-o tie si am prescris-o pentru Avraam si Moise si Isus: “Intemeiati religia si nu va despartiti intru ea!”>>^{xx}

2 Faptul ca toti profetii sunt frati, fara nici o diferenta intre ei in ceea ce priveste mesajul, iar musulmanii trebuie sa creada in toti deopotriva: << Spuneti: “Noi credem in Allah si in ceea ce ne-a fost trimis noua si in ceea ce a fost trimis lui Avraam, lui Ismail, lui Isaac, lui Iacob si semintiilor; in ceea ce le-a fost daruit lui Moise si lui Isus si in ceea ce le-a fost dat (tuturor) profetilor de catre Domnul lor. Noi nu facem deosebire intre ei! Noi Lui ii suntem supusi!”>>^{xxx}

3 Lumea nu poate fi constransa la credinta in aceasta dogma, ci trebuie sa se convinga si sa o accepte: “Nu este (cu putinta) silirea la credinta!”^{xxxx} “Si oare tu ii silesti pe oameni ca sa fie credinciosi?”^{xxxxx}

4 Faptul ca locurile de adorare ale religiilor divine sunt respectate si trebuie aparate si protejate la fel ca si moscheile musulmanilor: “Si de nu i-ar opri Allah pe oameni, pe unii prin altii, ar fi daramate chiliile, bisericile, templele si moscheile in care numele lui Allah este pomenit atat de mult!”^{xxxxxx}

5 Faptul ca deosebirile dintre religiile oamenilor nu trebuie sa-i impinga sa se ucida unii pe altii sau sa atace unii pe altii. Dimpotriva, ei trebuie sa coopereze in implinirea binelui si in lupta impotriva raului: “Intrajutorati-va in plinirea faptelor bune si in evlavie, dar nu va ajutati la pacat si la nedreptate!”^x Hotararea in legatura cu deosebirile dintre ei ii apartine numai lui Allah, caci El este Cel care judeca intre ei in Ziua de Apoi: <<Au zis iudeii: “Crestinii nu au nici un temei!” Si au zis crestinii: “Iudeii nu au nici un temei!” Si totusi ei citesc Scriptura. Si astfel au zis si cei care nu au stiinta, asemenea vorbelor lor. Dar Allah va judeca in Ziua de Apoi in cele asupra carora au pareri diferite.>>^{xx}

6 Faptul ca oamenii se deosebesc in viata si sunt diferentiati de catre Allah dupa binele pe care il fac semenilor si dupa evlavia lor: “Toate fapturile se afla in grija lui Allah si cel mai drag Ii este acela care este mai folositor celor aflati in grija sa”^{xxx} “Cel mai cinstit dintre voi la Allah este cel mai evlavios dintre voi”.^{xxxx}

7 Faptul ca deosebirile intre religii nu impiedica binefacerea, legaturile dintre oameni si ospitalitatea: ”Astazi va sunt ingaduite voua cele bune. Mancarea celor carora li s-a daruit Scriptura va este ingaduita si voua, ^{xxxxx} iar mancarea voastra le este ingaduita si lor. (Va sunt ingaduite) femeile virtuozose, dreptcredinciozose, dar si femeile virtuozose ^{xxxxxx} ale acelora carora le-a fost daruita Scriptura inaintea voastra.”^{xxxxxxx}

8 Faptul ca, chiar daca oamenii au opinii diferite in privinta religiilor lor, ei pot sa discute unii cu altii pe un ton frumos, in limitele bunei-cuviinte, aducand argumente si incercand sa se convinga.”Nu discutati cu oamenii Cartii decat in felul cel mai frumos!”^{xxxxxxx} Nu sunt permise vulgaritatile in discutiile cu cei care au alte opinii, nici folosirea injuriilor la adresa credintei lor, chiar daca sunt pagani: “Nu-i ocarati pe aceia care sunt invocati afara de Allah , ca sa nu-L ocarasca si ei pe Allah, intru dusmanie si nepricepere!”^x

9 Daca este atacata credinta natiunii, trebuie respinsa agresiunea, protejata credinta si prevenita schisma: “Luptati-va cu ei pana ce nu va mai fi necredinta si credinta va fi numai in Allah!”^{xxx} “Insa Allah va opreste sa-i luati ca aliati pe aceia care au luptat impotriva voastra, din pricina religiei, si v-au alungat din caminele voastre.”^{xxx}

10 Cand comunitatea iese victorioasa asupra celor celor i-au atacat religia sau au vrut sa o lipseasca de libertate, nu este ingaduita razbunarea pe acestia prin constrangere ca sa renunte la religia lor si nici persecutarea pentru credinta lor, ci este suficient ca ei sa recunoasca autoritatea statului si sa manifeste loialitate fata de el, astfel incat ”ceea ce este in favoarea lor sa fie si in favoarea noastra si ceea ce este impotriva lor sa fie socotit si impotriva noastra.”

Acestea sunt cateva din principiile tolerantei religiozose a Islamului, pe care s-a bazat si civilizatia islamica. Ele il obliga pe musulman sa creada in toti profetii si trimisii lui Dumnezeu, sa-i pomeneasca pe ei cu respect, sa nu le provoace nimic rau adeptilor lor, sa-i trateze frumos, sa fie amabili si prietenosi incat ei sa traiasca in buna intelegere cu acestia, sa accepte ospitalitatea lor, sa se uneasca prin casatorie cu ei, astfel incat famillile sa devina mixte si sa se amestece sangele. Religia islamica a obligat statul musulman sa protejeze locurile lor de adorare si sa nu se amestece in dogmele lor, sa nu fie

nedrepti cu ei, ci sa-i socoteasca egali cu ei, respectiv cu musulmanii, in privinta drepturilor si obligatiilor, sa apere demnitatea, viata si viitorul musulmanilor.

Pe aceste principii s-a intemeiat civilizatia islamica si prin ea lumea a vazut pentru prima data o religie care a creat o civilizatie, fara sa manifeste fanatism fata de alte religii si fara sa-i alunge pe cei care nu au crezut in ea din domeniul activitatii sociale sau sa-i lipseasca de sansa de a dobandi anumite pozitii sociale. Aceasta toleranta a fost o lege pentru civilizatia islamica din momentul in care Muhamad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a pus temelile ei si pana cand a inceput decaderea ei, principiile au fost abandonate, poruncile au fost uitate, oamenii au devenit ignoranti in privinta religiei lor si s-au indepartat de aceasta toleranta religioasa generoasa.

Dovezi ale tolerantei din timpul vietii Profetului si din perioada urmatoare:

Cand Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a emigrat la Medina, unde se afla un mare numar de iudei, una din primele initiative ale noului stat a fost incheierea unei intelegeri cu ei, prin care statul se angaja sa le respecte credintele si sa-i fereasca de orice prejudicii, iar ei se angajau sa fie alaturi de musulmani impotriva acelor care ar fi vrut sa provoace vreun rau orasului Medine. Prin aceasta, Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a tradus in viata principiile tolerantei religioase odata cu primii germeni ai civilizatiei islamice.

Profetul a avut vecini dintre oamenii Cartii^x si a intretinut relatii de buna intelegere cu ei, oferindu-le daruri si primind daruri din partea lor, pana cand o evreica a introdus otrava intr-o pulpa de oaie pe care i-a oferit-o in dar Profetulu Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! i care avea obiceiul sa primeasca daruri de la ea si cu care ei avea relatii de buna vecinatate.

Cand a venit o delegatie a crestinilor din Etiopia, Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! i-a gazduit in moschee, oferindu-le personal ospitalitate si servicii. El a spus atunci: Ei i-au cinstit pe companionii nostrii^{xx} si acum eu voiesc sa-i cinstesc personal.

Odata a venit la el o delegatie de crestini din Najaran⁹² si profetul Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! i-a gazduit in moschee si le-a permis sa implineasca rugaciunea lor. Ei faceau rugaciunea intr-o parte a moscheii, iar Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! implinea Rugaciunea împreuna cu musulmanii in alta parte a ei. Cand au vrut sa discute cu Profetul despre apararea religiei lor, i-a ascultat si a discutat cu blandete, politete si ingaduinta.

Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a primit in dar de la Al-Maquqis o sclava pe care el a primit-o, a devenit una dintre sotiiile lui si i-a daruit un fiu, care a primit numele de Ibrahim, dar care a trait doar cateva luni. Profetul le-a recomandat musulmanilor sa intretina relatii bune cu coptii^x si sa se aproprie de ei prin relatii de casatorie.

Sucesorii Profetului Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! au manifestat aceeasi toleranta religioasa de inalta orientare umanista. Cand a intrat victorios in Ierusalim, Omar ben Al-Khattab a raspuns cererii crestinilor de a nu ingadui evreilor sa locuiasca împreuna cu ei in acest oras. Cand a venit timpul rugaciunii de dupa-amiaza, Omar se afla in marea biserica din Ierusalim, dar a refuzat sa implineasca Rugaciunea in interiorul ei, pentru ca musulmanii sa nu foloseasca acest lucru drept pretext pentru a cere transformarea ei in moschee.

Alta data o femeie crestina din Egipt i s-a plans ca Amr ben al 'Aas a transformat casa ei in moschee fara voia ei. Omar l-a intrebat pe Amr despre acest lucru si acesta i-a adus la cunostinta ca musulmanii s-au inmultit si moscheea a devenit neincapatoare pentru ei, iar in vecinatatea ei se afla casa acestei femei, careia i-a oferit un pret exagerat de mare pentru a o cumpara, insa ea nu a acceptat sa o vanda, ceea ce l-a obligat pe Amr sa o darama si sa includa terenul in incinta moscheei, depunand contravaloarea casei in vistierie, de unde femeia isi poate lua banii oricand. Cu toate ca o decizie de acest fel este admisa de legislatia actuala si era vorba de un caz pentru care Amr avea justificare, Omar nu a acceptat ceea ce facuse el si i-a poruncit sa demoleze partea noua adaugata la vechea moschee si sa-i restituie femeii crestine casa in starea in care fusese anterior.

Acesta este spiritul tolerant care a domnit in societatea

governata de principiile civilizatiei islamice. Gasim in ea dovezi ale tolerantei religioase pe care nu le intalnim in nici o alta epoca, nici in perioada moderna!

Una din manifestarile tolerantei a fost si situarea moscheilor in imediata vecinatate a bisericilor, reprezentantii clerului crestin avand autoritate deplina asupra enoriasilor lor in privinta treburilor religioase. Statul nu se amesteca in aceste lucruri, ba mai mult decat atat, intervenea pentru aplanarea divergentelor dintre doctrinele lor, incercand sa-i impace. In perioada Imperiului Bizantin, Melikiti i persecutau pe coptii din Egipt si le luau bisericile. Cand au cucerit Egiptul, musulmanii le-au restituit coptilor bisericile care le apartinusera si le-au facut dreptate, insa coptii i-au atacat dupa aceea pe Melikiti, razbunandu-se pe ei pentru ceea ce le facusera inainte de cucerirea araba, iar acestia i s-au plans de aceasta razbunare lui Harun ar-Rasid, care a poruncit sa fie recuperate bisericile pe care pusesera stapanire coptii din Egipt si le-a restituit, dupa ce a intervenit la el patriarhul Melikitilor.

Cat despre liberatatea clericilor in privinta ritualurilor si mentinerii autoritatii asupra enoriasilor lor, fara ca statul sa se amestece in aceste treburi, locuitorii crestini ai acestei tari au simtit ceea ce nu simtiseră in timpul dominatiei Imperiului Bizantin. Probabil ca toata lumea isi aminteste atitudinea sultanului Mahomed Cuceritorul, cand a cucerit orasul Constantinopolul, sediul patriarhiei ortodoxe din intregul Orient. El a declarat garantarea averilor, sufletelor, ritualurilor, bisericilor si crucilor tuturor credinciosilor aflati in acest oras si i-a scutit de obligatia serviciului militar. In plus, le-a oferit conducatorilor lor autoritatea in problemele legislative si dreptul de a decide in legatura cu neintelegerile dintre supusii lor, fara ca statul sa se amestece in aceste chestiuni. Locuitorii orasului Constantinopol au vazut in aceasta o mare deosebire intre tratamentul de care avusesera parte in timpul Bizantinilor si tratamentul de care au beneficiat in timpul sultanului Mahomed Cuceritorul, caci bizantinii se amestecaseră in disputele lor doctrinare, preferandu-i pe adeptii bisericii lor in defavoarea adeptilor celorlate biserici, si de aceea, au fost multumiti de noua guvernare si si-au deschis sufletele in fata tolerantei religioase, pe care nu o cunoscusera mai inainte, din partea carnuitorilor coreligionari. Patriarhul Bizantului se asemana prin autoritatea care i se conferise cu

un stat in stat. El, împreuna cu comunitatea sa, s-au bucurat de cel mai bun tratament vreme de aproape cinci sute de ani, dispunand de o autonomie efectiva, fara sa li se ceara in schimb nici soldati si nici bani. Este regretabil ca aceasta toleranta religioasa fara precedent in istorie a reprezentat inceputul privilegiilor straine, pe care occidentalii le-au speculat la sfarsitul secolului XIX si inceputul secolului XX pentru a lichida manifestarile suveranitatii nationale in cadrul acestei tari.

Un alt aspect al tolerantei religioase a civilizatiei islamice este reprezentat de faptul ca, in timpul cuceririlor musulmane, numeroase biserici au fost folosite ca locuri de rugaciune atat de catre musulmani cat si de crestini in acelasi timp. Am vazut ca Profetul Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! le-a permis crestiniilor din Najran sa se roage in moscheea sa, alaturi de musulmanii care-si implineau Rugaciunea lor. Crestinii au acceptat, dupa cucerire, ca musulmanii sa ia jumatate din marea biserica a Sfantului Ioan din Damasc, devenita apoi moscheea Omeiazilor, iar musulmanii au acceptat sa-si implineasca Rugaciunea in ea. Adeptii celor doua religii puteau fi vazuti rugandu-se unii alaturi de ceilalti; unii indreptandu-se spre qibla iar ceilalti indreptandu-se spre Rasarit. Aceasta este inca o manifestare stralucita, singulara in istorie, cu adanca semnificatie, care demonstra toleranta religioasa a civilizatiei islamice.

Un alt aspect al tolerantei religioase este faptul ca functiile erau acordate celor capabili, care le meritau, indiferent de credinta sau doctrina lor. Aceasta explica faptul ca medicii crestini au beneficiat de protectia califilor din dinastiile Omeiazilor si Abbasizilor. Ei au detinut timp indelungat controlul asupra scolilor de medicina din Bagdad si din Damasc. Medicul crestin Ibn Asal a fost medicul privat al lui Marawan, in vreme ce Sarjun a fost secretarul sau. Marawan l-a numit pe Atanasius, cunoscut cu numele ultim Ishaq, intr-o serie de functii guvernamentale in Egipt, ajungand pana la postul de sef al divanurilor statului. El era bogat si influent; poseda patru mii de robi, numeroase case, sate, gradini si mult aur si argint; a construit o biserica in Ar-Raha din chiria a patru sute de pravalii pe care le poseda in acest oras. A fost intr-atat de vestit incat Abd al-Malik ben Marawan i-a incredintat educatia fratelui sau mai mic Abd al-Aziz, care a devenit ulterior guvernator in Egipt, tatal lui Omar ben Abd al-Aziz.

Unul dintre cei mai vestiti medici care s-au bucurat de o pozitie

privilegiata din partea califilor a fost Jirjis ben Bakhtisu', apropiat al califului AL-Mansur. Califul a avut grija ca el sa se bucure de tot confortul. Jirjis avea o sotie batrana si Al-Mansur i-a trimis trei sclave frumoase, insa el a refuzat darul, zicand: religia mea nu-mi ingaduie decat o singura sotie, cat timp ea se afla in viata. Al-Mansur a fost multumit de raspunsul lui si l-a cinstit si respectat si mai mult. Cand acesta s-a imbolnovit, Al-Mansur a poruncit sa fie gazduit la casa de oaspeti si s-a dus la el pe jos, interesandu-se de starea lui si atunci medicul i-a cerut ingaduinta sa se intoarca in tara lui pentru a fi inmormantat alaturi de parinti. Al-Mansur i-a propus sa se converteasca la islam pentru a ajunge in Paradis, insa el i-a raspuns: Prefer sa fiu impreuna cu parintii mei, fie in Paradis, fie in Infern. Al-Mansur a ras si a poruncit sa se faca pregatirile pentru a fi condus si i-a daruit zece mii de dinari.

Crestinul Salmuya ben Banan a fost medicul califului Al-Mu'tasim. Al-Mu'tasim regreta foarte mult moartea sa si a poruncit sa fie inmormantat cu tamaie si cu lumanari, asa cum cerea religia lui.

Bakhtisu' ben Jibra'il a fost medicul califului Al-Mutawakkil, si se bucura de un atat de mare respect din partea lui incat se imbraca precum califul si avea o situatie foarte buna si o mare avere.

Tot astfel poetii si oamenii de litere in general se bucurau de o pozitie privilegiata din partea califilor si printilor, indiferent de religia si de doctrina lor. Stim cu totii pozitia deosebita pe care a avut-o Al-Akhtal in epoca omeiada. El intra la Abd al-Malik fara sa ceara permisiunea, imbracat intr-o pelerina de matase si purtand un talisman si o cruce cu lant de aur atarnata la gat, in vreme ce vinul i se prelingea din barba. El este cel care i-a satirizat pe ansari intr-un lung poem, in care spunea: "Si ticalosia sta ascunsa sub turbanele ansarilor". Ansarii au fost foarte afectati de acest vers si l-au trimis pe mai marele lor An-Nu'man ben Basir, companion al Trimisul lui Allah - Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! si aceasta a intrat la Abd al-Malik si si-a ridicat turbanul intrebandu-l: Vezi aici vre o ticalosie, emir al credinciosilor? Califul l-a linistit, fara sa-i faca vreun rau lui Al-Akhtal!

Indivizii s-au comportat si ei precum califii: ei legau prietenii cu oricine le placea, indiferent de apartenenta lor religioasa. Ibrahim ben Hilal Sabeanel, adica din secta Sabeenilor, a ajuns la cele mai inalte functii in stat. El a avut relatii bune si prietenii stranse cu oamenii de

litere si cu oamenii de stiinta, incat atunci cand a murit, As-Sarif ar-Radi a compus o elegie in onoarea lui si se stie ca acest poet a fost siehul Hasimitilor Alawiti si autor al unor poeme nemuritoare, intre care un poem cu rima in dal,⁸ in care spunea:

“Ai vazut cum l-au purtat pe scanduri?
Ai vazut cum a disparut lumina intalnirilor?
Nu am crezut inainte ca tu sa fi coborat in tarana
Ca tarana se poate inalta deasupra muntilor”.

As-Sarif a continuat multa vreme dupa aceea sa-si aminteasca de el si sa-l planga in diverse ocazii. Odata, cand a trecut pe langa mormantul lui, a izbucnit in plans si a declamat:

“Le spun calaretilor care pleaca: Abateti-va,
Ca sa va arat o creanga vesteda a gloriei!
Te-am plans ca sa ma consolez pentru tine,
Dar bocetele nu au putut stavili dorul care a sporit.
Eu stiu ca plansul nu-ti este de nici un folos,
Insa eu incerc sa starnesc nadejdile”.

Cercurile stintifice ale califilor reuneau savanti apartinand unor religii si doctrine diferite. El le spunea: Cercetati orice voiti in domeniul stiintei, fara ca vreunul din voi sa faca deductii pornind de la cartea sa religioasa, pentru ca sa nu starneasca in felul acesta probleme profesionale.

La fel erau si cercuri stiintifice populare. Khalaf ben al-Muthana a spus: Am vazut intalnindu-se la Basra zece la un loc, cei mai invatati si mai cunoscuti care ii stia lumea. Acestia erau: gramaticul Al-Khalil ben Ahmad, care era sunnit, poetul Al-Humayri, care era siit, Salih ben Abd al-Quddus, care era eretic, Sufyan ben Mujasi', care era kharijit safarid, Bassar ibn Burd, care era un poet destrabalat su'ubit, Hamad'Ajral, care era un eretic su'ubit, Ibn Ra's al-Jalud, care era un poet evreu, Ibn Nazir, un teolog crestin, Omar ben al-Mu'ayyid, un zoroastru si Ibn Sinan al-Harraui, un poet sabean. Ei se intalneau si scrieau versuri si schimbau informatii, discutand intr-o atmosfera prietenasca, incat aproape ca nici nu observau aceste mari deosebiri de religie si doctrina dintre ei! Aceasta toleranta a patruns si case si in familii. In aceeasi casa se puteau intalni patru frati care traiau in deplina intelegere: unul sunnit, al doilea siit, al treilea kharijit, si al patrulea mu'talifilit. In aceeasi casa se puteau intalni un evalvios si un desfranat,

primul dedicandu-se adorarii lui, iar al doilea cufundandu-se in destrabalarea lui. Cartile de literatura mentioneaza ca exemplu doi frati care traiau in aceeași locuinta: unul era evlavios și locuia la parter, iar celalalt era destrabalat și locuia la etaj. Cel destrabalat și-a petrecut o noapte in compania unor prieteni, cantand și provocand zarva, ceea ce l-a deranjat pe cel evlavios, impiedicandu-l să doarma. Cel evlavios a scos capul pe fereastra și a strigat la fratele cel destrabalat: Pamantul să se scufunde și să-i inghita pe cei care fac fapte rele! Iar cel destrabalat i-a raspuns: Allah nu-i va pedepsi fara ca tu să te afli printre ei ...

O alta manifestare a tolerantei in civilizatia islamica este participarea la sarbatorile religioase, cu bucuria și gateala lor. Inca in perioada omeiada, creștinii organizau ceremonii pe strazi cu crucea in fruntea cortegiilor și cu clericii in odajdiile lor. Patriarhul Mikhail a intrat in Alexandria intr-un cortegiu impresionant, cu lumanari, cruci și evanghelii in fruntea lui, in vreme ce preotii vesteau: Domnul ni l-a trimis noua pe pastorul cel demn de incredere care este Marcu cel Nou. Aceasta se intampla in vremea lui Misam ben Abd al-Malik.

In vremea lui Harun ar-Rasid exista obiceiul iesirii unui mare cortegiu creștin, cu crucea in frunt, cu ocazia sarbatorii de Paste.

Al-Maqdisi mentioneaza in lucrarea sa Ahsan at-taqasim ca pietele di Siraz erau impodobite cu ocazia sarbatorilor creștine și ca egiptenii sarbatoreau inceputul creșterii nivelului apelor Nilului in timpul sarbatorii crucii.

Al-Maqrizi pomeneste in lucrarea cunoscuta sub numele de Al-Khitat ca in perioada Ikhsiditor oamenii sarbatoreau Boboteaza cu mare fast. In anul 330 h., a avut loc o astfel de ceremonie. Muhamed ben Taghij al-Ikhsidi a stat in palatul sau preferat de pe insula Al-Manyal și a aprins in jurul sau o mie de candelē și el a fost urmat de popor, care a aprins faclii, candelē și lumanari, a impodobit corabiile incarcate cu mii de creștini și musulmani, incat n-a mai ramas loc pentru un picior nici pe terasele caselor, nici pe malurile fluviului. Și toata lumea a imbracat cele mai frumoase vesminte. Mulți au luat cu ei mancaruri și bautura in vase de argint și de aur. A fost o noapte in care nu s-au inchis portile, iar majoritatea oamenilor au coborat in apa, socotind ca imbaierea in noaptea de Boboteaza fereste și vindeca de boli.

Este ciudat ca astfel de manifestari de prietenie au continuat chiar și in timpul cruciadelor, cand Occidentul a dezlantuit cele mai

cumplite campanii din istorie impotriva tarii islamice, in numele crucii. Calatorul Ibn Jubayr descrie un astfel de episod spunand: "Printre lucrurile cele mai ciudate care se petrec este si acela ca focul ispitei intre cele doua comunitati musulmani si crestini arde, dar se intampla ca cele doua grupuri sa se intalneasca si sa se inteleaga intre ele, iar musulmanii si crestinii sa se viziteze unii pe altii fara retinere. Caravanele merg din Egipt la Damasc peste tara Francilor fara intrerupere. Crestinii percep o taxa de la musulmani in tinuturile lor, dupa cum negustorii crestini platesc in tinuturile musulmanilor o taxa pe marfurile lor, intelegerea dintre ei fiind moderatia. In vreme ce razboinicii sunt ocupati cu razboiul lor, oamenii o duc bine iar lumea este a celui care invinge."

Toleranta religioasa in civilizatia islamica este un lucru fara precedent in istoria epocilor anterioare. Istoricii occidentali care respecta adevarul au recunoscut in unanimitate aceasta toleranta si i-au adus elogii.

Vestitul cercetator american Druper afirma ca: Musulmaii din epoca timpurie a califatului nu s-au limitat doar la tratarea savantilor crestini nestorieni si evrei cu respect, ci le-au incredintat lor multe alte activitati importante si functii in stat. Harun ar-Rasid a pus toate scolile sub controlul lui Yuhanna ben Masawayhi, fara se dea vreo atentie tarii din care provenea savantul si nici religiei sale, ci dand atentie doar pozitiei sale in domeniul stiintei si cunoasterii.

Istoricul Welz afirma in studiul sau despre invataturile islamului: "Ele au pus bazele unei cooperari drepte si generoase si au insuflat oamenilor spiritul generozitatii si tolerantei, dupa cum ele au trasatura umanismului si sunt aplicabile. Ele au creat o comunitate de oameni la care cruzimea si nedreptatea sociala se manifestase intr-o masura mai mica decat la orice alta comunitate care a precedat-o". Apoi adauga, vorbind despre Islam: "El este plin de spiritul blandetei, tolerantei si fratiei."

Iar sir Mark Sies afirma, descriind imperiul islamic din perioada lu Harun ar-Rasid : "Crestinii, paganii, evreii si musulmanii actionau deopotriva in slujba guvernului".

E. Levi-Provenscal afirma in lucrarea sa “Spania musulmana in secolul X”: “Secretarul insarcinat cu protejarea nemusulmanilor era deseori crestin sau evreu, iar functiile erau detinute de cretini si evrei si ei lucrau pentru stat in treburile administrative si militare, iar unii evrei il reprezentau pe calif in misiuni in statele Europei occidentale”.

Reno afirma in “Istoria invaziilor arabe in Franta, Elvetia, Italia si insulele din Marea Mediteraneana”: “Musulmanii din orasele Andaluziei ii tratau pe cretini foarte bine. La randul lor, cretini tineau seama de sentimentele musulmanilor si-si circumcideau copiii si nu mancau carne de porc”.

Iar Arnold afirma, vorbind despre doctrinele religioase ale sectelor crestine: “Insa principiile tolerantei islamice au impiedicat astfel de fapte care continuau in ele nedreptatea. Mai mult decat atat, se deosebeau de altii prin faptul ca se straduiau sa-i trateze pe cretini cu dreptate. Un exemplu in acest sens este ca dupa cucerirea Egiptului, Ya'qubitii au folosit prilejul indepartarii autoritatilor bizantine pentru a lua bisericile ortodocsilor, insa musulmanii le-au redat ulterior stapanilor de drept, dupa ce ortodocsii au facut dovada ca le-au apartinut lor.”

Daca privim la toleranta care s-a extins in aceste fel la supusii cretini ai musulmanilor la inceputul carmuirii islamice, ne apare clar ca ideea raspandita despre faptul ca sabia a fost elementul care i-a convertit pe oameni la Islam nu este credibila.

Daca ne-am referit pe larg la toleranta religioasa a civilizatiei islamice, am facut-o pentru a respinge pretentia occidentalilor fanatici ca musulmanii ar fi fost cruzi si i-ar fi constrans pe oameni sa treaca la Islam si i-ar fi umilit si persecutat pe nemusulmani. Ar fi fost mai bine pentru ei sa nu fi deschis discutia despre acest subiect, caci ar trebui sa lase capetele in jos de rusine pentru faptele rusinoase pe care fanaticii le-au savarsit impotriva musulmanilor in timpul cruciadelor, in Spania, dar si in perioada moderna. Cei care studiaza istoria pot constata ca s-au persecutat si intre ei si este suficient sa mentionam in aceasta privinta masacrele catolicilor si protestantilor si indeosebi macelul din noaptea Sfantului Bartolomeu, razboaiele religioase ale papalitatii impotriva popoarelor europene de alta credinta si tragediile tribunalelor inchizitiei din Evul Mediu. Toate acestea reprezinta o dovada incontestabila a faptului ca occidentalii au fost cei mai fanatici fata de

cei care aveau alta opinie sau credinta, chiar daca erau fii ai aceluiasi popor, ca ei nu au cunoscut toleranta religioasa in decursul istoriei lor trecute si continua si astazi sa fie domniati de fanatismul religios detestabil impotriva musulmanilor sub perdeaua stravezie a politicii si imperialismului.

Consideram opinia exprimata de unul din inaltii prelati crestini care nu poate fi acuzat de partizanat a fi cea mai potrivita pentru a incheia cu ea discutia despre toleranta si fanatism. Este vorba de patriarhul Antiohiei, Mihail cel Mare care a trait in a doua jumătate a secolului XXI, adica la cinci secole dupa ce bisericile orientale au fost supuse de carmuirea islamica, care a afirmat, referindu-se la toleranta musulmanilor si la persecutarea bisericilor orientale de catre Bizantini: “Acesta este motivul pentru care zeul razbunarii care detine forta si atotputernicia, care schimba mersul omenirii dupa cum voieste el si-i aduce pe cine voieste el si-l ridica pe cel josnic, cand a vazut relele Imperiului Bizantin care a recurs la forta, ne-a jefuit bisericile si ne-a lipsit manastirile de toate proprietatile lor si ne-a persecutat fara pic de mila si indurare, i-a trimis pe fiii lui Ismail(arabii) din Sud (Peninsula Araba) pentru a ne izbavi de tirania Bizantinilor. Realitate este ca daca noi am suferit ceva pierderi din cauza smulgerii bisericilor catolice de la noi pentru a le da locuitorilor din Calcedon, aceste biserici au ramas in stapanirea lor. Dar cand orasele s-au predat arabilor, acestia au lasat fiecareia din aceste secte bisericile pe care le-au gasit in stapanirea lor. In vremea aceea ne-au fost smulse biserica mare din Homs si biserica din Hawran. Cu toate acestea, nu a fost lucru neinsemnat faptul ca am scapat de brutalitatea Imperiului Bizantin, de persecutiile lui, de zelul lui violent impotriva noastra si ca ne aflam in siguranta si pace”. Dupa toate acestea, putem aprecia ca afirmatia lui Gustav Le Bon ca “natiunile nu au cunoscut cuceritori induratori si tolerant cum au fost arabii si nici o religie toleranta ca religia lor” este o dreptate facuta in primul rand adevarului, inainte de a fi o dreptate facuta musulmanilor.

ETICA MUSULMANA IN PRIVINTA PURTARII RAZBOAIELOR

Ne vom referi in acest capitol la un alt aspect al orientarii umaniste a civilizatiei islamice prin care ea este unica. Toate natiunile, oricat ar fi de barbare, se poarta cu ingaduinta si manifesta blandete si indurare fata de cel slab, toleranta fata de vecin si de apropiat, in timp de pace. Dar nu orice natiune si nu orice conducator pot sa aplice un tratament bun in timp de razboi, sa manifeste blandete in relatiile cu adversarii, indurare fata de femei, copii si batrani, toleranta fata de cei invinsi. Vederea sangelui starneste sangele, dusmania aprinde focul urii si maniei, betia victoriei ii cuprinde pe cuceritori si-i impinge la cele mai cumplite acte de razbunare. Aceasta este istoria statelor, atat vechi cat si moderne si ea incepe de la uciderea de catre Cain a fratelui sau Abel. ”Istoriseste-le lor povestea celor doi fii ai lui Adam, asa cum a fost ea cu adevarat! Cand au adus ei ofranda, cea adusa de unul dintre ei a fost primita, iar cea adusa de celalalt nu a fost primita. Si a zis (acesta din urma): “Voi sa te omor!” I-a raspuns (primul): “Dara Allah primeste jertfa numai de la cei cucernici! / De vei intinde tu mana spre mine ca sa ma omori, eu nu voi intinde mana spre tine ca sa te omor, caci eu am frica de Allah, Stapanul Lumilor!”^x. Istoria asaza coroana eternitatii pe fruntile conducatorilor militari si civilizatiei islamice, cuceritori si carnuitori, caci numai ei dintre liderii tuturor civilizatiilor s-au caracterizat prin umanism, indurare si dreptate in timpul celor mai aprige lupte, in situatii care imping la razbunare si varsare de sange. Daca istoria nu ar vorbi despre aceasta minune unica a eticii manifestate de musulmani in timp de razboi, fara nici cea mai mica indoiala, s-ar putea crede ca ar fi vorba de basme sau de legende lipsite de orice temeie real.

Cand a aparut civilizatia islamica, intreaga lume se calauzea dupa legea junglei: cel puternic il ucidea pe cel slab, cel inarmat il lua rob pe cel fara mijloace de aparare, razboiul era o randuiala recunoscuta de catre toate legile, religiile, natiunile si popoarele, fara nici un fel de restrictii sau oprelisti, fara sa se faca distinctia intre un razboi nedrept si un razboi drept. Oricine putea sa invinga o natiune pe pamantul ei, sa o constranga sa renunte la credinta ei, sa-i ia robi pe barbatii si pe femeile

ei, facea acest lucru fara nici un fel de sfiata si retinere. Civilizatia islamica, inasa, nu a acceptat aceasta randuiala nedreapta care a impins umanitatea la nivelul bestialitatii crancene si a proclamat ca regula relatiilor dintre natiuni trebuie sa fie de cunoastere si de colaborare: "O, voi oameni! Noi v-am creat pe voi dintr-un barbat si o muiere si v-am facut pe voi popoare si triburi, pentru ca sa va cunoasteti!"^{xxx}. In felul acesta, relatia fireasca, normala intre popoare era pacea: "O, voi cei care credeti! Intrati in Islam pe deplin!"^{xxx} daca o natiune vrea neaparat sa dezlantuie razboiul si agresiunea impotriva unei alte natiuni, aceasta din urma are datoira sa se pregateasca pentru a face fata agresiunii, caci neintreprinderea pregatirilor necesare tenteaza la agresiune si o grabeste: "Deci pregatiti (pentru lupta) impotriva lor tot ceea ce puteti din forta si cai inseuati cu care sa-l inspaimantati pe dusmanul lui Allah si pe dusmanul vostru!"^{xxx} daca aceea natiune renunta la intentia agresiunii, temandu-se de pacea inarmata, trebuie ca si cealalta natiune sa se bizuie pe pace si sa o doreasca: "Iar daca ei vor inclina catre impacare, inclina si tu catre ea si increde-te in Allah!"^{xxx} Dar daca ea voieste neaparat razboiul, forta opreste forta si agresiunea opreste agresiunea: "Luptati pe calea lui Allah impotriva acelora care se lupta cu voi!"^{xxxx} Principiile civilizatiei islamice resping razboaiele pentru cucerire si jaf si pentru umilirea popoarelor. Razboiul legitim urmareste doua scopuri:

1 Apararea credintei, a natiunii si a eticii sale.

2 Apararea libertatii poporului, a independentei si a integritatii sale.

1. "Luptati-va cu ei"^{xxxxx} pana ce nu va mai fi necredinta si credinta va fi numai in Allah!"^{xxxxx} Libertatea credintei nu este ceruta numai pentru natiunea care declara razboiul, ci ea trebuie sa garanteze libertatea tuturor religiilor, sa apere locurile de adorare ale tuturor religiilor: "Si de ce nu i-ar opri Allah pe oameni, pe unii prin altii, ar fi daramate chili, biserici, temple si moschei in care numele lui Allah este pomenit atat de mult."^{xx} Lucrul cel mai minunat la care a chemat religia islamica este faptul ca apararea celor slabi si umiliti din celelalte popoare este o obligatie pentru musulmani la fel ca si apararea libertatii si demnitatii lor: "Si ce este cu voi de nu luptati pe calea lui Allah si pentru barbatii, muierele si copii slabi, care zic: "Doamne! Scoate-ne pe noi din cetatea asta cu neam nelegiuit si da-ne noua din partea Ta un ocrotitor si da-ne

noua din partea ta un ajutor!”^{xxx}. Acest razboi care este declarat pentru apararea credintei, libertatii si pacii este un razboi drept care conduce la Allah si ofera martirilor sai Paradisul, este razboiul pe care civilizatia islamica l-a calificat a fi razboiul pentru Allah, in vreme ce altul decat acesta este un razboi pentru tiranie si stricaciune. Cat de minunata este aceasta comparatie intre razboiul nedrept in civilizatia islamica si razboiul cunoscut de toate natiunile din acest verset coranic: “Cei care cred lupta pe calea lui Allah, iar cei care nu cred lupta pe calea lui Taghut.”^{xxx} Asadar, luptati impotriva aliatilor lui Seitan, caci viclesugul lui Seitan este slab!”^{xxxx}. Civilizatia islamica a declarat razboiul pe calea lui Allah, iar calea lui Allah inseamna bine, demnitate, iar oamenii declara razboi impotriva tiraniei si a lui Seitan, iar Seitan inseamna rau, nedreptate si stricaciune. Daca acesta a fost telul razboaielor din civilizatia islamica, ea nu poate, atunci cand declara razboi pentru adevar si bine, sa se preschimbe intr-un instrument care creaza minciuna si rau. De aceea, unul din principiile civilizatiei islamice in privinta razboiului a fost ca nu trebuie sa lupte decat impotriva aceluia care lupta impotriva ei si o ataca pe ea: “Asadar, celui care v-a atacat raspundeti-i intocmai asa cum v-a atacat el.”^{xxxxx} Daca depasim aceasta limita si luptam impotriva cuiva care nu ne-a pricinuit nimic rau, inseamna ca suntem agresori si ca ne-am indepartat de telurile si obiectivele umaniste ale razboiului: “Luptati pe calea lui Allah, impotriva aceluia care se lupta cu voi, dar nu incepeti voi lupta!”^{xx} “Cat despre aceia care se ajuta si izbandesc, cand sunt nedreptatiti, impotriva acestora nu este cale (pentru dojana);/ Ci cale pentru dojana este impotriva aceluia care-i napastuiesc pe (ceilalti) oameni si savarsesc faradelegi pe pamant, fara dreptate. Acestia vor avea parte de pedeapsa aspra.”^{xxx} Daca izbucneste razboiul, nu trebuie sa uitam principiile noastre, nici sa fim cruzi sa semanam stricaciune ci sa fim adevarati, pentru Allah, trebuie sa ramanem umani in privinta mijloacelor sale si sa nu fim nedrepti. “Nu schiloditi! Nu ucideti nici copii, nici batrani, nici femei! Nu raniti palmieri si nu le dati foc si nu taiati nici un pom roditor! Nu junghiiati nici o oaie, nici o vaca si nici o camila, decat pentru hrana voastra! Vetii trece pe langa oameni care se reculeg in chili, lasati-i pe ei sa se reculeaga in voie!..”^{xxx}

Ati vazut cum este razboiul uman, considerat legitim, pe calea lui

Allah si nu pentru a provoca rau si distrugere? Acest razboi respecta principiile umaniste tolerante, pana ce se termina fie cu impacarea, fie cu victoria. Cat despre impacare, angajamentele ei sunt respectate, iar respectarea continutului lor este obligatorie : « Tineti-va legamantul fata de Allah, dupa ce l-ati facut, si nu calcati juramintele, dupa ce le-ati intarit si dupa ce l-ati luat pe Allah drept chezas pentru voi ! »^{xxxx} Cat despre victorie, ea este izbanda grupului care s-a maniat pentru apararea adevarului si s-a sacrificat pentru el. Acest grup nu va face, dupa dobandirea victoriei, decat sa fixeze bine pilonii adevarului in pamant, sa opreasca de la nedreptate si de la semanarea stricaciunii intre oameni : « Acestia (sunt) cei care daca Noi le dam putere pe pamant implinesc Rugaciunea, achita Dania, poruncesc ceea ce este drept si opresc de la ceea ce este neingaduit. Iar sfarsitul (tuturor) lucrurilor ii apartine lui Allah! »^{xxxxx} Aceasta reprezinta o definire a actiunilor statului victorios si a mesajului sau dupa obtinerea victoriei: inaltarea spiritului, dreptatea in societate, cooperarea in faptuica binelui si in folosul oamenilor, combaterea raului si a stricaciunii pe pamant.

Acestea sunt principiile razboiului in civilizatia islamica si aceasta este etica lui : dreptatea, indurarea si respectarea angajamentelor.

Acestea nu sunt suficiente pentru a aduce laude spiritului civilizatiei islamice pasnice, caci principiile singure nu sunt o dovada pentru inaltarea spiritului si pentru umanismul sau. Am vazut atatea natiuni aducand oamenilor cele mai inalte principii, in vreme ce ii constrang sa traiasca in conditiile cele mai crude si umile, cel mai departe de umanism si de indurare ! Ceea ce a facut colonialismul in tarile musulmane nu este un secret, atrocitate si cruzimea lui nu sunt atat de indepartate incat sa le fi uitat. Sa privim realitatea aplicarii acestor principii in cadrul civilizatiei islamice si atunci unele chipuri se vor intrista si alte chipuri se vor bucura. In aceasta privinta ne deosebim de toate celelalte popoare caci nu se va asemana cu noi nici un popor si nici o civilizatie in privinta orientarii umaniste in timp de razboi.

Sa incepem cu Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca ! caci el este intemeietorul civilizatiei islamice si legislatiei ei, ele sunt expresia adevarata a eticii sale, a telurilor si a mesajului ei. Nu cunoastem nici un alt profet, trimis sau reformator care sa fi fost persecutat si chinuit din cauza propovaduirii sale, asa cum i s-a

intamplat Trimisului lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! vreme de treisprezece ani in care a propavaduit la Mekka. Au fost ani de uneltiri, chinuri, injurii si schingiuri pentru el si pentru comunitatea lui, de comploturi cu intentia de a-i asasina pe el si pe companionii lui. Iar cei zece ani petrecuti la Medina au fost ani de lupta neintrerupta, in care nu a dat jos de pe el straietele de razboi decat cu putin inainte de a se stinge din viata, cand intreaga Peninsula Araba i s-a supus. Acela care duce razboaie si poarta sabia, care lupta si impotriva caruia se lupta, care este tratat cu ostilitate si persecutat intre oamenii cei mai dornici de sange si cei mai insetati de razbunare. Dar care a fost etica Trimisului lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! in timpul razboaielor sale ? Cum a aplicat el principiile civilizatiei pe care le-a proclamat oamenilor ?

Cand musulmanii au fost infranti la Uhud din cauza nerespectarii recomandarilor Profetului Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!, adversarii l-au inconjurat, straduindu-se sa-l ucida, companionii sai au facut tot ce le-a stat in putinta pentru a-l apara. El a iesit din lupta cu un dinte rupt si cu fata ranita, caci doua zale din coif i-au intrat in obraz. Cativa dintre companionii i-au zis atunci : Ce-ar fi, daca L-ai chema pe Allah impotriva lor, o Trimis al lui Allah ? Dar el le-a raspuns : « Eu nu am fost trimis pentru a blestema, ci am fost trimis ca propavaduitor si ca indurare. Doamne, caluzeste neamul meu, caci ei nu stiu ! » Aceasta este logica adevarului care se impune razboiului, aceasta este logica Profetului Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! care nu a luptat insetat de sange, ci din dorinta de a-i calauzi pe cei rataciti.

In lupta de la Uhud a fost ucis leul lui Allah, Hamza unchiul Profetului si cel mai vestit dintre eroii arabilor. A fost ucis de un barbat caruia i se spunea Wahsi, instigat de Hind sotia lui Abu Sufya. Cand eroul a cazut la pamant, Hind a cautat inima lui Hamza, a creat-o si a mancat-o, razbunandu-se in modul cel mai cumplit ! Ulterior s-au convertiti la Islam si Hind si Wahsi. Ce le-a facut Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca? Nu a facut decat sa ceara iertare pentru Hind si sa accept convertirea la Islam a lui Wahsi, caruia i-a zis : "Daca poti sa traiesti departe de noi, fa-o ! asta este tot ceea ce a facut Trimisul lui Allah cu ucigasul unchiului sau!"

Intr-una din bataliile sale, Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l

miluiasca! a vazut o femeie din randul dusmanilor care a fost ucisa. Atunci, el s-a infuriat si a respins aceasta moarte, zicand : « Nu v-am oprit sa le ucideti pe femei ? Ea nu trebuia ucisa ! »

Acesta a fost Trimisul lui Allah razboinicul care a aplicat principiile sale umaniste in toiul luptelor, conducandu-si ostile !

Cand i-a invins pe adversarii sai si a intrat victorios in Mekka, in fruntea unei osti alcatuite din zece mii de eroi si soldati, iar tribul Qurays a capitulat, stand la picioarele lui, in fata templului Al-Ka'aba, asteptand sentinta Trimisului Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! ,dupa o rezistenta de douazeci si unu de ani, Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! nu a zis decat atat: "O, neam Qurays! Ce va inchipuiti ca am sa va fac? I-au raspuns: Nadajduim in bine, caci esti un frate generos si fiul unui frate generos... El a continuat : Va spun astazi ceea ce a spus mai inainte fratele meu Iosif: Nu va condamna in nici un fel astazi! Allah va iarta pe voi, caci el este Cel mai milostiv! Duceti-va, caci sunteti liberi!..."

Acesta a fost Profetul Muhammad Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! :cel care i-a invatat pe oameni cea ce este binele, nu comandantul asangeros, care se starduie pentru gloria si pentru putera sa, imbatat de victorie.

Comportarea companionilor si a califilor de dupa el, in timpul razboaielor si cuceririlor a fost o faclie aprinsa de la aceasta lumina, mergand inainte pe acest drum, respectand aceleasi principii, fara sa-si piarda cumpatul in clipele cele mai dificile si fara sa uite de principiile lor nici in timpul celor mai marete cuceriri si victorii.

Poporul Libanului s-a revoltat impotriva guvernatorului lor, Ali ben Abd Allah ben Abbas, si acesta a intrat in lupta impotriva lor si i-a infrant. El a considerat atunci ca ar fi potrivit sa-i desparta pe cei revoltati si sa evacueze o parte dintre ei in alte locuri. Acesta este cel mai mic lucru pe care l-ar face astazi un guvernator al uneia dintre cele mai dezvoltate natiuni. Dar imamul si invatatul din Sam, Al-Awza'i, a trimis o epistola guvernatorului Libanului, in care a respins ideea evacuarii unor libanezi din satele lor si pedepsirea celor care nu luasera parte la revolta la fel cum ii pedepsise pe cei care au participat la ea. In aceasta epistola i s-a adresat astfel: "Am aflat de stramutarea unor supusi din Muntii Libanului, dintre aceia care nu participasera la revolta, deuciderea unora dintre ei si de intoarcerea restului in satele lor. Cum pot

sa fie pedepsiti toti oamenii pentru aceasta si alungati din casele lor si de pe proprietatile lor? Hotararea lui Allah Preainaltul este sa nu suporte cineva pacatele altcuiva. Aceasta este calea cea mai potrivita de urmat. Cel mai potrivit sfat este sa respecti si sa urmezi povata Trimisului lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!- care a spus: “Eu sunt in Ziua de Apoi dusman celui care a nedreptatit pe cineva, care a facut o invoiala sau l-a constrans sa faca ceva peste puterile sale.”²⁸ Guvernatorul Libanului a trebuit sa-i readuca in satele lor si sa-i cinsteasca. Nu este nevoie sa fie comentata aceasta intamplare. Este de ajuns sa reamintim oamenilor cum au tratat francezii popoarele arabe care s-au revoltat impotriva dominatiei lor, cum au masacrat zeci de mii de oameni in tarile din Nordul Africii, distrugand zeci de orase si sate peste locuitorii lor, facandu-i una cu pamnatul, transformand totul in ruina. Este de ajuns sa reamintim faptele englezilor din timpul revoltelor arabe din Palestina. Sunt de ajuns toate acestea pentru a pune in evidenta minunile civilizatiei islamice din timpul razboaielor si cuceririlor.

Cand Omar ben Abd al-Aziz a preluat califatul, a venit la el o delegatie a locuitorilor Samarqandului care i s-au plans ca generalul Qutayba, comandatul armatei musulmane a intrat in orasul lor si i-a instalat in acesta pe musulmani prin inselaciune si pe nedrept. Omar i-a scris guvernatorului sau de acolo sa numeasca un judecator care sa analizeze plangerea lor si daca el va hotara ca musulmanii sa paraseasca Samarqandul, acestia sa iasa din oras. Guvernatorul Jami' ben Hadir al-Baji a numit un judecator care sa analizeze plangerea lor si acesta, cu toate ca era musulman, a hotarat ca musulmanii sa paraseasca orasul, urmand sa-i anunte despre aceasta comandantul oastei musulmane si sa-i retraga in conformitate cu principiile musulmane referitoare la razboi, pentru ca populatia Samarqandului sa se pregateasca de lupta impotriva musulmanilor, fara sa fie luata prin surprindere. Cand au luat cunostinta de aceasta decizie, locuitorii Samarqandului au fost martori la o situatie fara precedent in istorie, cand un stat face dreptate impotriva armatei si comandantului ei. Atunci au zis: Aceasta este o comunitate impotriva careia nu se cuvine sa se poarte razboi, caci vointa ei este indurarea si binefacerea, si au acceptat ramanerea oastei musulmane in oras si au hoatarat ca musulmanii sa se instaleze printre ei! Asadar, o armata ocupa un oras si intra in el, dar invinsii se plang

statului invingator si judecatorul lui ia o decizie impotriva armatei victorioase si hotaraste ca ea sa fie evacuata si sa nu intre din nou in oras decat cu incuviintarea locuitorilor sai. S-a mai vazut in istoria veche si moderna vreun alt razboi in care cel care il poarta sa se angajeze sa respecte principiile etice si adevarul asa cum s-a angajat partea musulmana? Nu se cunoaste ca vreuna din natiunile lumii sa fi adoptat o atitudine asemanatoare!

Cand armatele musulmane victorioase au ocupat Damascul si Homsul si celelalte orase siriene si au perceput de la populatia lor sume de bani in schimbul protejarii si apararii, comandantii arabi au considerat potrivit, in momentul cand Heracsius si-a adunat ostile pentru o batalie hotaratoare, sa evacueze orasele ocupate si sa se adune intr-un singur loc, unde sa poata lupta impreuna impotriva Bizantinilor. Armata s-a retras din Homs, din Damasc si din celelalte orase. Khalid i-a adunat pe locuitorii Damascului, ceilalti comandanti i-au adunat pe locuitorii altor orase si le-a zis: Noi am perceput niste bani de la voi pentru ca sa va protejam si sa va aparam, dar noi acum va parasim si nu va mai putem apara. Iata banii vostri pe care vi-i dam inapoi! Locuitorii oraselor le-au raspuns atunci: Allah sa va aduca pe voi inapoi si sa va ajute sa iesiti invingatori! Juram pe Allah ca guvernarea si dreptatea voastra ne sunt mai dragi decat nedreptatea Bizantinilor! Daca ei ar fi fost in locul vostru, acestia nu ne mai dadeau nimic inapoi, ci ar fi luat tot ceea ce ar fi putut duce cu ei! Intr-adevar, asa au procedat armatele in perioada moderna, cand a trebuit sa evacueze un oras: nu a mai lasat in el nimic de care sa se poata folosi adversarul! S-a mai auzit asa ceva? Daca nu as crede in idealuri si in victoria lor si daca as fi dintre aceia care subordoneaza principiile telurilor politice, asa cum au procedat politicienii in epoca moderna si contemporana, as fi inclinat sa afirm ca armata musulmana a ajuns, in respectarea principiilor si idealurilor pana la limita neglijentei si a stupiditatii, insa comandantii ei au fost oameni credinciosi, carora le displacea sa spuna ceea ce nu faceau.

In timpul invazilor din tara Samului, tatarii au vrut sa ia in captivitate numerosi musulmani, crestini si evrei, dar seihul Islamului Ibn Taymiyya a intervenit la printul tatarilor si a cerut eliberarea lor. Printul a acceptat sa-i slobozeasca numai pe captivii musulmani, dar nu si pe crestini si evrei, insa seihul Islamului a refuzat sa accepte acest lucru, insistand sa fie zloboziti si prizonierii evrei si crestini, care se

aflau sub protectia musulmanilor, neacceptand sa ramana nici un prizonier neeliberat, nici dintre coreligionarii sai, nici dintre neamul celor aflati sub protectia musulmanilor.

Ati auzit fara indoiala de razboaiele cruciatilor, pe care occidentalii le-au purtat in Evul Mediu impotriva musulmanilor. Nu ati auzit cum noi respectam cuvantul iar ei se dovedeau perfizi, cum noi ii iertam iar ei se razbunau, cum noi aparam sangele iar ei se cufundau in el pana la genunchi, veselindu-se si gasind in acest lucru o placere? In timpul celei de a doua campanii, cand au ajuns la orasul Ma'arra an-Nu'man, cruciatii i-au ascultat, obligandu-i pe locuitorii sai sa se predea, dupa ce au primit asigurari din partea comandantilor companiei ca vor proteja sufletele, averile si onoarea locuitorilor. Dar cand au intrat in oras, savarsit crime inspaimantatoare, care-i fac si pe copii sa incarunteze atunci cand aud de ele. Unii istorici europeni care au insotit aceasta campanie au estimat la o suta de mii numarul barabtilor, femeilor si copiilor ucisi! Apoi si-au continuat marsul catre Ierusalim si i-au ascultat pe locuitorii sai care s-au considerat invinsi si i-au cerut comandantului campaniei Tancred garantii in privinta vietii si bunurilor lor. Acesta le-a dat drapelul sau pentru a-l inalta pe Moscheea Al-Aqsa, in care se puteau refugia in siguranta. Dupa aceea au intrat in oras si a avut loc un macel inspaimantator si au savarsit crime cumplite. Locuitorii orasului Ierusalim s-au refugiat in moscheea Al-Aqsa, deasupra careia fusese inaltat drapelul sigurantei, dar cand moscheea s-a umplut cu batrani, copii si femei, acestia au fost masacrati, injunghiatii ca oile si sangele lor a curs in acest lacas de adorare, ajungand pana la genunchiul calaretului. Toti locuitorii orasului au fost macelariti, strazile umplandu-se de tigve sparte, brate si picioare sfartecate si trupuri mutilate. Istoricii arabi au estimat numarul celor masacrati in moschee la saptezeci de mii de persoane, printre care un mare numar de imami, de adoratori si de asceti, in afara de femei si copii. Istoricii europeni nu au contestat aceste grozavii, iar unii dintre ei vorbesc despre ele chiar cu mandrie.

Dupa nouazeci de ani de la acest macel, Salah ad-Din a ocupat Ierusalimul si ce a facut? Se aflau in acest oras peste o suta de mii de occidentali, carora le-a garantat securitatea in privinta vietii si a bunurilor lor, si le-a permis sa iasa din oras in schimbul unei sume neinsemnate pe care o achitau aceia dintre ei care aveau posibilitatea.

Le-a dat un ragaz de patruzeci de zile pentru a parasii orasul si circa optzeci si patru de mii dintre ei au plecat, reunindu-se cu fratii lor din 'Aka si din alte orase. Multor saraci le-a permis sa plece fara sa plateasca aceasta rascumparare, iar fratele sau, regele Al-Malik al-'Adil a achitat rascumpararea pentru doua mii de barbati dintre acestia. Femeile au beneficiat de un tratament pe care nu l-au putut gasi la nici un rege victorios din epoca moderna. Cand patriarhul francilor a vrut sa iasa, i-a ingaduit sa plece, ducand cu el banii lacasurilor Stancii, Al-Aqsa si Invierii, a caror suma numai Allah o stia. Cineva din suita i-a propus lui Salah ad-Din sa-i retina aceasta suma imensa, dar sultanul i-a raspuns: "Nu pot sa fiu perfid cu el!" Si nu a luat de la el decat tot atata cat luase de la fiecare individ obisnuit. Si ceea ce a sporit maretia si grandoarea acestui gest savarsit de Salah ad-Din a fost faptul ca el a trimis impreuna cu multimea de occidentali care au parasit atunci Ierusalimul pentru a se intalni cu fratii lor din Tir si Sidon, unde erau concentrati si alti cruciati, garzi care sa-i protejeze si sa-i conduca in siguranta cu toate ca se afla in razboi cu ei. Puteti sa ramaneti calmi auzind asa ceva? Dar ascultati si restul istoriei! Numeroase femei care plateau impozitul pentru protectia nemulsumanilor (jizya) s-au adunat si s-au dus la sultan si i-au spus ca sunt sotii, mame sau fiice ale unor cavaleri si soldati luati prizonieri sau ucisi si ca nu au pe nimeni ca sa le intretina si nici adapost. Cand le-a vazut plangand, Salah ad-Din a plans si el, impresionat, fiindu-i mila. Apoi a poruncit sa fie cautati barbatii lor printre captivi si i-a eliberat pe cei gasiti, iar femeile ai caror sustinatori n-au fost gasiti le-a oferit multi bani, facandu-le sa vorbeasca despre el si laudandu-l pe oriunde mergea. Apoi le-a permis celor pe care-i slobozise sa se duca impreuna cu femeile si copiii lor la ceilalti refugiatii aflati la Tir si la 'Aka. El a procedat astfel, in vreme ce un numar de occidentali saraci care au parasit Ierusalimul, dupa ce a fost cucerit, s-au indreptat spre Antiochia, insa printul ei cruciat a refuzat sa-i primeasca si ei au fost nevoiti sa rataceasca pana ce le-au acordat musulmanii adapost. Un grup dintre ei s-au indreptat spre Tripoli, care se afla sub carmuirea latinilor, insa acestia au refuzat sa-i primeasca si i-au alungat, dupa ce i-au deposedat de bunurile pe care le promisera de la musulmani.

Povestea lui Salah ad-Din cu occidentalii din timpul cruciadelor seamana cu o legenda. Daca nu ar fi fost admiratia deosebita a occidentalilor insisi fata de nobletea si etica inalta a acestui erou

nemuritor, i-am fi putut acuza pe istoricii nostri ca exagereaza. Europeanii insisi mentioneaza ca atunci cand a aflat despre imbolnavirea lui Richard Inima-de-Leu cel mai mare si mai curajos dintre comandantii cruciadelor -, Salah ad-Din l-a trimis la el pe medicul sau personal pentru a-i duce tratamentul si fructe exotice pe care acest comandant al cruciatilor nu ar fi putut sa le obtina. Si acest lucru se intampla in vreme ce razboiul era in toi, iar ostile se aflau in lupta. Tot occidentalii pomenesc ca o femeie occidentala care a dat buzna in cortul lui Salah ad-Din, bocind si plangandu-i-se ca doi soldati din oastea lui i-au rapit copilul. Salah ad-Din insusi a plans si a trimis pe cineva sa-i caute copilul si i l-au gasit si i l-au dat inapoi, iar ea fost trimisa la tabara ei sub paza militara, ajungand acolo teafara si in siguranta. Cine mai poate spune ceva dupa toate acestea?

Cand sultanul Muhammed II a ocupat Constantinopolul, a intrat in biserica Sfanta Sofia, in care se refugiaseser clericii. El s-a purtat cu ei frumos si le-a asigurat protectia, iar apoi le-a cerut crestinilor speriasi, prezenti in biserica, sa se duca linistiti la casele lor. A aranjat treburile crestinilor, lasandu-le dreptul de a-si urma propria credinta, canoanele lor religioase si traditiile lor referitoare la starea civila. De asemenea, le-a dat clericilor posibilitatea de a-si alege un patriarh propriu si ei l-au ales pe Ghenadius. Sultanul a celebrat alegerea lui cu aceeasi pompa cu care o faceau in vremea Bizantinilor si i-a zis lui: "Sa te bucuri de aceleasi drepturi si privilegii de care s-au bucurat cei dinaintea ta!" Apoi i-a daruit o garda proprie alcatuita din ieniceri care formau garda personala a sultanului si inalti demnitari ai statului l-au condus pana la locul care i-a fost stabilit. Sultanul cuceritor a anuntat respectarea tuturor canoanelor bisericii ortodoxe si a trecut-o sub protectia sa. Au fost adunate si cumparate toate odoarele si moasele sfintilor care fusesera rapite in ziua cuceririi si au fost restituite bisericilor si manastirilor.

Sultanul Mahomed Cuceritorul a procedat astfel fara ca intre el si crestinii din Constantinopol sa fi existat anumite conditii pe care sa fi fost obligat sa le respecte, ci a decis din proprie initiativa aceste masuri de protectie ceea ce i-a facut sa simta ca ei sunt mai in siguranta si se bucura de libertate religioasa mai mult decat atunci cand se aflasera sub protectia statului bizantin! Sultanii otomani au continuat sa-i trateze bine si pe supusii crestinii din statele vecine pe care le-au ocupat, asa

cum au fost Grecia, Bulgaria si altele, ceea ce nu era cunoscut in vremea aceea in restul Europei, astfel incat adeptii lui Calvin din Ungaria si din Transilvania si adeptii crestini ai doctrinei unitariene din Transilvania , au preferat multa vreme sa fie supusi turcilor decat sa cada in mainile dinastiei fanatice de Hasburg! Protestantii din Silezia au privit cu speranta spre Turcia si ar fi fost bucurosi sa-si cumpere libertatea religioasa supunandu-se guvernarii islamice. In vreme ce musulmanii ii tratau pe crestinii aflati sub guvernarea lor cu toleranta religioasa si cu generozitate, crestinii din statele Europei sufereau din cauza asprimii carmutorului lor si fanatismului diverselor secte religioase, ceea ce a provocat varsarea de sange si a raspandit teama si ispita. Iata ce spunea patriarhul Makarius de Antiochia in secolul al XVII-lea despre faptele groaznice pe care catolicii polonezi le-au savarsit impotriva ratilor ortodocsi: "Am varsat cu totii lacrimi din belsug pentru miile de martiri care au fost ucisi in acei patruzeci sau cincizeci de ani de catre ereticii ticalosi dusmani ai religiei (respective catolicii). Probabil ca au fost ucisi saptezeci de mii de credinciosi. Ce tradatori! Ce nelegiuiti! Voi, inimi impietrite! Ce au facut maicutele si femeile? Care este pacatul acelor fete si copii ca au fost ucisi? De ce ii numesc polonezi blestemati? Pentru ca ei s-au dovedit mai decazuti si mai cumpliti decat idolatrii care semanau stricaciune, din pricina cruzimii cu care i-au tratat pe crestini, inchipuindu-si ca prin aceasta vor sterge numele de ortodox. Dumnezeu sa faca vesnic statul turcilor, caci ei percep impozitul (jizya) pe care l-au impus si nu au nimic impotriva religiilor, indiferent daca supusii lor sun crestini sau nazariteni, evrei sau samariteni, in vreme ce acesti polonezi blestemati nu s-au multumit cu perceperea acestor impozite si zeciuieli de la fratii lui Christos, cu toate ei ii slujesc de buna voie. Ba mai mult decat atat, i-au trecut sub autoritatea evreilor nedrepti, dusmanii lui Isus Christos, care nu le-au ingaduit nici macar sa construiasca biserici si nu le-au permis nici macar sa aiba un preot cu ajutorul caruia sa cunoasca tainele religiei lor".

Vorbind despre respectul pe care Mahomed Cuceritorul l-a aratat bisericii Sfanta Sofia si drepturilor crestinilor din Constantinopol, se cuvine sa mentioneam si ce au facut cruciatii veniti din Europa, care si-au impus stapanirea asupra Constantinopolului, in anul 1204. Iata ce spunea papa Anastasius III, descriind cum s-au purtat acestia cu fratii

lor ortodocsi: “Adeptii lui Isus Christos si sprijinatorii religiei sale, care s-ar fi cuvenit sa scoata sabiile impotriva celui mai mare dusman al crestinismului (adica Islamul), au varsat sangele crestin interzis, cufundandu-se in marea lui. Acestia nu au respectat nici religie, nici varsta, nici sex, preacurvind ziua in amiaza mare. Calugaritele, fecioarele si mamele au fost expuse salbaticiei soldatilor. Acestia nu s-au multumit doar cu jefuirea comorilor imparatului si bunurilor persoanelor, ci au pus mana pe pamantul si bunurile bisericilor, au violat altarele bisericilor, furand icoane, cruci, odoare si moaste ale sfintilor”. Iata ce spunea istoricul Charles Diehl : “Soldatii au intrat beti in biserica Sfanta Sofia si au deteriorat cartile sfinte si au calcat in picioare chipurile martirilor, iar o tarfa s-a asezat in scaunul patriarhului si a pornit sa cante cu glas tare! Au fost distruse minunile artei din oras, iar statuile au fost topite si transformate in monezi”. Unul dintre monahii care au asistat la acest incident dureros l-a descris astfel: “Adeptii lui Muhammad nu au tratat orasul asa cum l-au tratat ostentii lui Isus”. Intr-adevar, ei nu au procedat asa, cand au cucerit orasul, asa cum s-a vazut din faptele sultanului Mahomed Cuceritorul. Nici unul dintre ei, cu toate ca erau musulmani, nu s-a coborat la fanatismul religios si pacatos pe care l-au dovedit catolicii fata de fratii lor ortodocsi!

Nu mai consideram necesar sa facem comparatie intre faptele cuceritorilor musulmani ai Andaluziei si tratamentul generos aplicat celor invinsi, indurarea pe care le-au aratat-o si protejarea sentimentelor lor si intre faptele savarsite de spanioli cand au cucerit Granada (ultimul regat musulman din Andaluzia). Dupa ce le-au facut musulmanilor peste saizeci de promisiuni ca vor respecta religia, moscheile, bunurile si onoarea lor, nu au respectat nici macar o promisiune, nu si-au tinut nici o fagaduinta, nu s-au abtinut de la varsarea sangelui, nimicirea sufletelor si jefuirea averilor. La treizeci si doi de ani dupa caderea Granadei, papa a emis in anul 1524 ordinul de transformare a tuturor mosheilor din Spania in biserici. Dupa alti patru ani nu mai ramasese in intreaga Spanie nici un singur musulman! Astfel au inteles ei sa-si respecte promisiunile!

Este ciudat ca aceasta cruzime manifestata de ei si incalcarea promisiunilor pe care le-au facut unii altora au fost la fel cu manifestarile lor in relatiile cu musulmanii. Ei au fost cruzi si aspri in

toate tarile pe care le-au invins orientale sau occidentale. Ei au fost cruzi si aspri cu toti oamenii slabi pe care i-au invins, indiferent daca era de musulmani sau de crestini. Iata cum vorbesc ei insisi despre cruzimea lor.

Unul dintre monahii din ordinul Sfantului Denis, care ocupa functia de preot particular al lui Louis VII, insotindu-l in cea de a doua cruciada, scria despre cele vazute: "In vreme ce incercau sa-si croiasca drum prin Asia Mica, indreptandu-se spre Ierusalim, cruciatii au suferit o infrangere grea in fata turcilor, prin trecatorile muntoase ale Frigiei, in anul 1148, si au ajuns in orasul Antaliya de pe litoral epuizati. Aici, toti cei care au putut sa satisfaca cererile exorbitante ale negustorilor greci, au izbutit sa se imbarce spre Antiochia, lasandu-i in urma pe bolnavi si pe raniti, precum si pe pelerinii de rand, la mila aliatilor greci tradatori, care au primit suma de cinci sute de marci de la Louis, cu conditia sa asigure o forta de protectie pentru pelerini si sa-i ingrijeasca pe bolnavi pana ce vor putea fi in stare sa-i urmeze pe coreligionarii lor. Dar imediat ce oastea a parasit acel loc, grecii i-au informat pe turci despre starea pelerinilor neinarmati si au urmarit in tacere infometarea, bolile si sagetile dusmanului care i-au lovit pe acesti nefericiti care se indreptatu spre tabara lor. Vreo trei-patru mii dintre ei au incercat sa fuga, impinsi de disperare, insa turcii care au ajuns la tabara si au atacat-o i-au inconjurat si i-au macelarit cu cruzime. Starea celor care scapasera de moarte era disperata, dar infatisarea lor cumplita i-a induiosat pe musulmani si acestia s-au alinat durerile bolnavilor, i-au ajutat pe saracii si infometatii ajunsi in pragul mortii si le-au facut daruri cu generozitate. Unii dintre ei au cumparat banii frantuzesti pe care grecii ii smulsesera de la pelerini prin forta si inselaciune si i-au distribuit cu marinimie celor nevoiasi dintre ei. A fost o mare deosebire intre tratamentul milostiv pe care pelerinii l-au gasit ghiaurilor (adica musulmanilor) si intre cruzimea de care avusesera parte de la fratii lor crestini greci, care le-au impus sa participe la corvezi, i-au batut si i-au deposedat de putinele lucruri pe care le mai aveau! Mulți dintre ei au trecut de buna voie la religia celor care-i salvara". Si asa cum spune istoricul din vechime: "Fratii lor intru religie au fost aspri si cruzi cu ei, in vreme ce au gasit salvare la ghiauri (adica la musulmani) care au fost milostivi cu ei". Ne-a parvenit ca aproximativ trei mii dintre ei au trecut, dupa ce s-au retras, in randurile turcilor. Aah! Este o indurare mai

cumplita decat perfidia! Le-au oferit paine, insa i-au lipsit de credinta lor, cu toate ca este cert ca ei nu l-au constrans pe nici unul dintre ei sa se lepede de religia sa, ci ei au fost multumiti de serviciile care li s-au oferit”.

Dar de ce ne ducem atat de departe cand acestea au fost principiile etice ale colonialistilor occidentali in timpul celor doua conflagratii mondiale. Aceasta a fost etica lor in Orientul arab si musulman si ea vorbeste despre cruzimea care caracterizeaza constiintele lor atat in timpul razboaielor, cat si in guvernarea lor si despre ipocrizia pe care o dovedesc atunci cand isi proclama in forurile internationale umanismul si indurarea, in vreme ce in timpul razboaielor, in coloniile lor si in tarile supuse dominatiei lor isi proclama salbaticia si rapacitatea lor. Daca unii oameni isi cer scuze pentru faptele oribile savarsite de occidentali in Evul Mediu, justificandu-le prin faptul ca ei nu erau inca neamuri civilizate, care mai poate fi scuza lor in momentul de fata, cand ei sunt stapanii civilizatiei, maestri ai intregii lumi in domeniul stiintei, artei si inventiilor?! Chestiunea este in opinia noastra problema firii initiale care invinge orice aparenta si disimulare. Occidentalii continua sa poarte in sufletele lor particularitatile firii lor din vremea cand erau niste triburi salbatice, pagane. Apoi, in Evul Mediu, aceste particularitati ale firii s-au ascuns in spatele religiei, pe care au incarcat-o cu povara salbaticiei lor, iar astazi se ascund in spatele civilizatiei si transmit “paciesi stabilitatii”, “civilizatiei si rafinementului” povara cruzimii lor. Ei au fost si raman in toate epocile locuitori ai junglei, varsatori de sange, robi ai fortei si salbaticiei, ai fanatismului. Cum ar putea sa vorbeasca despre cruzimea noastra in timpul cuceririlor si despre indurarea lor in perioada colonialismului? Noi si ei suntem asa cum a spus poetul:

“Am stapanit si in firea noastra a fost iertarea,
Iar cand ati stapanit voi, a curs sange din belsug. Si nu trebuie sa ne mire aceasta deosebire dintre noi Caci fiecare vas uda cu ceea ce se afla in el”.

Protejarea animalelor

Atitudinea fata de animale constituie un subiect neobisnuit atunci cand vorbim despre minunile civilizatiei islamice, chiar daca nu este strain epocii in care traim. Omenirea nu a considerat pana in epoca moderna ca animalul ar trebui sa aiba parte de protectie sau de mila. Unele natiuni contemporane continua sa se distreze ucigand animalele cu ocazia unor festivitati, sarbatori sau sporturi. Civilizatia islamica apare din punctul de vedere al principiilor si realitatii sale intr-un vesmant al indurarii si sentimentelor umane fine pe care nu l-a imbracat nici o alta civilizatie pana la ea si nici o natiune dupa ea, pana in zilele noastre. Aceasta este protejarea animalului si indurarea fata de el; o indurare care atrage atentia si invita la mirare si uimire.

Primul lucru pe care il proclama principiile civilizatie islamice in domeniul protejarii animalelor este acela ca stabileste faptul ca lumea animalelor, asemenea lumii omului, are posibilitatile, natura si sentimentele sale: “Nu este vita pe pamant, nici pasare care zboara cu aripile ei, decat in neamuri, ca si voi”^x Animalul are dreptul la protectie si la indurare, la fel ca omul: “Cel Milostiv este indurator cu cei induratori”^{xx} “Acela care acorda ingrijirea isi va primi nococul sau in aceasta lume si in Lumea de Apoi”^{xxx} Ba mai mult decat atat, indurarea fata de animal il conduce in Paradis pe cel care o manifesta. “Cand un barbat mergea pe drum, i s-a facut sete si a gasit un put si a coborat in el. A baut apa si pe urma a iesit. Dar tocmai atunci a vazut un caine gafaind si mancand tarana de sete. Omul a zis: Acest caine este la fel de insetat cum fusesem si eu. Si a coborat in put si a umplut galeata sa cu apa. Apoi a prins-o de margine, pana ce s-ridicat apa si cainele a baut din ea. Allah Preainaltul i-a adus lui multumire si i-a iertat pacatele. Au intrebat: O, Trimis al lui Allah! Noi primim rasplata pentru vite? Iar el le-a raspuns: pentru toate cele care au ficatul proaspat exista rasplata!”^{xx}

Tot astfel, purtarea cruda fata de animal duce in Infern: “O femeie a ajuns in Infern pentru o pisica pe care a legat-o si nu i-a dat mancare si n-a lasat-o nici sa se hraneasca cu insectele pamantului”^{xx}

Legea divina (sari'a) impune indurarea fata de animal si interzice sa se stea indelung pe spinarea lui, in vreme ce el sta pe loc.

Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluieasca! a zis: “Nu faceti din spinarile animalelor voastre de calarie scaune!”^{xxx} Este interzisa infometarea lor si lasarea lor sa slabeasca. Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluieasca! a trecut pe langa o camila careia i se lipise spinarea de burta si a zis: “Fiti cu frica de Allah in privinta acestor animale necuvantatoare. Calariti-le fiind in buna stare si mancati-le fiind in buna stare!”^{xxxx} De asemenea, este interzisa epuizarea lor pentru implinirea unor lucrari insuportabile. Trimisul lui Allah a intrat in gradina unuia dintre Ansari si a gasit acolo o camila. Cand l-a vazut pe Profet, camila a privit induiosat si din ochii ei s-au prelins lacrimi. Trimisul lui Allah a venit la ea si i-a sters lacrimile. Apoi a intrebat: “Cine este stapanul acestei camile?” Stapanul ei a zis: Eu sunt, Trimis al lui Allah.. Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluieasca! i-a zis lui: “Nu ti-e frica de Allah in privinta acestui biet animal pe care ti l-a daruit Allah? Mi s-a plans ca o lasi sa rabde de foame si o oboresti peste masura cu munca..”^{xxxxx} Este interzisa, de asemenea, distractia cu animalele cand sunt vanate: “Acela care a ucis o pasare, distrandu-se, sa stie ca ea se va plange lui Allah in Ziua de Apoi, zicand: Doamne, cutare m-a ucis jucandu-se si nu m-a ucis pentru vreun folos”.^{xxxxxx} De asemenea, este interzis ca animalele sa fie asmutite unul impotriva altuia, ca si insemnarea lor cu fierul rosu pe fetele lor (pentru a fi deosebite de celelalte animale). Trimisul lui Allah -Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluieasca!- a trecut pe langa un magar care fusese insemnat pe fata cu fierul si a zis: “Allah sa-l blesteme pe acela care l-a insemnat!”^x

Cand este vorba de un animal a carui carne se mananca, indurarea fata de el se manifesta prin ascutirea cutitului, adaparea lui si lasarea unui timp intre injunghierea si jupuirea lui: ”Allah a prescris implinirea buna a oricarui lucru: Dacaucideti,ucideti bine! Daca injunghiati, injunghiati bine! Trantirea animalului la pamant inainte de ascutirea cutitului este o cruzime si nu este permisa. Un barbat a trantit o oaie pentru a o injunghia si s-a apucat apoi sa-si ascuta cutitul. Profetul -Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluieasca! i-a zis : “Vrei sa o omori de mai multe ori? De ce n-ai ascutit cutitul inainte de a o tranti la pamant?” Ascultati cat de minunata este aceasta indurare pentru animal si cat de expresiva este pentru a relava spiritul civilizatiei islamice: Abd Allah Mas'ud a spus: Ne aflam intr-o calatorie cu Trimisul lui Allah si am

vazut o gusa rosie împreuna cu doi pui. I-am luat, dar pasarea a venit la noi si a inceput sa bata din aripi. Cand a venit, Trimisul lui Allah -Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!- a zis: “Cine i-a pricinuit suferinta din pricina puilor ei? Dati-i puii inapoi?” A vazut un musuroi de furnici caruia ii dadusem foc si ne-a intrebat: “Cine a dat foc acestui musuroi?” I-am raspun : Noi! Ne-a zis: “Nu trebuia sa chinuie cu focul decat stapanul Focului”.

Pornind de la aceste invataturi, jurisconsultii musulmani au stabilit regului de urmat cu privire la modul de tratare a animalelor care nici nu pot fi imaginate. Ei au stabilit ca intretinerea animalului de catre stapanul lui este obligatorie. Daca nu vrea sa faca acest lucru, el este obligat sa-l vanda sau sa cheltuiasca pentru el sau sa-l lase slobod intr-un loc in care exista hrana si in care este ferit sau sa-l sacrifice, cand carnea lui este comestibila. Au mers chiar mai departe si unii dintre ei au zis: Daca o pisica oarba se refugiază in casa unui om, acesta este obligat sa o ingrizeasca, intrucat ea nu mai poate pleca. Au interzis incarcarea animalului cu poveri mai mari decat poate suporta; au stabilit consecinte juridice pentru acela care inchiriaza un animal de povara sau de calarie si il incarca cu mai mult decat poate sa duca si l-au obligat pe acesta sa asigure proprietarului pretul lui. S-au referit la cantitatea pe care o poate cara un catar sau un magar. Este curios ca un jurisconsult a stabilit pentru fiecare dintre cele doua animale o cantitate pe care un alt jurisconsult nu a acceptat-o. Cel din urma a comentat acest lucru, zicand: Pe viata mea! Aceasta este dreptate pentru catar, dar este o nedreptate pentru magar. Cat despre incriminarea animalului pentru atacarea cuiva, aceasta este invalida, caci animalul nu poate fi pedepsit pentru ceea ce a comis impotriva, cuiva, ci trebuie pedepsit stapanul sau, daca a exagerat tinand animalul inchis sau legat.

Acestea sunt cateva principii ale protejarii animalelor din civilizatia si legislatia noastra. Dar cum au fost ele aplicate in practica?

Cand se afla intr-o calatorie, Trimisul lui Allah -Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!- a auzit o femeie dintre Ansari blestemand camila pe care tocmai o calarea. El i-a reprosat aceasta atitudine si i-a zis:” Luai ceea ce se afla pe ea si lasati-o sloboda caci ea este blestemata!” camila a fost lasata si a trecut pe langa oameni fara ca nimeni sa incerce sa o opreasca.

Omar a trecut pe langa un barbat care tara o oaie de un picior, ca

s-o duca la taiere si i-a zis: "Vai tie! Condu-o la moarte frumos!"

Statul si institutiile sociale ale civilizatiei islamice au manifestat indurare si grija fata de animale.

Cea mai buna dovada a grijii statului este faptul ca unii califi difuzau declaratii publice in randul poporului, recomandand in ele protejarea animalelor si interzicand sa li se provoace suferinte.

Omar ben Abd al-Aziz le-a cerut guvernatorilor intr-una din epistolele sale sa opreasca oamenii de la conducerea cailor in galop, daca nu este neaparat necesar.

Tot el i-a scris sefului departamentului drumurilor (o functie asemanatoare cu cea a sefului departamentului pentru circulatie) sa nu ingaduie nimanui sa puna hamuri grele pe animalul de calarie sau sa imboldeasca cu o stramurare cu varf de fier.

Socotitorul (o functie asemanatoare cu cea a politistului din epoca actuala, prin unele din competentele sale) avea datoria sa interzica oamenilor sa incarce pe animalul de povara mai mult decat poate el sa duca sau sa chinuie animalele ori sa le loveasca in timpul mersului. Acela care-l vedea facand asa ceva avea datoria sa-l mustre si sa-l pedepseasca. Socotitorul ii obliga sa faca acest lucru datorita avantajelor decurgand din aceasta; sa nu incarce pe animale mai mult decat pot ele duce si sa nu le mane repede cand sunt incarcate, sa nu le loveasca tare si sa nu le lase sa stea povara pe ele in pietre publice. Toate acestea au fost interzise de legea dicina. Ei trebuie sa fie cu teama de Allah Preaputernicul si Maretul cand hranesc animalele, astfel incat sa le asigure nutret din belsug pana ce se satura, iar aceasta sa nu fie putin si neinsemnat. Au existat si institutii sociale pentru protectia animalelor. Este suficient sa constatam ca in lista vechilor asezaminte religioase (waqf, pl. awqaf) gasim asezaminte speciale pentru tratarea animalelor bolnave, asezaminte pentru tratarea animalelor batrane si neputincioase, asa cum era Poiana Verde (pe al carei loc se afla astazi stadionul municipal din Damasc), unde pasteau, pana cand murea, cailor batrani, pentru care stapanii lor refuzau sa mai cheltuiasca bani, intrucat nu mai aveau nici un folos de la ei. Exista printre asezamintele din Damasc si unul pentru pisici, unde erau hranite si unde dormeau . Aici stateau sute de pisici frumoase si grase, carora li se oferea hrana in fiecare zi, fara ca ele sa se deplaseze pentru altceva decat pentru plimbare.

Toate acestea dovedesc spiritul unui popor care manifesta o grija pentru animale cum nu se intalneste la alte popoare. Poate ca cea mai veridicala pilda pentru spiritul civilizatiei islamice sunt urmatoarele exemple:

Venerabilului companion Abu as-Darda' care a avut o camila, cand a murit I-a zis ei ” Camila mea! Sa nu te plangi de mine Domnului tau, caci eu nu am incarcat pe tine mai mult decat ai putut sa duci!”

Un companion ca Udayy ben Hatim faramita painea pentru furnici, zicand: ele sunt vecinele noastre si avem obligatii fata de ele.

Marele imam Abu Ishaq as-Sirazi mergand odata pe un drum impreuna cu cativa prieteni, i-a iesit in cale un caine, pe care stapanul lui l-a alungat ocarandu-l ; dar seicul l-a oprit, zicandu-i: N-ai stiut ca drumul este si pentru noi si pentru el?

Dar vom putea aprecia acest important fenomen din civilizatia islamica, respective atitudinea umana si generoasa fata de animale, daca vom sti cum erau tratate animalele in antichitate si in Evul Mediu si care era atitudinea diverselor natiuni fata de ele si fata de daunele aduse de ele si pedepsirea acestora.

Primul aspect care atrage atentia este faptul ca in invataturile acestor popoare nu vei gasi nici un indemn la protejarea animalelor si la obligatia de a fi indurator cu el, dupa cum nu vei gasi referiri la indatoririle pe care le au stapanii acestora in privinta hranirii si ingrijirii lor.

Al doilea aspect care atrage atentia este faptul ca animalul care aducea o dauna era tratat la fel cu omul inzestrat cu ratiune si gandire. Acesta era lucrul cel mai ciudat din istoria civilizatiilor vechi si medievale, pana in secolulu al XIX lea . Animalul era judecat la fel cum era judecat omul si era condamnat la inchisoare, la alungare sau la moarte, intocmai asa cum era condamnat un infractor.

In legislatia iudaica se specifica: daca un bou impunge un barbat sau o femeie si acest lucru provoaca moartea celui impuns, boul trebuie sa fie lapidat, iar consumarea carnii lui este oprita. Stapanul lui nu suporta nici o raspundere, daca boul nu avea obiectul sa impunga, insa daca avea acest obicei, iar oamenii l-au avertizat pe stapanul lui, dar el nu a luat in seama avertismentul lor si a neglijat sa-l supravegheze, incat a provocat moartea unui barbat sau a unei femei, atunci boul este scapat sa mai fie lapidat, iar stapanul lui este pedepsit cu moartea. Exista si o a

doua situatie in care animalul este pedepsit dupa legislatia iudaica: daca un barbat sau o femeie intretin raporturi sexuale cu un animal, trebuie sa fie omorât animalul, si odata cu el, si barbatul sau femeia.

In legislatia vechilor greci exista un tribunal special pentru judecarea animalelor si a corpurilor anorganice care provocau moartea unui om. Platon mentiona in lucrarea sa "Legile " : daca un animal ucidea un om, familia celui ucis avea dreptul sa faca plangere impotriva aceluia animal, in justitie, iar rudele victimei ii alegeau pe judecatori din randul agricultorilor. Daca se ajungea la concluzia ca animalul a savarsit crima, el trebuia ucis in conformitate cu legea talionului, iar cadavrul lui era aruncat in afara localitatilor. Facea exceptie de la aceasta regula moartea rezultata din lupta dintre om si animal in arenele publice, care nu aveau nici un fel de consecinta. Daca un corp solid se pravalea peste un om si il omora, rudele cele mai apropiate ale celui ucis alegeau un judecator dintre vecini pentru a condamna corpul respective sa fie indepartat in afara granitelor. Dar raspunderea animalului nu se limita numai la cazurile de ucidere, ci se referea si la alte infractiuni mai mici decat aceasta. Daca un caine musca un om, stapanul era obligat sa-l puna cainelul botnita si legat cu lanturi, iar victimei, avea dreptul sa se razbune pe el dupa cum voia: omorandu-l, chinuindu-l. De asemenea, animalul putea sa fie pedepsit pentru o infractiune pe care o savarsea stapanul sau familia lui. In unele cazuri, daca cineva era condamnat la moarte pentru infractiune pe care a savarsit-o impotriva religiei sau a statului, familia si animalele sale erau condamnate impreuna cu el la incinerare, la distrugere sau la confiscare.

Legislatia vechilor romani continea un articol care stipulea pedeapsa cu moartea pentru bou sau pentru stapanul sau, daca boul depasea in timpul aratului hotarul care separa ogorul arat de ogorul vecin. De asemenea, stapanul cainelui care musca un om trebuia sa renunte la animal in favoarea celui muscat, care dispunea de el dupa bunul sau plac. La fel se proceda si in cazul cand o vita pastea iarba altei persoane decat cea a stapanului ei.

Vechii germani pedepseau, de asemenea, animalele, la fel ca romanii si grecii.

Situatia la vechii persani era mai ciudata: unui caine turbat care musca un berbec si il omora sau un om si il rania I se taia urechea dreapta; daca acest lucru se repeat, I se taia si urechea stanga; a treia oara

I se taia piciorul drept, a patra oara I se taia piciorul stang; iar a cincea oara I se smulgea coada.

La natiunile europene din Evul Mediu, Franta a fost primul stat crestin care a aplicat, incepand din secolul al XIII-lea, principiul raspunderii aniamlului si pedepsirea lui pentru crima savarsita, de catre un tribunal organizat dupa acest system ca al tribunalelor care il judecau pe om. La sfarsitul secolului al XIV-lea, a imprumutat si Sardinia acest system, apoi Belgia la sfarsitul secolului al XV-lea, apoi Olanda, Germania, Italia si Suedia la sfarsitul secolului al XVI-lea. Unele popoare slave au mentinut in vigoare astfel de legi pana in secolul al XIX-lea. Judecarea animalului la europeni avea loc pe baza plangerii victimei sau a parchetului general; apoi se prezentau aparatorii animalului criminal. Tribunalul putea sa solicite retinerea preventiva a animalului, dupa aceea, era emisa hotararea si executata in mod public, intocmai cum erau executate hotararile referitoare la oameni. Hotararea putea sa ceara uciderea animalului prin lapidare, prin decapitare, prin incinerare sau taierea unora din membrele lui inainte de a fi ucis. Sa nu si inchipuie cineva ca judecarea era o comedie destinata distractiei. Dimpotriva, ea era foarte serioasa, dovada ca in motivatia condamnarii animalului erau incluse expresii precum “ sa hoatarset condamnarea la moarte animalului in scopul infaptuirii dreptatii” sau “ este condamnat la spanzurare ca pedeapsa pentru crima salbatica ingrozitoare pe care a savarsit-o”. Printre lucrurile caudate care se cuvin sa fie mentionate aici este acela ca europenii intentionau procese impotriva animalelor cu acuzatia de transcendere a legilor naturii, in opinia lor. Ele puteau fi acuzate de vrajitorie si cele care savarseau astfel de crima erau condamnate la ardere pe rug. Iar cand executau pedepsirea animalelor organizau mari ceremonii, calaii aduceau bucati de lemne pe care le asezau in mijlocul unei pietre unde erau aduse pisicile acuzate-fiecare dintre ele intr-o cutie de fier. Cand sosea momentul executarii pedepsei, veneau cativa preoti insotiti de judecatori. Unul dintre ei mergea in frunte, cu doua facii aaprinite, pentru a da foc lemnului. Apoi unul dintre judecatori, dadea ordin sa fie aruncate pisicile in foc si ele se transformau in cenusa ca pedeapsa pentru practicarea vrajitoriei.

Merita sa mentionam cateva procese celebre cu animale din Europa medievala. Unul din cele mai nostime si vestite procese de acest fel a fost cel al soarecilor din satul francez Auton din secolul al XV-lea.

Soarecii din acest sat au fost acuzati ca se aduna pe strazi, tulburand linistea locuitorilor. S-a prezentat pentru a-I apara avocatul francez Chassainer, care acuzat amanarea sedintei intrucat soarecii nu au putut sa se prezinte, deoarece printre ei se aflau si sugari, bolnavi si batrani, si a spus ca ei se vor putea pregati sa se prezinte in fata justitiei daca li se acorda o amanare. Tribunalul a fost de accord cu amanarea pentru o anumita perioada de timp. Dar cand a sosit termenul soarecii tot nu s-au prezentat. Atunci, avocatul apararii a declarat tribunalului ca soarecii se supun ordinelor onoratei instante si doresc sa se prezinte, insa ei se tem sa nu fie vatamati de pisici in momentul deplasarii spre locul respective. Presedintele tribunalului a raspuns: avem datoria de a asigura viata acuzatilor! Avocatul a cerut ca tribunalul sa hotarasca inchiderea tuturor pisicilor din localitate in momentul cand va trece pe strazi cortegiul soarecilor, pentru ca ei sa fie linistiti in privinta vietii lor. Tribunalul a fost de accord cu aceasta cerer indreptatita si a dat dispozitia ca pisicilor si cainilor sa li se interzica circulatia pe strazi, pentru a garanta viata soarecilor in momentul deplasarii spre sala tribunalului; Insa locuitorii satului au refuzat indeplinirea acestei dispozitii si, in consecinta, tribunalul s-a vazut nevoit sa decida achitarea soarecilor, intrucat ei au fost privati de mijlocele legale de aparare. Avocatul a dobandit celebritate datorita acestui process, dar nu stim daca el aprimit sau nu onorariul datorat de soareci. Probabil ca onorariul lui a fost angajamentul soarecilor de a nu-I roade cartile si hartoagele.

Un alt process foarte ciudat in care a fost implicat un animal a fost procesul cocosului care a oat. Acest process a fost intentat impotriva unui cocos din orasul elvetian Bulle in anul 1474, deoarece a facut un ou, ceea ce reprezinta dupa dreptul cutumiar European de atunci, o crima cumplita, intrucat ei stiau ca vrajitorii cauta un ou de cocos pentru a-l folosi in scopurile lor diabolice. Cocosul a aparut in fata instantei, iar avocatul sau l-a aparat spunand: Cum sa fie cocosul vinovat pentru o fapta in care nu a avut nici o putere? Dar tribunalul nu atinut seama de argumentele apararii si a hotarat condamnarea la moarte a cocosului, justificandu-si hotararrea prin cuvintele: pentru ca sa fie invatatura de minte pentru ceilalti cocosi!

In anul 1495 a avut loc tot in Franta unul din cele mai caudate procese in care au fost implicate animale. Proprietarii podgoriilor din provincia Saint Jullian au intenat process impotriva viermilor care le-au

stricat plantatiile de vie si le-au compromis productia si comertul. Doi dintre marii juristi ai timpului si-au asumat apararea viermilor in acest process care a durat patruzeci de ani si s-a incheiat intrucat podgoriilor li s-a facut lehamite din pricina amanarii la nesfarsit si au convenit sa aloce pentru viermi o parcela de pamant speciala unde sa poata manca culturile si pomii in voie.

Dupa ce am facut aceste comparatii amuzante intre atitudinea civilizatiei noastre si atitudinea altor natiuni fata de animal, putem convida ca civilizatia noastra are doua trasaturi pe care nu le intalnim la civilizatiile vechi si nici la unele natiuni moderne.

In primul rand este vorba de existenta unor institutii sociale pentru protectia animalelor, tratarea lor si asigurarea hranei pentru ele atunci cand sunt neputincioase, bolnave sau batrane.

In al doilea rand este vorba de faptul ca civilizatia islamica nu a cunoscut practica judecarii animalelor si ca ea a chemat la anulara raspunderii penale animalelor cu treisprezece secole inainte de a face acest lucru civilizatia moderna. Civilizatia islamica nu a cunoscut manifestarile de cruzime si de asmutire intre animale, care erau recunoscute in mod official la greci si la romani, recunoscute si astazi in Spania unde se organizeaza coridele-luptele cu taurii- care, fara indoiala, sunt manifestari salbatice ce tin de mentalitatea occidentalilor din antichitate si din Evul Mediu, in vreme cde civilizatia islamica s-a ridicat mult deasupra acesteia, respingand tratamentele salbatice si lipsa de indurare fata de animale.

INSTITUTIILE BINEFACERII

Nimic nu dovedeste mai bine progresul natiunii, demnitatea ei in viata si meritul ei de a conduce lumea, decat inalta oriente umanista a indivizilor ei, din care se revarsa binele, evlavia si mila pentru toate paturile societatii, pentru toti oamenii si toate paturile societatii, pentru toti oamenii si animalele de pe pamant. In functie de acest criteriu civilizatiile sunt vesnice si prin ceea ce fac in aceasta directie se diferentiaza intre ele.

Natiunea noastra a atins in aceasta privinta o culme la care nu a ajuns absolut nici un alt popor mai inainte si nici nu a ajuns-o din urma vreo alta natiune pana in momentul de fata. In epocile trecute, natiunile, civilizatiile nu au cunoscut domeniile binefacerii decat intr-un cadru restrans, care nu a depasit scolile si templele, iar in prezent, natiunile din Occident, chiar daca au atins o culme in asigurarea nevoilor sociale prin intermediul institutiilor sociale si al institutiilor publice, totusi ele nu au atins sentimental inaltarii pure pentru Allah, Preaputernicul si Maretul, la care a ajuns natiunea noastra, atat in momentele de putere si glorie cat si in momentele de slabire si decadenta. Dobandirea faimei si gloriei sau eternizarea memoriei au o puternica inraurire asupra determinarii occidentalilor de a face acte de caritate, umanitate, in vreme ce primul imbold al natiunii noastre spre faptele de binefacere este cantarea multumirii lui Allah Maretul, indiferent daca oamenii sunt constienti de acest lucru sau nu. Ca dovada in acest sens, este sufficient sa amintim faptul ca Salah ad-Din al-Ayyubi a cheltuit toata averea sa in scopuri de binefacere, infintand numeroase institutii de caritate in Sam si in Egipt, asa cum sunt moscheile, scolile, caravanseraiurile si altele, fara sa-si inscrie numele pe nici una din ele. Dimpotriva, a scris pe ele numele generatiilor, vizirilor, sfetnicilor si prietenilor sai, acestea fiind maximum de generozitate in operele de binefacere. Un alt aspect tine de faptul ca in vreme ce in tarile occidentale nu beneficiaza de avantajele oferite de institutiile lor sociale decat cetatenii tarilor sau provinciilor respective, institutiile sociale musulmane si-au deschis portile absolut pentru toti oamenii, indiferent de sex, limba, tara sau doctrina religioasa. O a treia deosebire consta in faptul ca civilizatia islamica a

creat institutii sociale pentru cauza binelui si solidaritatii sociale pe care occidentalii nu au cunoscut-o pana azi, asemenea scopuri starnind administratia si demonstrand ca orientarea umanista a natiunii noastre a fost mai cuprinzatoare si mai curata decat orice orientare umanista a altor natiuni. Dar inainte de a vorbi pe larg de multitudinea manifestarilor de binefacere ale institutiilor scolare specifice diverselor perioade din istoria civilizatiei noastre, se cuvine sa cunoastem principiile dupa care s-a calauzit ea in acest domeniu principii care au avut effect asupra sufletelor membrilor natiunilor noastre, incurajandu-le spre infiintarea unor astfel de institutii intr-o maniera pe care nu o cunoastem la alte natiuni.

Islamul cheama la implinirea binelui intr-un mod care face sa fie infrante in sufletul omenesc zgarcenia si ispita diavolului de teama saraciei. Dupa ce indeamna la milostenie, Coranul spune: "Seitan va ameninta cu saracia si va porunceste lucruri urate, in vreme ce Allah va fagaduieste iertare si har, caci Allah este Cel cu Har Nemarginit si Atoatestiutor". Chemarea la savarsirea binelui este adresata tuturor celor care au capacitatea sa implineasca, tuturor oamenilor, atat saraci cat si bogati. Cel bogat face bine din averea si din puterea lui, in vreme ce saracul face bine cu mana lui, cu inima lui, cu gura lui si cu fapta lui. Nu gasesti in Islam un om care sa nu poata implini ceva bun. Saracii s-au plans Profetului-Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!-ca bogatii ii intrec in binefaceri deoarece fac pomani din averile lor, in vreme ce ei nu au din ce sa fac pomana. Trimisul lui Allah-pace asupra lui! le-a explicat ca implinirea binelui nu se face numai din bani si ca orice folos adus oamenilor este considerat o fapta buna. "Voi aveti in fiecare slavire a lui Allah (tasbiha) pomana, in poruncirea unei bune cuviinte pomana, in oprirea de la fapta urata pomana, in indepartarea lucrului vatamator din drum pomana, in impacarea a doi oameni pomana, in ajutorarea unui om sa se urce pe animalul lui de calarie pomana".³ Prin aceasta Islamul descide portile implinirii binelui pentru toti oamenii, asa incat pot face acest lucru muncitorul, negustorul si feklahul, elevul si profesorul, femeia, batranul, orbul si infirmul, fara sa-si poata impiedica de la raspandirea binelui in societate conditiile lor economice. Islamul inalta sufletele la cel mai inalt orizont al orientarii umaniste depline atunci cand dedica binele tuturor robilor lui Allah, oricare ar fi religia lor, limba lor, patria lor sau rasa lor, caci "toate

fapturile sunt in grija lui Allah si cel mai drag ii este Lui acela care este cel mai folositor pentru cel aflat in grija Lui. “^{xxx}Priviti apoi cum se adreseaza Islamul sufletului omenesc pentru a-l face sa indrageasca savarsirea faptei bune, intrucat sufletul bun si darnic va folosi in primul rand din implinirea lui. El se adreseaza fiecarui om pentru a-I spune ca implinirea binelui este spre folosul celui care face acest lucru inainte de oricine altcineva. El gaseste in implinirea binelui rasplata, iubire, lauda si vesnicie la Allah Atotputernicul si Maretul: “ Si orice bunuri dati voi, ele sunt pentru sufletele voastre “. ^{xxx} “ Cel care savarseste o fapta buna (o face) pentru sine insusi. ”^{xxxx}

Daca omul este egoist si se iubeste pe sine mai mult decat orice altceva, fara indoiala ca acest comportament isi va lua amprenta asupra sufletului omenesc. Zgarcitul sa fie marinimos, avarul sa daruiasca si sa imparta bani oamenilor atunci cand fiii sai si rudele sale il opresc.

Cand au fost revelate cuvintele lui Allah, Laudatul si Preainaltul “acela care ii da lui Allah un imprumut bun, el il va inmulti de mai multe ori. “^{xxxxx}, un companion cu numele Abu ad-Dahdah a intrebat: Oare, Allah cere imprumut de la robul Sau, Trimis al lui Allah ?I-a raspuns: Da! Atunci el a zis: Intinde mana, trimis al lui Allah. Si a cerut sa fie martor ca el daruieste singura livada pe care o are. Si se aflau in ea sute de palmieri pe rod. Apoi s-a intors la sotia lui, care statea impreuna cu copiii in livada, si a incunostiintat-o despre ceea ce facuse. Ea a parasit livada impreuna cu copiii, zicand: Castigul vanzarii tale, Abu ad-Dahda ...

Cand au fost revelate cuvintele lui Allah “Voi nu veti ajunge la (adevarata) evlavie decat daca veti face daruri din ceea ce va este drag”^x Abu Talha Ansaritul ¹⁶⁴ a zis: O, Trimis al lui Allah, cel mai scump dintre bunurile mele imi este putul Ha'-un put cu apa buna. El este pomana pentru Allah. Voiesc sa-l daruiesc si sa fie rezerva de apa a lui Allah Laudatul si Preamaritul. Pune-l, Trimis al lui Allah, acolo unde iti va arata Allah! Profetul Allah-sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! I-a zis: “Nemaipomenit! Aceasta este avere care aduce castig..Este avere care aduce castig... Daruieste izvorul si daruieste rodul lui pentru scopul de binefacere!.” Acest dar a fost primul bun religios (waqf) ^{164A} din Islam. Astfel au aparut asezamintele religioase (waqf), care furnizau tuturor institutiilor nsociale resursele financiare care le ajutau sa-si

indeplineasca menirea lor umanitara nobila. Asezamantul religios (waqf) a fost piatra de temelie pe care s-au bazat toate institutiile de caritate din istoria civilizatiei islamice. Trimisul lui Allah a fost primul care a dat cel mai inalt exemplu natiunii sale in aceasta privinta, caci el a transformat in bun religios (waqf) sapte livezi pe care le-a lasat unul dintre razboinici cand a murit cu recomandarea ca Profetul sa dispuna in privinta lor dupa cum voieste. Si Trimisul lui Allah le-a declarat bunuri comune religioase (waqf) pentru saraci, sarmani, participanti la incursiuni si nevoiasi. A urmat apoi Omar ben Al-Khattab care a transformat in waqf pamantul Khaybar, ¹⁶⁵ apoi au procedat la fel companionii si au daruit pentru constituirea de waqf-uri Abu Bakr, Osman, Ali, Az-Zubayr, ¹⁶⁶ Mu'az ¹⁶⁷ si altii. Nu a ramas nici un companion care sa nu fi daruit ceva din averea sa. Aceasta activitate umanitara a fost reluata in vremea califului Omar, care a daruit pamant pentru waqf-uri si a chemat cativa muhajiniti ¹⁶⁸ si cativa Ansari care au fost luati ca martori pentru aceasta. Jabir ben Abd Allah Ansaritul ¹⁶⁹ a spus : Si nu am cunoscut nici unul dintre companionii Trimisului lui Allah-atat muhajiniti cat si Ansari-dintre cei care aveau posibilitati ca sa fi lasat bunuri devenite waqf-uri , ce nu se vindeau, nu se lasau mostenite si nu puteau fi donate. Au urmat apoi alte generatii, una dupa alta, care au lasat ca waqf-uri pamanturi, livezi, case, toate destinate scopurilor de binefacere, incat societatea islamica a dispus de o multime de institutii , ajungand cu greu sa le tina socoteala precisa.

Au existat doua feluri de institutii: unele infiintate de stat, constand din bunuri si asezaminte vaste si altele infiintate de persoane: printi, comandanti, bogatasi, femei. Nu putem in acest context sa enumeram toate tipurile de institutii de binefacere si ne limitam, de aceea, sa facem cunostinta cu cele mai importante.

Printre primele institutii de binefacere s-au numarat moscheile. Oamenii se intreceau in inaltarea de moschei, cautand prin aceasta multumirea lui Allah. Regii se concureau unul pe altul in construirea unor moschei cat mai impunatoare. Este sufficient sa mentionam in acest sens ca Al-Walid ben Abd al-Malik a cheltuit sume uriase, aproape incredibile, si a folosit un numar impresionant de oameni la construirea Moscheii Omeyyade. ¹²⁸ Printre institutiile de binefacere, cele mai importante au fost scolile si spitalele, carora le vom dedica doua capitole speciale.

Printre institutiile de binefacere au fost caravanserauriile si hotelurile destinate calatorilor devotati lui Allah si altor oameni saraci, azilurile, caminele si casele de oaspeti in care se retrageau cei care voiau sa se dedice adorarii lui Allah, casele speciale construite pentru saracii care nu aveau posibilitati sa cumpere sau sa inchirieze locuinte, instalatiile pentru distribuirea apelor tuturor oamenilor pe drumurile publice, cantinele populare in care se distribuiau paine, carne, ciorba si dulciuri, existente pana aproape de zilele noastre, la azilul sultanului Selim¹⁹⁹ si azilul seicului Muhi ad-Din din Damasc, casele destinate pelerinilor care aveau la casa sfanta a lui Allah ^x de la Mekka. Aceste case s-au inmultit ocupand o suprafata case s-au inmultit ocupand intraga suprafata de pamant de la Mekka. Unii jurisconsulti au emis hotarari religioase (fatwa) de interzicere a inchirierii caselor de la Mekka in sezonul Pelerinajului, intrucat toate erau rezervate pentru pelerini. Printre aceste asezaminte se numara apoi puturile sapate pe drumurile din desert pentru adaparea vitelor, pentru udarea culturilor si pentru calatori. Numarul lor era foarte mare pe drumurile dintre Bagdad si Mekka, dintre Damac si Medina, dintre marile capitale ale provincilor suttului musulman, dar si dintre alte orase si chiar sate, incat rareori se afla sa sufere calatorii de sete in vremea aceea. Printre aceste asezaminte se numarau, de asemenea, punctele intarite de stationare pentru stavilirea pericolelor invaziei straine. Existau institutii speciale pentru participantii la razboaiele pe calea lui allah, in care luptatorii gaseau tot ceea ce le trebuia: arme, munitie, mancare si apa. Ele au avut un loc important in respingerea incursiunilor bizantine in perioada Abbasizilor, ca si in reprimarea invaziilor occidentale din timpul cruciadelor asupra Samului si Egiptului. Acestea erau dotate cu adaposturi speciale pentru cai si cu ateliere pentru sabii, sageti si echipamente destinate luptatorilor pe cale lui Allah Preaputernicul si Maretul. Aceasta a influentat asupra industriei de arme, aparand cu timpul mari ateliere in diverse reginui ale tarii noastre, incat occidentalii care luau parte la cruciade veneau in perioadele de armistitiu si cumparau arme de la noi, cu toate ca jurisconsultii emiteau hotarari (fatwa) privind interzicerea vanzarii armelor la dusmani. Priviti cum s-au schimbat lucrurile, ajungand astazi sa depindem astazi de occidentali in ceea ce priveste procurarea armamentului, pe care nu ne permit sa-l procuram decat in conditii care ne afecteaza suveranitatea

si independenta.

De aceste asezaminte depindeau altele care ofereau castigurile realizate de ele acelor care voiau sa participe la lupta sfanta (jihad) si armatei, atunci cand statul nu avea posibilitatea sa cheltuiasca pentru toti supusii sai. In felul acesta, putea sa ia parte la lupta sfanta (jihad) orice luptator care voia sa-si dea viata pe calea lui Allah, pentru a cumpara cu pretul Paradisul, intins cat toate cerurile si pamantul. Priviti in ce situatie am ajuns in prezent cand suntem nevoiti sa organizam o saptamana pentru inarmare, din care se colecteaza donatii pentru intarirea armatei si pentru inarmarea ei. Daca am avea constiinta sociala si credinta adevarata, am inalta din banii nostri in fiecare zi si intr-o singura saptamana din an, fabrici pentru asigurarea armelor si echipamentelor necesare armatei noastre, astfel incat ea sa devina una din cele mai puternice armate si cele mai pregatite pentru respingerea agresiunilor si apararea caminelor.

Printre institutiile sociale se numarau si cele destinate intretinerii drumurilor, barajelor si podurilor, precum si cimitirelor, unii oameni donand intinse suprafete de pamant pentru a deveni cimitire publice.

Printre ele se numarau, de asemenea, institutiile de caritate care procurau panza necesara inmormantarii, pregatirii pentru inmormantare si inmormantarii saracilor decedati.

Existau institutii de caritate destinate relizarii solidaritatii sociale, asa cum erau casele pentru copii abandonati si orfani, pentru circumciderea si uingrijirea lor, caminele pentru invalizi, orbi si batrani in care acestia aveau parte de un trai demn, asigurandu-li-se locuinta, hrana, imbracamintea si invatamantul.

Au existat si institutii pentru asistarea detinutilor, pentru asigurarea hranei necesare, mentinerii sanatatilor, institutii pentru asigurarea de insotitori care sa-I conduca si sa-I asiste pe nevazatori si pe invalizi.

Existau institutii destinate sprijinirii casatoriei tinerilor care nu aveau posibilitatea sa suporte chelutiile necesitate de casatorie si asigurarea dotei. Ce sentiment minunat si cat de mare este nevoia noastra pentru el in ziua de astazi!

Existau institutii pentru aprovizionarea mamelor cu lapte si cu zahar mult mai vechi decat punctele de aprovizionare cu lapte din zilele noastre, destinate exclusiv scopurilor caritabile. Printre binefacerile lui

Salah ad-Din se numara si aceea ca la portile cetatii-existente si in prezent la Damasc, a existat un jheab prin care curgea lapte si un alt jheab prin care curgea apa indulcita cu zahar, la care mamele veneau de doua ori pe saptamana pentru a lua lapte si zaharul de care avea nevoie pentru pruncii si copiii lor.

Una dintre cele mai originale institutii de caritate era cea care asigura tablite copiilor care spargeau tablitele de scris cand se intorceau acasa. Veneau la aceasta institutie si primeau tablite noi in locul celor sparte, dupa carea se intorceau la familiile lor ca si cum nu s-ar fi intamplat nimic.

Ultimul tip de institutie de binefacere pe care il mentionam este institutia de tratare si ingrijire a animalelor bolnave, de hranire a lor si de asigurarea a pasunii cand imbatraneau, asa cumera lunca verde din Damasc, unde se afla in prezent stadionul municipal. Acest loc era o pajiste pe care pasteau caii si alte animale batrane pana ce le agungea moartea.

Au trecut in revista treizeci de tipuri de institutii de binefacere porpriei civilizatiei islamice. Oare gasesti ceva asemanator la vreuna din natiunile anterioare? Oare gasesti multe din ele in vremea din civilizatiile prezente? Aceasta a fost calea vesniciei, pe care ane-am aflat singuri intr-o vreme in care lumea intreaga suferea din cauza ignorantei, inapoierii si nedreptatii. A fost calea vesniciei, prin care am eliberat de dureri si suferinte oamenii chinuiti. Care este calea noastra astazi? Unde sunt acele maini care sa stearga lacrimile orfanului si sa ingrijeasca ranile celui vatamat si sa faca din societate o societate solidara, in care toti oamenii sa se bucure de siguranta, bine, demnitate si pace?

SCOLILE SI INSTITUTIILE STIINTIFICE

Am vorbit in capitolul anterior despre institutiile de binefacere si despre diversitatea si multitudinea lor demne de admiratie existente in cadrul civilizatiei islamice, avand in vedere orientarea umanista pe care o cultivau in sufletele oamenilor si am propus sa consacram doua capitole separate scolilor si spitalelor. Scolile au fost foarte numeroase. Ele s-au bazat pe donatiile de bunuri (awqaf) pe care le-au facut oamenii bogati: conducatori, savanti, negustori, regi si printi. Este sufficient sa mentionam ca nu exista oras sau sat in lungul si in latul lumii islamice lipsit de scoli in care predau zeci de inavatori si profesori.

Moscheea a reprezentat primul nucleu al scolii in civilizatia islamica. Ea nu era doar loc de adorare, ci era si scoala in care musulmanii invatau scrisul, cititul, Coranul, stiinte juridice, lingvistica si alte ramuri ale stiintei. Apoi, pe langa moschee a fost creata si institutia de invatamant numita kuttab, in care se invatau cititul, scrisul, Coranul, ceva din stiintele arabe si aritmetica. Institutiile numite kuttab semanau cu scolile primare din epoca noastra. Ele erau atat de numeroase incat Ibn Hawqal a numarat trei sute de astfel de scoli intr-un singur oras din Sicilia. Ele erau atat de mari incat la o singura scoala puteau sa invete sute si mii de elevi. In biografia lui Abu al-Qasim al-Balkhi²⁰¹ se mentioneaza ca el avea o scoala de acest fel in care invatau trei mii de elevi si ca scoala era atat de intinsa inact avea nevoie sa calareasca pe un magar pentru a putea trece pe la toti elevii pentru a-I putea supraveghea.

Apoi, pe langa kuttab si moschee a aparut scoala (madrasa) care corespundea scolii secundare si superioare din epoca noastra. In ea in invatamantul era gratuit pentru toate sa nu le loveasca tare si sa nu le lase sa stea povara pe ele in piete publice. Toate acestea au fost interzise de legea dicina. Ei trebuie sa fie cu teama de Allah Preaputernicul si Maretul cand hranesc animalele, astfel incat sa le asigure nutret din belsug pana ce se satura, iar aceasta sa nu fie putin si neinsemnat". Au existat si institutii sociale pentru protectia animalelor. Este sufficient sa

constatam ca in lista vechilor asezaminte religioase (waqf, pl. awqaf) gasim asezaminte speciale pentru tratarea animalelor bolnave, asezaminte pentru tratarea animalelor batrane si neputincioase, asa cum era Poiana Verde (pe al carei loc se afla astazi stadionul municipal din Damasc), unde pasteau, pana cand murea, caili batrani, pentru care stapanii lor refuzau sa mai cheltuiasca bani, intrucat nu mai aveau nici un folos de la ei. Exista printre asezamintele din damasc si unul pentru pisici, unde erau hranite si dormeau pisicile. Aici stateau sute de pisici frumoase si grase, carora li se oferea hrana in fiecare zi, fara ca ele sa se deplaseze pentru altceva decat pentru plimbare.

Toate acestea dovedesc spiritul unui popor care manifesta o grija pentru animale cum nu se intalneste la alte popoare. Poate ca cea mai veridical pilda pentru spiritul civilizatiei islamice sunt urmatoarele exemple:

Venerabilului companion Abu as-Darda¹⁶⁰ care a avut o camila, cand a murit I-a zis ei” Camila mea! Sa nu te plangi de mine Domnului tau, caci eu nu am incarcat pe tine mai mult decat ai putut sa duci!

Un companion ca Udayy ben Hatim¹⁶¹ faramita painea pentru furnici, zicand: ele sunt vecinele noastre si avem obligatii fata de ele.

Marele imam Abu Ishaq as-Sirazi¹⁶² mergand odata pe un drum impreuna cu cativa preiteni, I-a iesit in cale un caine, pe care stapanul lui l-a alungat ocarandu-l ; dar seicul l-a oprit, zicandu-I: N-ai stiut ca drumulo este si pentru noi si pentru el?

Dar vom putea aprecia acest important fenomen din civilizatia islamica, respective atitudinea umana si generoasa fata de animale, daca vom sti cum erau tratate animalele in antichitate si in Evul Mediu si care era atitudinea diverselor natiuni fata de ele si fat de daunele aduse de ele si pedepsirea acestora.

Primul aspect care atrage atentia este faptul ca in invataturile acestor popoare nu vei gasi nici un indemn la protejarea animalelor si la obligatia de a fi indurator cu el, dupa cum nu vei gasi referiri la indatoririle pe care le au stapanii acestora in privinta hranirii si ingrijirii lor.

Al doilea aspect care atrage atentia este faptul ca animalul care aducea o dauna era tratat la fel cu omul inzestrat cu ratiune si gandire. Acesta era locul cel mai ciudat din istoria civilizatiilor vechi si

medievale, pana in secolulu al XIX lea . Animalul era judecat la fel cum era judecat omul si era condamnat la inchisoare, la alungare sau la moarte, intocmai asa cum era condamnat un infractor.

In legislatia iudaica se specifica: daca un bou impunge un barbat sau o femeie si acest lucru provoaca moartea celui impung, boul trebuie sa fie lapidat, iar consumarea carnii lui este oprita. Stapanul lui nu suporta nici oraspundere, daca bnoul nu avea obiectul sa impunga, insa daca avea acest obicei, iar oamenii l-au avertizat pe stapanul lui, dar el nu a luat in seama avertismentul lor si a neglijat sa-l supravegheze, incat a provocat moartea unui barbat sau a unei femei, atunci boul este pedepsit sa fie lapidat, iar stapanul lui este pedepsit cu moartea. Exista si o a doua situatie in care animalul este pedepsit dupa legislatia iudaica: daca un barbat sau o femeie intretin raporturi sexuale cu un animal, trebuie sa fie omoprat animalul, si odata cu el, si barbatul sau femeia.

In legislatia vechilor greci exista un tribunal special pentru judecarea animalelor si a corpurilor anorganice care provocau moartea unui om. Platon ¹⁶³ mentiona in lucrarea sa “Legile “ : daca un animal ucidea un om, familia celui ucis avea dreptul sa faca plangere impotriva acelu animal, in justitie, iar rudele victimei ii al;egeau pe judecatori din randul agricultorilor. Daca se ajungea la concluzia ca animalul a savarsit crima, el trbuia ucis in conformitate cu legea talionului, iar cadavrul lui era aruncat in afara localitatilor. Facea exceptie de la aceasta regula moartea rezultata din lupta dintre om si animal in arenele publice, care nu aveau nici un fel de consecinta. Daca un corp solid se pravalea peste un om si il omora, rudele cele mai apropiate ale celui ucis alegeau un judecator dintre vecini pentru a condamna corpul respective sa fie indepartat in afara granitelor. Dar raspunderea animalului nu se limita numai la cazurile de ucidere, ci se referea si la alte infractiuni mai mici decat aceasta. Daca un caine musca un om, stapanul era obligat sa predea cainele cu botnita si legat cu lanturi, victimei, care avea dreptul sa se razbune pe el dupa cum voia: omorandu-l, chinuindu-l. De asemenea, animalul putea sa fie pedepsit pentru o infractiune pe care o savarsea stapanul sau familia lui. In unele cazuri, daca cineva era condamnat la moarte pentru infractiune pe care a savarsit-o impotriva religiei sau a statului, familia si animalele sale erau condamnate impreuna cu el la incinerare, la distrugere sau la confiscare.

Legislatia vechilor romani continea un articol care stipulea pedeapsa cu moartea pentru bou sau pentru stapanul sau, daca boul depasea in timpul aratului hotarul care separa ogorul arat de ogorul vecin. De asemenea, stapanul cainelui care musca un om trebuia sa renunte la animal in favoarea celui muscat, care dispunea de el dupa bunul msau plac. La fel se proceda si in cazul cand o vita pastea iarba altei personae decat cea a stapanului ei.

Vechii germani pedepseau, de asemenea, animalele, la fel ca roamanii si grecii.

Situatia la vechi persani era mai ciudata: unui caine turbat care musca un berbec si il omora sau un om si il rania I se taia urechea dreapta; daca acest lucru se repeat, I se taia si urechea stanga; a treia oara I se taia piciorul drept, a patra oara I se taia piciorul stang; iar a cincea oara I se smulgea coada.

La natiunile europene din Evul Mediu, Franta a fost primul stat crestin care a aplicat, incepand din secolul al XIII lea, principiul raspunderii aniamlului si pedepsirea lui pentru crima savarsita, de catre un tribunal organizat dupa acest system ca al tribunalelor care il judecau pe om. La sfarsitul secolului al XIV-lea, a imprumutat si Sardinia acest system, apoi Belgia la sfarsitul secolului al XV-lea, apoi Olanda, Germania, Italia si Suedia la sfarsitul secolului al XVI-lea. Unele popoare slave au mentinut in vigoare astfel de legi pana in secolul al XIX-lea. Judecarea animalului la europeni avea loc pe baza plangerii victimei sau a parchetului general; apoi se prezentau aparatorii animalului criminal. Tribunalul putea sa solicite retinerea preventiva a animalului, dupa aceea, era emisa hotararea si executata in mod public, intocmai cum erau executate hotararile referitoare la oameni. Hotararea putea sa ceara uciderea animalului prin lapidare, prin decapitare, prin incinerare sau taierea unora din membrele lui inainte de a fi ucis. Sa nu si inchipuie cineva ca judecarea era o comedie destinata distractiei. Dimpotriva, ea era foarte serioasa, dovada ca in motivatia condamnarii animalului erau incluse expresii precum “ sa hoatarset condamnarea la moarte animalului in scopul infaptuirii dreptatii” sau “ este condamnat la spanzurare ca pedeapsa pentru crima salbatica ingrozitoare pe care a savarsit-o”. Printre lucrurile caudate care se cuvin sa fie mentionate aici este acela ca europeniii intentionau procese impotriva animalelor cu acuzatia de transcendere a legilor naturii, in opinia lor. Ele puteau fi

acuzate de vrajitorie si cele care savarseau astfel de crima erau condamnate la ardere pe rug. Iar cand executau pedepsirea animalelor organizau mari ceremonii, calaii aduceau bucati de lemne pe care le asezau in mijlocul unei pietre unde erau aduse pisicile acuzate-fiecare dintre ele intr-o cutie de fier. Cand sosea momentul executarii pedepsei, veneau cativa preoti insotiti de judecatori. Unul dintre ei mergea in frunte, cu doua facii aprinse, pentru a da foc lemnului. Apoi unul dintre judecatori, dadea ordin sa fie aruncate pisicile in foc si ele se transformau in cenusa ca pedeapsa pentru practicarea vrajitoriei.

Merita sa mentionam cateva procese celebre cu animale din Europa medievala. Unul din cele mai nostime si vestite procese de acest fel a fost cel al soarecilor din satul francez Auton din secolul al XV-lea. Soarecii din acest sat au fost acuzati ca se aduna pe strazi, tulburand linistea locuitorilor. S-a prezentat pentru a-I apara avocatul francez Chassainer, care cerut amanarea sedintei intrucat soarecii nu au putut sa se prezinte, deoarece printre ei se aflau si sugari, bolnavi si batrani, si a spus ca ei se vor putea pregati sa se prezinte in fata justitiei daca li se acorda o amanare. Tribunalul a fost de acord cu amanarea pentru o anumita perioada de timp. Dar cand a sosit termenul soarecii tot nu s-au prezentat. Atunci, avocatul apararii a declarat tribunalului ca soarecii se supun ordinelor onoratei instante si doresc sa se prezinte, insa ei se tem sa nu fie vatamati de pisici in momentul deplasarii spre locul respective. Presedintele tribunalului a raspuns: avem datoria de a asigura viata acuzatilor! Avocatul a cerut ca tribunalul sa hotarasca inchiderea tuturor pisicilor din localitate in momentul cand va trece pe strazi cortegiul soarecilor, pentru ca ei sa fie linistiti in privinta vietii lor. Tribunalul a fost de acord cu aceasta cerere indreptatita si a dat dispozitia ca pisicilor si cainilor sa li se interzica circulatia pe strazi, pentru a garanta viata soarecilor in momentul deplasarii spre sala tribunalului; Insa locuitorii satului au refuzat indeplinirea acestei dispozitii si, in consecinta, tribunalul s-a vazut nevoit sa decida achitarea soarecilor, intrucat ei au fost privati de mijlocele legale de aparare. Avocatul a dobandit celebritate datorita acestui proces, dar nu stim daca el aprimit sau nu onorariul datorat de soareci. Probabil ca onorariul lui a fost angajamentul soarecilor de a nu-I roade cartile si hartogele.

Un alt proces foarte ciudat in care a fost implicat un animal a fost procesul cocosului care a oat. Acest proces a fost intentat

impotriva unui cocos din orasul elvetian Bulle in anul 1474, deoarece a facut un ou, ceea ce reprezinta dupa dreptul cutumiar European de atunci, o crima cumplita, intrucat ei stiau ca vrajitorii cauta un ou de cocos pentru a-l folosi in scopurile lor diabolice. Cocosul a aparut in fata instantei, iar avocatul sau l-a aparat spunand: Cum sa fie cocosul vinovat pentru o fapta in care nu a avut nici o putere? Dar tribunalul nu atinut seama de argumentele apararii si a hotarat condamnarea la moarte a cocosului, justificandu-si hotararrea prin cuvintele: pentru ca sa fie invatatura de minte pentru ceilalti cocosi!

In anul 1495 a avut loc tot in Franta unul din cele mai caudate procese in care au fost implicate animale. Proprietarii podgoriilor din provincia Saint Jullian au intenat process impotriva viermilor care le-au stricat plantatiile de vie si le-au compromis productia si comertul. Doi dintre marii juristi ai timpului si-au asumat apararea viermilor in acest process care a durat patruzeci de ani si s-a incheiat intrucat podgoriilor li s-a facut lehamite din pricina amanarii la nesfarsit si au convenit sa alocce pentru viermi o parcela de pamant speciala unde sa poata manca culturile si pomii in voie.

Dupa ce am facut aceste comparatii amuzante intre atitudinea civilizatiei noastre si atitudinea altor natiuni fata de animal, putem conclide ca civilizatia noastra are doua trasaturi pe care nu le intalnim la civilizatiile vechi si nici la unele natiuni moderne.

In primul rand este vorba de existenta unor institutii sociale pentru protectia animalelor, tratarea lor si asigurarea hranei pentru ele atunci cand sunt neputincioase, bolnave sau batrane.

In al doilea rand este vorba de faptul ca civilizatia islamica nu a cunoscut practica judecarii animalelor si ca ea a chemat la anulara raspunderii penale animalelor cu treisprezece secole inainte de a face acest lucru civilizatia moderna. Civilizatia islamica nu a cunoscut manifestarile de cruzime si de asmutire intre animale, care erau recunoscute in mod official la greci si la romani, recunoscute si astazi in Spania unde se organizeaza coridele-luptele cu taurii- care, fara indoiala, sunt manifestari salbatice ce tin de mentalitatea occidentalilor din antichitate si din Evul Mediu, in vreme cde civilizatia islamica s-a ridicat mult deasupra acesteia, respingand tratamentele salbatice si l;ipsa de indurare fata de animale.

INSTITUTIILE BINEFACERII

Nimic nu dovedeste mai bine progresul natiunii, demnitatea ei in viata si meritul ei de a conduce lumea, decat inalta oriente umanista a indivizilor ei, din care se revarsa binele, evlavia si mila pentru toate paturile societatii, pentru toti oamenii si toate paturile societatii, pentru toti oamenii si animalele de pe pamant. In functie de acest criteriu civilizatiile sunt vesnice si prin ceea ce fac in aceasta directie se diferentiaza intre ele.

Natiunea noastra a atins in aceasta privinta o culme la care nu a ajuns absolut nici un alt popor mai inainte si nici nu a ajuns-o din urma vreo alta natiune pana in momentul de fata. In epocile trecute, natiunile, civilizatiile nu au cunoscut domeniile binefacerii decat intr-un cadru restrans, care nu a depasit scolile si templele, iar in prezent, natiunile din Occident, chiar daca au atins o culme in asigurarea nevoilor sociale prin intermediul institutiilor sociale si al institutiilor publice, totusi ele nu au atins sentimental inaltarii pure pentru Allah, Preaputernicul si Maretul, la care a ajuns natiunea noastra, atat in momentele de putere si glorie cat si in momentele de slabire si decadenta. Dobandirea faimei si gloriei sau eternizarea memoriei au o puternica inraurire asupra determinarii occidentalilor de a face acte de caritate, umanitate, in vreme ce primul imbold al natiunii noastre spre faptele de binefacere este cantarea multumirii lui Allah Maretul, indiferent daca oamenii sunt constienti de acest lucru sau nu. Ca dovada in acest sens, este sufficient sa amintim faptul ca Salah ad-Din al-Ayyubi a cheltuit ytoata averea sa in scopuri de binefacere, infiintand numeroase institutii de caritate in Sam si in Egipt, asa cum sunt moscheile, scolile, caravanseraiurile si altele, fara sa-si inscrie numele pe nici una din ele. Dimpotriva, a in scris pe ele numele generatiilor, vizirilor, sfetnicilor si prietenilor sai, acestea fiind maximum de generozitate in operele de binefacere. Un alt aspect tine de faptul ca in vreme ce in tarile occidentale nu beneficiaza de avantajele oferite de institutiile lor sociale decat cetatenii tarilor sau provinciilor respective, institutiile sociale musulmane si-au deschis portile absolut pentru toti oamenii, indiferent de sex, limba, tara sau doctrina religioasa. O a treia deosebire consta in faptul ca civilizatia islamica a creat institutii sociale pentru cauza binelui si solidaritatii sociale pe care

occidentalii nu au cunoscut-o pana azi, asemenea scopuri starnind administratia si demonstrand ca orientarea umanista a natiunii noastre a fost mai cuprinzatoare si mai curata decat orice orientare umanista a altor natiuni. Dar inainte de a vorbi pe larg de multitudinea manifestarilor de binefacere ale institutiilor scolare specifice diverselor perioade din istoria civilizatiei noastre, se cuvine sa cunoastem principiile dupa care s-a calauzit ea in acest domeniu principii care au avut effect asupra sufletelor membrilor natiunilor noastre, incurajandu-le spre infiintarea unor astfel de institutii intr-o maniera pe care nu o cunoastem la alte natiuni.

Islamul cheama la implinirea binelui intr-un mod care face sa fie infrante in sufletul omenesc zgarcenia si ispita diavolului de teama saraciei. Dupa ce indeamna la milostenie, Coranul spune: "Seitan va ameninta cu saracia si va porunceste lucruri urate, in vreme ce Allah va fagaduieste iertare si har, caci Allah este Cel cu Har Nemarginit si Atoatestiutor". Chemarea la savarsirea binelui este adresata tuturor celor care au capacitatea sa implineasca, tuturor oamenilor, atat saraci cat si bogati. Cel bogat face bine din averea si din puterea lui, in vreme ce saracul face bine cu mana lui, cu inima lui, cu gura lui si cu fapta lui. Nu gasesti in Islam un om care sa nu poata implini ceva bun. Saracii s-au plans Profetului-Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca!-ca bogatii ii intrec in binefaceri deoarece fac pomeni din averile lor, in vreme ce ei nu au din ce sa fac pomana. Trimisul lui Allah-pace asupra lui! le-a explicat ca implinirea binelui nu se face numai din bani si ca orice folos adus oamenilor este considerat o fapta buna. "Voi aveti in fiecare slavire a lui Allah (tasbiha) pomana, in poruncirea unei bune cuviinte pomana, in oprirea de la fapta urata pomana, in indepartarea lucrului vatamator din drum pomana, in impacarea a doi oameni pomana, in ajutorarea unui om sa se urce pe animalul lui de calarie pomana".³ Prin aceasta Islamul descide portile implinirii binelui pentru toti oamenii, asa incat pot face acest lucru muncitorul, negustorul si feklahul, elevul si profesorul, femeia, batranul, orbul si infirmul, fara sa-si poata impiedica de la raspandirea binelui in societate conditiile lor economice. Islamul inalta sufletele la cel mai inalt orizont al orientarii umaniste depline atunci cand dedica binele tuturor robilor lui Allah, oricare ar fi religia lor, limba lor, patria lor sau rasa lor, caci "toate fapturile sunt in grija lui Allah si cel mai drag ii este Lui acela care este

cel mai folositor pentru cel aflat in grija Lui. “^{xxx}Priviti apoi cum se adreseaza Islamul sufletului omenesc pentru a-l face sa indrageasca savarsirea faptei bune, intrucat sufletul bun si darnic va folosi in primul rand din implinirea lui. El se adreseaza fiecarui om pentru a-I spune ca implinirea binelui este spre folosul celui care face acest lucru inainte de oricine altcineva. El gaseste in implinirea binelui rasplata, iubire, lauda si vesnicie la Allah Atotputernicul si Maretul: “ Si orice bunuri dati voi, ele sunt pentru sufletele voastre “. ^{xxx} “ Cel care savarseste o fapta buna (o face) pentru sine insusi.”^{xxxx}

Daca omul este egoist si se iubeste pe sine mai mult decat orice altceva, fara indoiala ca acest comportament isi va lua amprenta asupra sufletului omenesc. Zgarcitul sa fie marinimos, avarul sa daruiasca si sa imparta bani oamenilor atunci cand fiii sai si rudele sale il opresc.

Cand au fost revelate cuvintele lui Allah, Laudatul si Preainaltul “acela care ii da lui Allah un imprumut bun, el il va inmulti de mai multe ori. “^{xxxxx}, un companion cu numele Abu ad-Dahdah a intrebat: Oare, Allah cere imprumut de la robul Sau, Trimis al lui Allah ?I-a raspuns: Da! Atunci el a zis: Intinde mana, trimis al lui Allah. Si a cerut sa fie martor ca el daruieste singura livada pe care o are. Si se aflau in ea sute de palmieri pe rod. Apoi s-a intors la sotia lui, care statea impreuna cu copiii in livada, si a incunostiintat-o despre ceea ce facuse. Ea a parasit livada impreuna cu copiii, zicand: Castigul vanzarii tale, Abu ad-Dahda

...

Cand au fost revelate cuvintele lui Allah “Voi nu veti ajunge la (adevarata) evlavie decat daca veti face daruri din ceea ce va este drag”^{xs} Abu Talha Ansaritul ¹⁶⁴ a zis: O, Trimis al lui Allah, cel mai scump dintre bunurile mele imi este putul Ha'-un put cu apa buna. El este pomana pentru Allah. Voiesc sa-l daruiesc si sa fie rezerva de apa a lui Allah Laudatul si Preamaritul. Pune-l, Trimis al lui Allah, acolo unde iti va arata Allah! Profetul Allah-sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! I-a zis: “Nemaipomenit! Aceasta este avere care aduce castig..Este avere care aduce castig... Daruieste izvorul si daruieste rodul lui pentru scopul de binefacere!.” Acest dar a fost primul bun religios (waqf) ^{164A} din Islam. Astfel au aparut asezamintele religioase (waqf), care furnizau tuturor institutiilor nsociale resursele financiare care le ajutau sa-si indeplineasca menirea lor umanitara nobila. Asezamantul religios

(waqf) a fost piatra de temelie pe care s-au bazat toate institutiile de caritate din istoria civilizatiei islamice. Trimisul lui Allah a fost primul care a dat cel mai inalt exemplu natiunii sale in aceasta privinta, caci el a transformat in bun religios (waqf) sapte livezi pe care le-a lasat unul dintre razboinici cand a murit cu recomandarea ca Profetul sa dispuna in privinta lor dupa cum voieste. Si Trimisul lui Allah le-a declarat bunuri comune religioase (waqf) pentru saraci, sarmani, participanti la incursiuni si nevoiasi. A urmat apoi Omar ben Al-Khattab care a transformat in waqf pamantul Khaybar,¹⁶⁵ apoi au procedat la fel companionii si au daruit pentru constituirea de waqf-uri Abu Bakr, Osman, Ali, Az-Zubayr,¹⁶⁶ Mu'az¹⁶⁷ si altii. Nu a ramas nici un companion care sa nu fi daruit ceva din averea sa. Aceasta activitate umanitara a fost reluata in vremea califului Omar, care a daruit pamant pentru waqf-uri si a chemat cativa muhajiniti¹⁶⁸ si cativa Ansari care au fost luati ca martori pentru aceasta. Jabir ben Abd Allah Ansaritul¹⁶⁹ a spus : Si nu am cunoscut nici unul dintre companionii Trimisului lui Allah-atat muhajiniti cat si Ansari-dintre cei care aveau posibilitati ca sa fi lasat bunuri devenite waqf-uri , ce nu se vindeau, nu se lasau mostenite si nu puteau fi donate. Au urmat apoi alte generatii, una dupa alta, care au lasat ca waqf-uri pamanturi, livezi, case, toate destinate scopurilor de binefacere, incat societatea islamica a dispus de o multime de institutii , ajungand cu greu sa le tina socoteala precisa.

Au existat doua feluri de institutii: unele infiintate de stat, constand din bunuri si asezaminte vaste si altele infiintate de persoane: printi, comandanti, bogatasi, femei.Nu putem in acest context sa enumeram toate tipurile de institutii de binefacere si ne limitam, de aceea, sa facem cunostinta cu cele mai importante.

Printre primele institutii de binefacere s-au numarat moscheile. Oamenii se intreceau in inaltarea de moschei, cautand prin aceasta multumirea lui Allah. Regii se concureau unul pe altul in construirea unor moschei cat mai impunatoare. Este sufficient sa mentionam in acest sens ca Al-Walid ben Abd al-Malik a cheltuit sume uriase, aproape incredibile, si a folosit un numar impresionant de oameni la construirea Moscheii Omeyyade.¹²⁸ Printre institutiile de binefacere, cele mai importante au fost scolile si spitalele, carora le vom dedica doua capitole speciale.

Printre institutiile de binefacere au fost caravanseraiurile si

hotelurile destinate calatorilor devotati lui Allah si altor oameni saraci, azilurile, caminele si casele de oaspeti in care se retrageau cei care voiau sa se dedice adorarii lui Allah, casele speciale construite pentru saracii care nu aveau posibilitati sa cumpere sau sa inchirieze locuinte, instalatiile pentru distribuirea apelor tuturor oamenilor pe drumurile publice, cantinele populare in care se distribuiau paine, carne, ciorba si dulciuri, existente pana aproape de zilele noastre, la azilul sultanului Selim¹⁹⁹ si azilul seicului Muhi ad-Din din Damasc, casele destinate pelerinilor care aveau la casa sfanta a lui Allah^x de la Mekka. Aceste case s-au inmultit ocupand o suprafata case s-au inmultit ocupand intraga suprafata de pamant de la Mekka. Unii jurisconsulti au emis hotarari religioase (fatwa) de interzicere a inchirierii caselor de la Mekka in sezonul Pelerinajului, intrucat toate erau rezervate pentru pelerini. Printre aceste asezaminte se numara apoi puturile sapate pe drumurile din desert pentru adaparea vitelor, pentru udarea culturilor si pentru calatori. Numarul lor era foarte mare pe drumurile dintre Bagdad si Mekka, dintre Damac si Medina, dintre marile capitale ale provincilor sattului musulman, dar si dintre alte orase si chiar sate, incat rareori se afla sa sufere calatorii de sete in vremea aceea. Printre aceste asezaminte se numarau, de asemenea, punctele intarite de stationare pentru stavilirea pericolelor invaziei straine. Existau institutii speciale pentru participantii la razboaiele pe calea lui allah, in care luptatorii gaseau tot ceea ce le trebuia: arme, munitie, mancare si apa. Ele au avut un loc important in respingerea incursiunilor bizantine in perioada Abbasizilor, ca si in reprimarea invaziilor occidentale din timpul cruciadelor asupra Samului si Egiptului. Acestea erau dotate cu adaposturi speciale pentru cai si cu ateliere pentru sabii, sageti si echipamente destinate luptatorilor pe cale lui Allah Preaputernicul si Maretul. Aceasta a influentat asupra industriei de arme, aparand cu timpul mari ateliere in diverse reginui ale tarii noastre, incat occidentalii care luau parte la cruciade veneau in perioadele de armistitiu si cumparau arme de la noi, cu toate ca jurisconsultii emiteau hotarari (fatwa) privind interzicerea vanzarii armelor la dusmani. Priviti cum s-au schimbat lucrurile, ajungand astazi sa depindem astazi de occidentali in ceea ce priveste procurarea armamentului, pe care nu ne permit sa-l procuram decat in conditii care ne afecteaza suveranitatea si independenta.

De aceste asezaminte depindeau altele care ofereau castigurile realizate de ele acelor care voiau sa participe la lupta sfanta (jihad) si armatei, atunci cand statul nu avea posibilitatea sa cheltuiasca pentru toti supusii sai. In felul acesta, putea sa ia parte la lupta sfanta (jihad) orice luptator care voia sa-si dea viata pe calea lui Allah, pentru a cumpara cu pretul Paradisul, intins cat toate cerurile si pamantul. Priviti in ce situatie am ajuns in prezent cand suntem nevoiti sa organizam o saptamana pentru inarmare, din care se colecteaza donatii pentru intarirea armatei si pentru inarmarea ei. Daca am avea constiinta sociala si credinta adevarata, am inalta din banii nostri in fiecare zi si intr-o singura saptamana din an, fabrici pentru asigurarea armelor si echipamentelor necesare armatei noastre, astfel incat ea sa devina una din cele mai puternice armate si cele mai pregatite pentru respingerea agresiunilor si apararea caminelor.

Printre institutiile sociale se numarau si cele destinate intretinerii drumurilor, barajelor si podurilor, precum si cimitirelor, unii oameni donand intinse suprafete de pamant pentru a deveni cimitire publice.

Printre ele se numarau, de asemenea, institutiile de caritate care procurau panza necesara inmormantarii, pregatirii pentru inmormantare si inmormantarii saracilor decedati.

Existau institutii de caritate destinate relizarii solidaritatii sociale, asa cum erau casele pentru copii abandonati si orfani, pentru circumciderea si uingrijirea lor, caminele pentru invalizi, orbi si batrani in care acestia aveau parte de un trai demn, asigurandu-li-se locuinta, hrana, imbracamintea si invatamantul.

Au existat si institutii pentru asistarea detinutilor, pentru asigurarea hranei necesare, mentinerii sanatatilor, institutii pentru asigurarea de insotitori care sa-I conduca si sa-I asiste pe nevazatori si pe invalizi.

Existau institutii destinate sprijinirii casatoriei tinerilor care nu aveau posibilitatea sa suporte chelutiile necesitate de casatorie si asigurarea dotei. Ce sentiment minunat si cat de mare este nevoia noastra pentru el in ziua de astazi!

Existau institutii pentru aprovizionarea mamelor cu lapte si cu zahar mult mai vechi decat punctele de aprovizionare cu lapte din zilele noastre, destinate exclusiv scopurilor caritabile. Printre binefacerile lui Salah ad-Din se numara si aceea ca la portile cetatii-existente si in

present la Damasc, a existat un jheab prin care curgea lapte si un alt jheab prin care curgea apa indulcita cu zahar, la care mamele veneau de doua ori pe saptamana pentru a lua lapte si zaharul de care avea nevoie pentru pruncii si copiii lor.

Una dintre cele mai originale institutii de caritate era cea care asigura tablite copiilor care spargeau tablitele de scris cand se intorceau acasa. Veneau la aceasta institutie si primeau tablite noi in locul celor sparte, dupa care se intorceau la familiile lor ca si cum nu s-ar fi intamplat nimic.

Ultimul tip de institutie de binefacere pe care il mentionam este institutia de tratare si ingrijire a animalelor bolnave, de hranire a lor si de asigurarea a pasunii cand imbatraneau, asa cum era lunca verde din Damasc, unde se afla in prezent stadionul municipal. Acest loc era o pajiste pe care pasteau caii si alte animale batrane pana ce le agungea moartea.

Au trecut in revista treizeci de tipuri de institutii de binefacere proprii civilizatiei islamice. Oare gasesti ceva asemanator la vreuna din natiunile anterioare? Oare gasesti multe din ele in vremea din civilizatiile prezente? Aceasta a fost calea vesniciei, pe care ane-am aflat singuri intr-o vreme in care lumea intreaga suferea din cauza ignorantei, inapoierii si nedreptatii. A fost calea vesniciei, prin care am eliberat de dureri si suferinte oamenii chinuti. Care este calea noastra astazi? Unde sunt acele maini care sa stearga lacrimile orfanului si sa ingrijeasca ranile celui vatamat si sa faca din societate o societate solidara, in care toti oamenii sa se bucure de siguranta, bine, demnitate si pace?

SCOLILE SI INSTITUTIILE STIINTIFICE

Am vorbit in capitolul anterior despre institutiile de binefacere si despre diversitatea si multitudinea lor demne de admiratie existente in cadrul civilizatiei islamice, avand in vedere orientarea umanista pe care o cultivau in sufletele oamenilor si am propus sa consacram doua capitole separate scolilor si spitalelor. Scolile au fost foarte numeroase. Ele s-au bazat pe donatiile de bunuri (awqaf) pe care le-au facut oamenii bogati: conducatori, savanti, negustori, regi si printi. Este sufficient sa mentionam ca nu exista oras sau sat in lungul si in latul lumii islamice lipsit de scoli in care predau zeci de inavatori si profesori.

Moscheea a reprezentat primul nucleu al scolii in civilizatia islamica. Ea nu era doar loc de adorare, ci era si scoala in care musulmanii invatau scrisul, cititul, Coranul, stiinte juridice, lingvistica si alte ramuri ale stiintei. Apoi, pe langa moschee a fost creata si institutia de invatamant numita kuttab, in care se invatau cititul, scrisul, Coranul, ceva din stiintele arabe si aritmetica. Institutiile numite kuttab semanau cu scolile primare din epoca noastra. Ele erau atat de numeroase incat Ibn Hawqal a numarat trei sute de atfel de scoli intr-un singur oras din Sicilia. Ele erau atat de mari incat la o singura scoala puteau sa invete sute si mii de elevi. In biografia lui Abu al-Qasim al-Balkhi²⁰¹ se mentioneaza ca el avea o scoala de acest fel in care invatau trei mii de elevi si ca scoala era atat de intinsa inact avea nevoie sa calareasca pe un magar pentru a putea trece pe la toti elevii pentru a-I putea supraveghea.

Apoi, pe langa kuttab si moschee a aparut scoala (madrasa) care corespundea scolii secundare si superioare din epoca noastra. In ea in invatamantul era gratuit pentru toate clasele societatii. Elevii si studentii din institutiile de invatamant secundar si superior nu plateau nici un fele de taxe de felul celor pe care le platesc astazi. Studiul in cadrul lor nu se limita doar la anumite paturi ale poporului, ci toti fiii poporului aveau sansa de a invata: fiul omului sarac statea aici alaturi de fiul celui bogat, fiul negustorului alaturi de fiul meseriasului si de cel al taranului. Ea era organizata pe doua sectii: o sectie interna pentru straini

si pentru cei care nu aveau posibilitati materiale incat sa poata studia pe cheltuiala parintilor si o sectie externa pentru cei care vroiau sa se intoarca seara la parintii si familiile lor.

Invatamantul in sectia interna era tot gratuit; elevilor si studentilor asigurandu-li-se masa, cazarea peste noapte, posibilitati de a studia si de a-si indeplini indatoririle religioase. Fiecare scoala avea si o moschee, sali de studiu, dormitoare pentru elevi si studenti, biblioteca, bucatarie si baie. Unele scoli dispuneau pe langa aceasta si terenuri de sport in aer liber. Mai intalnim si astazi astfel de scoli, de care lumea islamica era plina. La Damasc continua sa existe Scoala An-Nuriyya, infiintata de marele erou Nur ad-Din as-Sahid,²⁰² situata in piata croitorilor. Ea ne ofera un model de arhitectura a scolilor din epocile civilizatiei islamice. Calatorul Ibn Jubayr care a vizitat-o la inceputul secolului al VII-lea dupa Hija a fost impresionat de ea si ad scris-o astfel: "Scoala lui Nur ad-Din Allah fie milostiv cu el!- este una din cele mai splendide scoli din lume. Este un palat elegant, prin care curge apa de la o fantana arteziana situata in mijlocul unui rau mare. Apoi, apa se intinde pe un canal prelungit pana ce cade intr-un rezervor mare din mijlocul casei. Ochii raman uimiti de aceasta priveliste". Si cu toate ca vicisitudinile timpului si-au lasat urmele asupra acestei scoli si ca unele parti din ea au disparut, a ramas pana in zilele noastre estrada ('iwan) ei,²⁰³ care servea drept sala de cursuri, moscheea, o cancelarie a dascalilor, locul lor de odihna, o casa in care locuia directorul impreuna cu familia sa, precum si cateva incaperi in care locuiau studentii si oamenii de serviciu. Vecinii au searat de acest complex si au luat in stapanire sala cantinei, bucataria, depozitul de legume si diverse materiale. Acesta este un model pentru epoca veche, dar intalnim si altele asemanatoare in Alep la Scoala as-Sa'baniyya, Scoala al-'Uthmaniyya si Scoala al-Khusrawiyya, unde exista si astazi camere in care locuiesc studentii si sali de studiu. Inainte, studentii mancau in ele, dar ulterior au renuntat la acest sistem in schimbul unei burse lunare acordate studentilor inscrisi la ele.

Cel mai clar exemplu viu de astfel de scoala este moscheea al-Azhar.²⁰⁴ Ea este o moschee in ale carei Sali se organizeaza cercuri de studiu. Ea este inconjurata din toate parile de camere in care locuiesc studentii numite porticuri sau pavilioane (riwaq, pl. arwiqa). In fiecare diin aceste pavilioane locuiesc studentii dintr-o anumita tara: exista un

pavilion al studentilor din Sam, un altul al studentilor din Magreb, un altul al studentilor din Turcia, un altul al studentilor din Sudan si asa mai departe. Studentii de la Al-Azhar continua sa primeasca si astazi o bursa lunara din partea asezamintelor donate de la studentii de la Al-Azhar.

Vorbind despre scoli se cuvine sa ne referim si la profesorii lor la conditiile si salariile lor. Directorii scolilor erau numiti dintre cei mai buni si cei mai vestiti invatati. In biografiile savantilor vestiti gasim mentionate si scolile in care au predat ei. Astfel, imamul An-Nawawi,²⁰⁵ Ibn as-Salah,²⁰⁶ Abu Sama,²⁰⁷ Taqi ad-Din as-Subkri,²⁰⁸ Imad ad-Din ben Kathir²⁰⁹ si altii au predat la Dar al Hadis din Damasc, in verme ce Al-Ghazali, Imam al Haramayn,²¹⁰ as Sasi,²¹¹ Al-Khatib at-Tabrizi,²¹² Al-Qazwini,²¹³ Al-Firuzabadi²¹⁴ si altii au predat la Al-Madarsa an-Nizamiyya²¹⁵ din Bagdad si asa mai departe. La inceputul Isalmului profesorii nu primeau salarii, chiar daca predau o perioada mai lunga de timp, dar civilizatia s-a extins, au fost cionstruite multe scoli care au primit donatii si asezaminte (waqf), ceea ce a permis alocarea unor salarii bune profesorilor. Este interesant de mentionat atitudinea savantilor din Transoxiana,²¹⁶ care atunci cand s-au stability salarii pentru profesori s-au adunat pentru a dezaproba aceasta decizie si au organizat o ceremonie funerala in care au anuntat moartea stiintei si binecuvantarii ei, zicand: au lucrat pentru porpagarea stiintei oameni animati de sentimente inalte si inzestrati cu suflete curate, care s-au aplecat aasupra stiintei pentru onoarea ei si pentru a se desavarsi prin ea, iar daca in schimbul ei se acorda un salariu, inseamna ca se vor apropia de ea cei josnici si lenesi si acesta va fi un motiv motiv pentru degradarea si slabirea ei. Dar aceasta opinie nu a fost confirmata de evolutia vietii si a civilizatiei. Profesorii au primit salarii mai mici sau mai mari, diferite de la o tara la alta, de la o scoala la alta si in functie de asezamintele (waqf) pe care le posedau, dar in orice caz suficiente pentru ca profesorii sa poata trai o viata fericita. Aceasta pe langa alte alocatii acordate profesorilor pentru nevoile lor de trai. Sultanul Salah ad-Din l-a numit pe seicul Najm ad-Din al-Khabusani²¹⁷ sa predea la scoala sa (As-Salihiyya) si a stability pentru aceasta un salariu lunar de patruzeci de dinari pentru predare, la care se mai adaugau zece dinari pentru supravegherea dependentelor scolii si saizeci de ratli^x egipteni de paine in fiecare zi si doua burdufuri de apa din Nil in fiecare zi.

Salariul seicului ^{xx} Universitatii Al-Azhar includea si alocatia pentru intretinerea catarului sau, caci printre dependintele (waqf) Universitatii Al-Azhar era si un asezamant special pentru intretinerea catarului seicului. In contul acestui asezamant destinat catarului, primea in perioada tarzie o suta de lire egiptene lunar, care mai tarziu s-au adaugat la salariul sau lunar.

Nu puteau sa predea decat aceia a caror competenta era confirmata de marii invatati. In perioada Islamului timpuriu exista obiceiul ca Seicul sa-I permita elevului sau sa se separe din cercul lui si sa-si deschida un cerc propriu sau sa-I incredinteze preluarea cercului sau dupa moartea lui. Daca vreun elev proceda altfel, era aspru criticat si I se adresau intrebari stanjenitoare, care-l puneau in situatii delicate. Din biografia lui Abu Yusuf, ²¹⁸ qadiul supreme in epoca lui Harun ar-Rashid aflam ca el s-a imbolnavit in timpul vietii seicului sau Abu Hanifa. Seicul l-a vizitat cand era bolnav si I-a zis: imi leg sperante de tine pentru musulmani, dupa mine. Abu Yusuf s-a insanatosit, iar cand a auzit de marturia seicului sau I-a crescut increderea in sine, asa ca si-a infiintat un cerc separat de cel al seicului sau Abu Hanifa. Atunci Abu Hanifa a trimis la el pe cineva care I-a adresat cinci intrebari delicate la care trebuia sa dea raspunsuri detaliate si clare. Abu Yusuf a gresit in aceste raspunsuri si si-a dat seama ca a gresit separandu-se de seicul sau, asa nincat s-a intors la cercul acestuia. Abu Hanifa I-a zis: ai mancat stafdide dulci inainte de a manca agurida. Cine isi inchipuie ca se poate dispensa de invatatura poate sa-si planga de mila!..asa s-au intamplat lucrurile.

Cand s-au infiintat scolile absolventilor li s-au acordat diplome stiintifice de catre seihii lor, asemanatoare cu diplome de absolvire din epoca moderna. Medicilor, din pilda, nu li se permitea sa-si profeseze meseria decat dupa obtinerea acestei diplome de la rectorul scolii de medicina.

Profesorii aveau un semn special care ii distingea de allte profesii. In vremea lui Abu Yusuf, acest semn era un turban negru si un sal pe umeri, iar in vremea Fatimizilor ²¹⁹ era un turban verde si o uniforma aurita, alcatuita din sase piese, cele mai importante dintre ele fiind caciula si salul. Giubeaua, ca semn distinctiv al savantilor si dascalilor a aparut in epoca Omeyyazilor in Andaluzia, straietele savantilor si dascalilor se deosebeau putin de cele din Estul arab. In primul rand,

acestia purtau un turban mai mic, iar in unele perioade invatamantul nu purta turban deloc. Cand vestitul lingvist Abu Ali al-Qali²²⁰ a venit din Est in Anadaluzia si a fost intampinat de savantii din aceasta regiune, oamenii de rand s-au minunat de el, vazand ce turban urias poarta pe cap, iar copiii si prostimea aruncau cu pietricele dupa el, in semn de batjocura si dezaprobare.

Occidentalii au imprumutat uniforma dascalilor din Andaluzia care se afla la originea robei academice cunoscute astazi in universitatile europene.

Dascalii aveau un sindicat propriu, asa cum erau sindicatul studentilor, sindicatul seirifilor si syndicatele unor meserii si profesii din vremea aceea. Dascalii isi alegeau conducatorul sindicatului fara ca puterea sa se amestece in treburile lor, cu exceptia cazurilor cand sa produceau neintelegeri intre membrii lor si cand putea interveni pentru a le aplanata.

Abu Sama a relatat in lucrarea sa Ar-Rawdatayni "cele doua gradini", citandu-l pe Muqallid ad-Dawla 'I : Cand a murit Al-Hafis al-Muradi,²²² jurisconsultii erau impartiti in doua tabere: arabii si kurzii. Unii dintre noi inclinau catre doctrina lui si am vrut sa-l chemem pe seicul Sarah ad-Din ben abi'Asun,²²³ iar altii dintre noi inclinau catre stiinta teoretica si dispute si am vrut sa-l chemam pe Al-Qutb an-Nisaburi.²²⁴ Din aceasta cauza s-a produs o sciziune intre jurisconsulti. Cand a aflat de ea, Nur ad-Din²²⁵ a chemat la el comunitatea jurisconsultilor si a iesit Majd ad-Din ben ad-Daya, in locul sau si le-a zis: nu am vrut prin construirea scolilor decat raspandirea stiintei si respingerea ereziilor. Ceea ce s-a intamplat intre voi nu este un lucru bun si nu se cuvine. Stapanul (adica Nur ad-Din) a spus sa acceptam ambele secte si sa-I chemam pe cei doi seihii. Si au fost chemati cei doi, Sarah ad-Din preluand conducerea scolii care a luat numele sau, iar Qutb ad-Din a preluat conducerea scolii An-Nafari.

Scolile si indeosebi indeosebi institutiile superioare au umplut toate orasele lumii islamice, de la un capat la altul. Istoria mentioneaza cu multa admiratie o serie de printi musulmani care au fost deosebit de generosi in ceea ce mpriveste construirea de scoli in diferite regiuni, Printre acestia s-au numarat: Salah ad-Din ad-Ayyubi ,care a construit scoli in toate orasele aflate sub dominatia sa din Egipt, precum si in Damasc, Al-Mawsil (Mosul) si Ierusalim, Nur ad-Din as-Sahid care a

construit numai in siria patrusprezece institute, din care sase in Damasc, patru in Halab (Alep), doua in Hama, doua in Homs, una in Baalbek; marele vizir selgiukid Nizam al-Malik, ²²⁷ care a umplut Irakul si Khorasanul ²²⁸, cu scoli, incat s-a spus despre el ca are cate io scoala in fiecare oras din Irak, si din Khorasan. El a construit scoli chiar si in locurile indepartate, isolate, asa cum a fost insula Ibn 'Amr ²²⁹ in care a construit o scoala mare si frumoasa. Cum gasea intr-o localitate un invatat pasioant de studiu, ii construia o scoala pentru care dona si un waqf si o biblioteca. Scoala An-Nizamiyya din bagdad a fost prima si cea mai cautata dintre scolile infiintate de Nizam al Malik. Aici au predat vestiti carturari musulmani intre secolele V si IX h. Numarul studentilor ei a ajuns la sase mii; printre ei se aflau fiul celui mai inalt dregator si fiul celui mai sarac meserias din regat si toti studiau gratuity. Pe langa aceasta, studentii saraci primeu si o bursa fixa provenind din veniturile obtinute din asezamintele dependente de scoala. Alaturi de inaltii conducatori, parintii, bogatasii si negustorii se intreceau in construirea de scoli si donarea unor asezaminte care sa le asigure functionarea continuta si atragerea studentilor. Sunt foarte multi aceia care si-au transformat casele scoli si cartile si acareturile in waqf uri destinate studentilor care le frecventau. In felul acest, a crescut in mod uimitor numarul scolilor in Estul arab. Calatorul andalusian Ibn Jubayr a ramas uimit de multimea scolilor si a asezamintelor care le aduceau venituri incat I-a invitat pe magrebiti sa se duca in Est pentru a primi stiinta. Printre altele, el scria : “ Sunt numeroase asezamintele destinate subventiilor in toate din est si indeosebi la Damasc. Aceia dintre fiii Maghrebului care voiesc sa reuseasca trebuie sa mearga in aceste tari, unde vor gasi numeroase lucruri destinate studentilor si indeosebi linistea si privinta mijloacelor de trai” .

Marturia lui Ibn Jubayr are valoarea ei, fiindca acest calator este cunoscut pentru relatarile sale obiective, adevarate. Ibn Jubayr a mentionat in mod particular orasul Damasc pentru numarul mare de scoli si asezaminte. Si orasul a continuat sa fie astfel pentru o lunga perioada din istoria sa. La Damasc se aflau peste patru sute de scoli frecventate de elevi si studenti, asa incat un student strain care venea la Damasc putea sa ramana in acest oras un an intreg, dormind la fiecare scoala doar o singura noapte.

Ibn 'Asakir ²³⁰ a mentionat in istoria sa un poem al lui Sultan ben

Munnquiz al Kittani,²³¹ in care descrie orasul Damasc si elogiaza locul lui deosebit. In acest poem apare un fragment in care se refera la scolile din acest oras:

“Scoli in care nu apar probleme,
Fara ca tanarul sa nu le resolve.
Nu a venit la ele nici un om care sa fie aflat in incurcatura
Si nevoi fara sa fi gasit calauzire si bani de care avea nevoie.
In el se afla asezaminte ale caror venituri
Li elibereaza pe prizonieri si ii asigura cele necesare saracilor
Si imami care tin lectii si domni
Care vindeca suflele, oricat de grea ar fi suferinta lor“.

Iata si cateva exemple de asezaminte cu care erau inzestrate scolile. Marea scoala An-Nuriyya din damasc era inzestrata, asa cum este consemnat pe poarta ei, cu: baia noua din piata Al-Qamh, cele doua bai noi din Al-Waraqa, din afara portii As-Salama si casa vecina cu ele, cu papetaria din 'Awniyya al-Humma, gradina Al-Wazir, trei sferturi din livada de nuci din Al-Arza, unsprezece pravalii in afara portii Al-Jabyr si piata lipita de ele dinspre Est si noua ogoare Dariya.

Spitalul An-Nuri din halab dispunea de urmatoarele asezaminte: satul Ma'rata si jumatate din ferma Kafr Taba, o treime din ferma al-Khalidi, moara din Al Matkh, venitul morii Zahir de la poarta Al-Jinan, opt feddani din ferma abu Maraya din Gharaz (probabil A'Zaz), cinci feddani din ferma Al-Humayra din Al-Matakh, doisprezece feddani din ferma Al-Farзад din Al-Ma'arra, o treime din satul Ra'il din Al-Azabiyyat, zece dughene in piata Al-Hawa', acareturile Zahir de la poarta Antichiei, poarta Al-Faraj si poarta Al-Jinan.

Este o dovada suficienta pentru existenta multimei asezamintelor destinate scolilor si moscheilor din Damasc, mai ales ca imamul An-Nawawi (mort in anul 676 h.) nu a mancat din fructele Damascului toata viata sa, pentru ca cea mai mare parte din zona Al Ghuta²³² si gradinile ei erau asezaminte prin care cei nedrepti le-au luat in mod abuziv.

Scolile aveau multiple scopuri: in unele dintre ele se predau Coranul cel sfant, exegeza lui, memorarea lui si modurile de citire a lui, in altele se studia Traditia (hadis), in altele-si acestea erau cele mai numeroase-se studia jurisprudenta (fiqh) si pentru fiecare doctrina de jurisprudenta existau scoli speciale in altele se studia medicina, altele erau scoli pentru orfani. An-Nud'aymi unul din savantii din secolul X h.

mentioneaza in cartea sa Ad-Daris fi tarikh al-madaris " Cel care studiaza istoria scolilor", o lista a scolilor din Damasc si asezamintelor lor. De la el aflam ca numai in Damasc existau in vremea sa: sapte scoli de studiere a Coranului cel sfant, saizeprezece scoli pentru studierea Traditiei (hadis), trei scoli pentru studierea Coranului si Traditiei impreuna , saizecisetrei de scoli de jurisprudenta safi'ita, cincizeci si doua de scoli de jurisprudenta anafita, pentru scoli de jurisprudenta malikita, unsprezece scoli de jurisprudenta hanbalita. Acestea, pe langa scolile de medicina, caravanseraiurile, hotelurile, micile moschei si geamiile care aveau pe langa ele si scoli in care oamenii studiau. Daca la toate acestea adaugam ignoranta desavarsita, analfabetismul generalizat, avand in vedere ca stiinta nu gasea adapost decat in manastirile monahilor, limitate doar la reprezentantii clerului, in tarile occidentului din acea vreme, intelegem si mai bine la ce maretie a ajuns natiunea noastra in epoca apogeului sau, cat de minunata era civilizatia noastra in privinta institutilor sociale si institutiilor stiintifice, cat de mare a fost importanta Islamului in raspandirea stiintei, in ridicarea nivelului de cultura generala si in asigurarea mijloacelor de a studia pentru toti fiii poporului.

Ibn Hakir ²³⁴ afirma in lucrarea sa cu titlul Al-Bidaya wa-an nihaya " Inceputul si sfarsitul" referindu-se la evenimentele din anul 631 h. : " In acest an a fost incheiata construirea scolii Al-Mustansiriyya ²³⁵ din Bagdad. N-a mai fost construita pana atunci o scoala ca aceasta. Ea a fost destinata celor patru doctrine, si pentru fiecare secta existau saizecisetrei de jurisconsulti, patru asistenti, cate un profesor pentru fiecare doctrina, un seih pentru disciplina Traditiei (hadis), doi cititori si zece ascultatori, un seih pentru medicina, zece musulmani care lucrau in domeniul medicinii, un cabinet pentru orfani. Si pentru toti acestia erau asigurate painea, carnea si dulciurile, precum si banii suficienti pentru fiecare dintre ei..." apoi a mai adaugat: " si a fost inzeestrata cu biblioteci cum nu s-a mai auzit pana atunci despre multimea lor, frumusetea caligrafiei cartilor si calitatea acestora".

SPITALELE SI INSTITUTIILE DE MEDICINA

Unul dintre principiile pe care s-a intemeiat civilizatia islamica a fost imbinarea nevoilor fiice cu cele spirituale, considerand atentia acordata trupului cerintelor sale o necesitate pentru infaptuirea fericirii omului. Una dintre traditiile despre faptele si vorbele intemeietorului acestei civilizatii.-Trimisul lui Allah Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca !- relateaza ca el a zis: “Ai obligatii fata de trupul tau”.^x Se constata din ritualurile ('ibadat) islamului ca ele realizeaza cel mai important obiectiv al medicinei, respective apararea sanatatii.^{xx} Rugaciunea, Postul si Pelerinajul, cu conditiile, normele si actele acestor ritualuri, mentin sanatatea trupului, activitatea si forta lui. Daca la aceasta mai adaugam si rezistenta Islamului fata de boli si de raspandirea lor si indemnul lui la cautarea tratamentului mnecesar luptei impotriva lor, avem mai clar conturat tabloul principiilor puternice pe care civilizatia islamica s-a bazat in domeniul medicinei si al masurii in care lumea a folosit realizările acestei civilizatii in intemeierea spitalelor si institutiilor de medicina si in pregatirea medicilor cu ale caror realizari, atat in domeniul stiintei in general, cat si in domeniul medicinei in mod particular, omenirea continua sa se mandreasca si astazi.

Arabii au cunoscut scoala de medicina de la Jindsafur,²³⁷ infiintata de Cosroe la mijlocul secolului VI d. Ch. Aici s-au pregatit si cativa medici ai lor, printre care s-au numarat Al-Haris ben Kilda,²³⁸ care atrit in epoca Profetului-allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! El indica leacuri pentru companionii sai, atunci cand sufereau de anumite3 boli. In vremea lui Al-Walid ben al-Malik²³⁹ a fost infiintat primul spital de la inceputul Islamului, destinat leprosilor. El a numit aici medici, le-a oranduit bolnavilor cele necesare traiului, a poruncit intreprinderea unor masuri ca ei sa nu mai paraseasca asezamentul. A oranduit cele necesare atat pentru ei cat si pentru orbi. Construirea de spitale a continuat si ele erau cunoscute sub numele de bimaristan^x, ceea ce se traduce prin “ casa pentru bolnavi”.

Existau doua tipuri de spitale : mobile si fixe. Primul spital mobil din istoria Islamului dateaza din timpul vietii Profetului Allah sa-l

binecuvanteze si sa-l miluiasca!- respective din timpul bataliei de la Sant²⁴⁰, cand a fost ridicat un cort special pentru ingrijirea ranitilor. Cand Sa'd ben Mu'az²⁴¹ a fost ranit la vena bratului, Profetul Allah sa-l binecuvanteze si sa-l miluiasca! a poruncit sa fie dus intr-un cort, pentru a-l vizita cat mai curand. Acesta a fost considerat primul spital de campanie din istoria Islamului. Apoi, califii si regii au extins acest tip de spital, care a ajuns sa fie dotat cu toate cele necesare bolnavilor: medicamente, mancare, lichide, imbracaminte, medici si farmacie. Vizirul Isa ben Ali al- Jarrah²⁴² I-a scris lui Sinan ben Sabit,²⁴³ care detinea controlul asupra spitalelor din Bagdad si din alte zone: "M-am gandit la locuitorii satelor, in care, fara indoiala, exista bolnavi pe care nu-I vede nici un medic. Trimite medicini si o lada cu medicamente si licori, care sa colinde prin sate si sa se opreasca in fiecare dintre ele atat timp cat este nevoie pentru a-l trata pe locuitori , dupa care sa se mute in alte sate.."Unele spitale mobile erau atat de amri in vremea sultanului Mahmud Seljukidul²⁴⁴ incat era nevoie de patruzeci de camile pentru a le purta.

Orazele mari si mici si chiar si satele din lumea islamica erau pline de spitale fixe. Numai in Cordoba existau cincizeci de spitale.

Spitalele s-au diversificat cu trecerea timpului. Au fost infiintate spitale militare, deservite de personal de specialitate, pe langa medicii califului, comandantilor militari si printilor. Au aparut spitale pentru detinuti: medicii treceau zilnic pe la ele pentru a distribui bolnavilor medicamentele necesare. Printre altele, vizirul ali ben Isa al-Jarrah ii scria lui Sinan ben Sabit, medical principal de la Bagdad: " M-am gandit la cei aflati in inchisori si mi-am dat seama ca din cauza aglomeratiei si a asprimii conditiilor de detentie ei sunt afectati de boli. Trebuie ca medicii sa-I viziteze zilnic si sa le duca medicamentele si licorile de care au nevoie, trecand pe la toate inchisorile pentru a-I trata pe bolnavi". Existau statii de salvare care se instalau in apropierea moscheilor si a locurilor publice aglomerate. Al-Maqrizi²⁴⁵ a relatat ca Ibn Tulun,²⁴⁶ cand a construit vestita sa moschee din Cairo, a amenajat in spatele ei un bazin pentru abluțiune si o farmacie, in care se aflau toate felurile de medicamente si licori, deservite de slijitorii necesari si de un medic, care in ziua de vineri statea acolo pentru a-I trata pe bolnavi. Existau apoi spitalele generale care-si deschideau portile pentru tratarea publicului larg. Ele erau impartite in doua sectii,

separate una de cealalta: o sectie pentru barbati, si o sectie pentru femei. In fiecare sectie se aflau numeroase saloane pentru diverse boli: pentru boli interne, pentru boli de ochi, pentru chirurgie, pentru fracturi si ortopedie, pentru boli nervoase. Salaonele de boli interne erau si ele specializate : unele pentru friguri, altele pentru diaree si asa mai departe. Fiecare specialitate avea personalul sau condos de un medic sef. Exista un medic sef pentru boli interne, altul pentru chirurgie si ortopedie, altul pentru boli de ochi. Peste toate specialitatile era numit un medic al spitalului care purta titlul de sa'ur. Medicii lucrau in schimburi, fiecare dintre ei avand un anumit program pentru vizitarea si tratarea bolnavilor. In fiecare spital existau oameni de serviciu, asistenti si infirmieri- atat barbati cat si femei care primeau salarii bune. De asemenea, in fiecare spital exista o farmacie in care se aflau diverse medicamente, licori si pomezi, dulciuri si arome care nu se gaseau decat aici, precum si instrumentele chirurgicale, vase de sticla, veseluri si alte lucruri care nu se intalneau decat in farmaciile regilor.

Spitalele indeplineau functia de institute de medicina. In fiecare spital exista o sala mare de conferinte, in care medicul sef se intalnea cu ceilalti medici si cu studentii, avand alaturi de ei instrumentele si cartile. Elevii se asezau in fata maestrului lor, dupa vizitarea bolnavilor si administrarea tratamentului. Dupa aceea, aveau loc discutii intre profesori si elevii lor si se citea din cartile de medicina.

Adesea, profesorul mergea insotit de elevii sai in incinta spitalului pentru a efectua lectii practice pe bolnavi in prezenta elevilor sai, asa cum se procedea astazi in spitalele de pe langa facultatile de medicina. Ibn abi Usayibi'a,²⁴⁷ care a studiat medicina la spitalul An-Nuri din damasc, afirma: “ Dupa ce doctoral Muhazzib ad-din si doctoral Umran terminau de tratat bolnavii aflati in spital, in vreme ce eu ii insoteam, stateam cu seihul in Rida ad-Din ar-Rahbi si examinau felul in care el diagnostica bolile si tratamentele pe care el le prescria bolnavilor si discutam cu el despre felurite boli si tratamentele lor.”

Medicului nu ii era ingaduit sa prescrie singur tratamente decat dupa ce dadea un examen cu cei mai mari medici ai statului. Cand se prezenta cu o disertatie in specialitatea in care voia sa obtina licenta; fie cu o lucrare proprie, fie cu studii si comentarii pe marginea lucrarilor redactate de savantii din domeniul medicinei. El era examinat, adresandu-I-se intrebari in legatura cu tot ce tinea de domeniul

respective. Daca raspundea corect, comisia alcatuita din medici si acorda atestatul pentru exercitarea profesiei de medic. In anul 319 h. (931 d.Ch.), in vremea califului Al-Muqtadir,²⁴⁸ s-a intamplat ca un om sa moara din pricina tratamentului prescris de un medic. Atunci califul a dat dispozitie ca toti medicii din Bagdad sa fie examinati. Ei au fost verificati de Sinan ben Sabit, inspectorul medical sef de la Bagdad. Numai in acest oras se aflau in vremea aceea peste 860 de medici, in afara medicilor vestiti care nu au fost examinati, medicilor califilor, vizirilor si printilor.

Nu putem sa nu mentionam ca la fiecare spital era anexata si o biblioteca care cuprindea carti de medicina si altele de care aveau nevoie medicii si elevii lor, incat au afirmat ca spitalul Ibn Tulun din Cairo dispunea de o biblioteca ce continea peste o suta de mii de volume din diverse domenii ale stiintei.

In ceea ce priveste sistemul de internare in spitale, el era gratuit pentru toata lumea, fara deosebire intre bogati si saraci, indepartati sau apropiati, destepti sau prosti. Mai intai, bolnavii erau consultati intr-o incapere exterioara si aceleia care suferea de o boala usoara I se prescria un tratament care I se distribuia din farmacia spitalului, iar acela a carui stare impunea internarea in spital era inregistrat, trecea prin baie, isi lasa hainele intr-un vestiar special dupa care primea imbracaminte specifica spitalului si era spitalizat in salonul bolnavilor care suferea de aceeasi maladie, unde I se repartiza un pat cu lenjerie corespunzatoare; apoi primea medicamentele prescrise de medic si alimentatia adecvata pentru boala sa, in cantitatea necesara. Hrana bolnavilor consta in carne de oaie, de vaca si de pasare. Semnul vindecarii era consumarea de catre bolnav a un ei intregi lipii si a uneori gaini intregi la o singura masa si daca intra in convalescenta, era transferat intr-un salon special pentru cei in convalescenta, iar cand se vindeca in totalitate primea un costum si o suma de bani care sa-I ajunga pana ce avea sa fie in stare sa munceasca. Salile spitalului erau curate, dispuneau de apa curenta si de cel mai potrivit mobilier. Fiecare spital avea inspectori pentru curatenie si supraveghetori ai registrelor financiare. Deseori, califul si printii ii vizitau pe bolnavi si controlau calitatea tratamentului de care beneficiau.

Acesta era sistemul dominant din toate spitalele existente in lumea islamica, atat in Maghrib, cat si in Masriq; in spitalele din

Bagdad, Damasc, Cairo, Ierusalim, Mekka, Medina, Al-Maghrib si Andaluzia. In cele ce urmeaza ne vom limita la prezentarea situatiei din patru spitale situate in patru din marile orase ale lumii musulmane din epoca aceea:

I Spitalul 'Adadit din Bagdad:

Acest spital a fost construit de Adad ad-Dawla ben Buwayh²⁴⁹ in anul 371 h. dupa ce vestitul medic ar-Razi I-a ales locul, dupa ce a lasat peste noapte patru bucati de carne in patru locuri din Bagdad si a ales pentru amplasamentul spitalului locul in care a gasit carnea si cu mirosul cel mai bun., cheltuind mari sume de bani pentru inzestrarea asezamantului. A ales apoi pentru el douazeci si patru de medici si l-a dotat cu o biblioteca stiintifica, o farmacie, cu brutarii si magazii. In anul 449 h., califul Al-Qa'im bi-Amri Allah²⁵⁰ a renovat acest spital, l-a aprovizionat cu fel de fel de medicamente si lichior dintre cele mai scumpe, a aranjat paturi cu lenjerie pentru bolnavi, a procurat parfumuri medicinale, gheata, a angajat personal, medici si ingrijitori, portari si paznici. Spitalul dispunea si de o baie, iar in imediata lui vecinatate se intindeau livezi cu pomi fructiferi si gradini de lemne. Corabiile ii purtau spre el pe cei neputinciosi si saraci, iar medicii lucrau in schimburi de dimineata si de seara si faceau de garda in timpul noptii.

II Marele spital An-Nuri din Damasc:

Acest spital a fost construit de sultanul cel drept Nur ad-Din as-Sahid²⁵¹ in anul 549 h. (1154 d. Ch.) din banii pe care I-a dobandit ca rascumparare de la unul dintre regii europeni. La vremea cand a fost construit, a fost unul din cele mai bune spitale din intreaga tara. El l-a destinat saracilor si sarmanilor, dar a ingaduit ca medicamentele existente in el sa fie administrate si celor bogati, daca aveau nevoie de ele. Toti bolnavii care veneau la el dobandeau licorile si medicamentele necesare. In anul 580 h., a intrat in acest spital calatorul ibn Jabir²⁵² care a descries grija medicilor fata de bolnavi si pregatirea medicamentelor si mancarilor potrivite. In el se afla si o sectie speciala de boli nervoase in care suferinzii erau tinuti in lanturi, asigurandu-li-se tratamentul si mancarea. Un istoric mentioneaza ca un strain de vaza a vizitat Damascul in anul 831 h., iar cand a intrat in spitalul An-Nuri si a vazut numarul mare de medici, grija lor fata de bolnavi, mancarurile, lucrurile alese si nenumaratele bunatati, a vrut sa verifice cunostintele medicilor. S-a prefacut ca este bolnav si a ramas in spital trei zile.

Medicul sef a venit la el pentru a venea ce suferinta are si cand I-au luat pulsul si-a dat seama ca nu este bolnav si ca a vrut sa-I incerce pe medici. Atunci I-a prescris mancaruri bune, gaini grase, dulciuri, bauturi si fructe, dar dupa trei zile I-a scris un biletel in care I-a spus: Ospitalitatea dureaza trei zile la noi... Strainul si-a dat seama ca medical a priceput ce a vrut el sa faca si ca de fapt a fost oaspetele lor in spital pentru cele trei zile petrecute acolo.

Acest spital si- a continuat activitatea sa pana in anul 1317 h., cand a fost construit spitalul Al-Ghuraba', care serveste in prezent drept clinica pentru facultatea de medicina a Universitatii Damasc. Abia atunci a fost in scris spitalulu An-Nuri, iar spital sau a fost transformat intr-o scoala publica.

III-Marele spital Al-Mansuri din Cairo:

Acest spital este cunoscut cu numele de spitalul lui Qalawun. A fost palatul unor emiri, pe care regele Al-Mansur Sayf ad-Din Qalawun²⁵³ l-a transformat in spital in anul 683 h. (1284 d Ch.), inzestrandu-l cu asezaminte care ii aduceau un venit de o mie de dirhami pe an. De asemenea, I s-au anexat o moschee, o scoala si un oficiu pentru orfani. Motivul construirii acestui spital s-ar datora faptului ca regele Al-Mansur Qalawun pe cand era numai print si participa la o campanie impotriva Bizantilor, in vremea lui Az-Zahir Baybars²⁵⁴ s-a oprit la Damasc din pricina unei boli si s-a vindecat cu medicamente luate de la marele spital An-Nuri din Damasc. A vizitat personal spitalul si, impresionat de ceea ce a vazut, a jurat sa infiinteze unul la fel cu acest, daca Allah il va ajuta sa devina rege. Cand a ajuns sultan, a ales acest palat si l-a transformat in spital care a devenit una din minunile acelei vremi, din punct de vedere al organizarii. Toata lumea se putea interna in acest spital si sa beneficieze de tratament: barbati si femei, liberi si robi, rege si supusi. Bolnavii primeau la plecare din spital ,dupa ce se vindecau, costum de haine, iar celor care mureau li se asigurau pregatirile, giulgiul si inmormantarea. Au fost numiti pentru spital medici pentru diverse specialitati, precum si infirmieri si slujitori care sa-I ajute pe bolnavi, sa le aranjeze paturile, sa le spele vesmintele si sa le fie de ajutor la baie, ajungandu-se astfel ca pentru fiecare bolnav sa revina doi slujitori. Fiecare bolnav dapsunea de un pat si de o lenjerie completa. Bolnavii erau repartizati pe saloane in functie de bolile de care sufereau. O sala mare fusese amenajata in care medical sef tinea

lectii de medicina pentru studenti. Dar lucrul cel mai interesant este faptul ca spitalul nu oferea servisiu numai bolnavilor internati inele, ci oferea alimente, bauturi si medicamente si la domiciliu celor care aveau nevoie de ele. Acest spital a indeplinit activitatea sa umanitara minunata, ajungand sa ofere asistenta zilnic la patru mii de internati si externati aflati in convalescenta, conform afirmatiilor unui medic oftalmolog care a lucrat la el. Toti care erau internati primeau laiesire, dupa ce se vindecau un costum de haine si bani, astfel inact sa nu fie nevoiti sa reia munca grea de inadata ce paraseau spitalul.

Alt aspect important legat de acest spital este faptul ca in actul de donatie a asezamintelor se prevede in mod expres ca mancarea trebuie sa fie oferita fiecarui bolnav cu farfuria sa proprie, pe care nu trebuie sa o foloseasca vreun alt bolnav precum si indatorirea ca vasul sa fie acoperit si prezentat astfel bolnavului.

Un lucru important in acest spital era si faptul ca bolnavii care sufereau de insomnii erau izolati intr-un salon separate, unde ascultau melodii linistitoare sau povestiri relatate de rapsozii sau asistau la scurte comedii si dansuri populare prezentate in fata lor de cei aflati in convalescenta. Muezinii de la moscheea vecina spitalului, anunta Rugaciunea cam cu doua ceasuri inainte de zori si psalmodiau cu glasuri blande, pentru a alina durerile bolnavilor care sufereau din pricina insomniei. Acest obicei a continuat pana la campania franceza in Egipt, in anul 1798, si invatatii francezi au vazut cu proprii lor ochi aceste lucruri si au scris despre ele. Aceasta este dovada unei superioritati umaniste si a unei maiestrii medicale careia, lumea moderna nu a inceput sa-I acorde atentie decat in ultima vreme.

Aceasta situatie, aminteste de existenta unui asezamant ciudat din orasul Tripoli, al carui venit era remunerarii a doi oameni care treceau zilnic prin spitale si vorbeau in soapte alaturi de bolnavi, pentru a-I sugestionarea, dar in asa fel incat acestia sa-I poata auzi, despre ameliorarea starii lor, aparitia culorii in obraji sau stralucirea privirii lor, contribuind astfel la ridicarea moralului bolnavilor si a puterii lor de a lupta cu boala.

Consideram a fi util sa mentionam textul actului de donatie al asezamantului destinat acestui mare spital, asa cum este el redat in istoria spitalelor din lumea islamica:

“ Lucrurile cele mai indrepatite pentru a fi folosit prilehjul

rasplatei lor si hotararile de afi dobandite avantajele binefacerii lor sunt prazile. Iar cele mai demne pentru a se trezi sa le ia rasplata oric9ne doarme si cele mai potrivite pentru a se indrepta spre ele si a se ridica pentru ele oricine este treaz sunt acelea care aduc foloase lor si sporesc bucuriile oamneilor prin cresterea lor, continuand foloasele parintilor, si ale caror baze se intaresc si se stabilizeaza prin evlavie si asteptarea iondelungata, sunt asezamintele care aduc binele general, avand venit permanent, castig abundent si folos generos. Aceste sunt faptele bune in care se afla gradini, si frandele care fac multumirea celui Milostiv si pomenire care sunt zestre pentru huriile cele frumoase, si cheltuielile in care se afla mar de bani, de perle si de margean... Se stie ca ele aduc bucurie in sufletul celui bolnav si sarac si aduc veselie in inima lui franta si-l fac bogat, dandu-I adapost si aducandu-I lecuire, al caror folos nu poate fi exprimat in vorbe. Fericit este acela care l-a tradat pe Stapanul sau Preaputernic si Iertator si s-a ferit de El precum acela care stie taina Sa si stie sa vorbeasca cu El in privinta veniturilor si cheltuielilor si a facut Lui cel mai bun imprumut, dupa cum I-a fost cu putinta si a folosit prilejul pentru a fi primul si pentru a dobandi prin investirea castigului lui un mare success, ajutandu-l pe musulmanul sarac, alinandu-I durerea, lecuindu-I suferinta. Acest ajutor il va izbavi maine pe el de pedeapsa Stapanului sau Creatorul prin el nadajduind sa dobandeasca de la Allah treapta cea mai inalta si apropierea de El. Iar pentru rasplata acestui ajutor nu are sa se teme ca I-ar putea fi luata pe nedrept sau mistuita in van si fapta buna nu-I mai lasa lui nici urma de griji in privinta pacatelor sale. Atunci stapanul nostru si domnul nostru, sultanul si regele Al-Mansur cel stiutor si drept, a dat porunca sa cea nobila de inzestrare a spitalului Al-Mansuri (aici sunt mentionate asezamantul, descrierea lui, locul si inzestrarile lui), pentru tamaduirea bolnavilor musulmani-barbati si femei, instariti si9 misei, bogati si nevoiasi, din Cairo, din imprejurimi, localnici sau veniti in oras din sate de departe, indiferent de rasa si de calitatile lor, nevoile si suferintele lor, nevoile trupului-putine sau multe, asemanatoare sau deosebite-de bolile simturilor-ascunse sau aparente-, de dereglari ale mintii, a carei aparare reprezinta unul din cele mai inalte scopuri si primul lucru de care trebuie sa se preocupe omul;, fara a-l ocoli sau a incerca sa-l evite, precum si alte nevoi ale omului care trebuie pazite si indreptate cu medicamente si leacuri cunoscute de cei care lucreaza in domeniul

medicinii si sunt interesati de stiinta medicinii. Sunt primiti in spital-fie in grup, fie singuri-batrani si tineri, adulti si copii, fete si baieti. Sunt ingrijiti in spital bolnavi saraci-barbati si femei-pentru tratament pana ce se tamaduiesc. Medicamentele din spital se impart si celui de departe si celui de aproape, localnicului si strainului, celui puternic si celui slab, celui misel si celui nobil, celui demn de respect si celui demn de dispret, celui bogat si celui sarac, celui carmuit si celui care carmuieste, celui orb si celui cu vedere, celui virtuos si celui supus, celui vestit si celui necunoscut, celui situat sus si celui situat jos, celui care traieste in lux si celui care ratacesta cersind, stapanului si robului fara conditia vreunei rasplate, si respingand acestea. Dar toate acestea sunt imposibile numai datorita proniei lui Allah si puterii Lui nemarginite, ca rasplata indostulatoare de la el si binefacere generala din partea Lui. Si a poruncit sa se cheltuiasca pentru cei care se ocupa de bolnavii aflati in acest spitali: medici generalisti, oculisti, chirurgic si preparatori de siropuri, de pomezi, de coliruri si de laxative simple si compuse, pentru slujitori, ingrijitori si magazioneri, supraveghetori si altii asemenea lor, pentru mancaruri si bautura, pomezi si unguente, paturi, vase si instrumente pentru tratamentul bolnavilor. Din venitul acestui asezamant administratorul cheltuieste ceea ce este necesar pentru iluminat in fiecare zi, vasele de lut ars pentru mancare, pahare de sticla, cani mici si cani mari din lut ars, ulei pentru luminat, pentru aducerea apei de baut si pentru prepararea mancarii din Nilul binecuvantat, ..., si pentru acoperirea vaselor de mancat in ele atunci cand este servita mancarea, pentru cumpararea evantaielor din frunze de palmier care sunt folosite cand este arsita. Administratorul achita pretul acestora din venitul acestui asezamant, fara sa fie risipitor si fara sa fie nedrept, fara sa aduaga peste ceea ce este necesar si dupa cum cere nevoia de marire a salariului si a recompensei tuturor. Admimistratorul este ajutat in aceste treburi de doi barbati musulmani, cunoscuti pentru credinta lor si demni de incredere: unul dintre ei este magazioner la depozitorul de unde distribuie supravegetorilor siropurile, colirurile, ierburile, pomezile, unguentele si fesele, iar celalalt primeste si distribuie in fiecare dimineata si in fiecare seara paharele cu licori destinate bolnavilor internati in spital si supravegeaza ca fiecare dintre ei sa bea ceea I-a fost prescris, dupa cum supravegheaza si bucataria spitalului, prepararea mancarurilor pentru bolnavi (dulciuri, carne de pasare si alte

feluri de carne), distribuirea mancării pentru fiecare bolnav în vasul propriu, acoperit, astfel încât să obțină mâncarea ce revine și ceea ce le-a fost prescris pentru dimineață și pentru seară. Administratorul cheltuiește din veniturile acestui așezământ pentru numirea în spital a medicilor musulmani, farmacistilor și chirurgilor, după cum cer timpul și nevoile bolnavilor. El este cel care stabilește salariile, cu condiția să nu fie risipitor, iar ei îi supraveghează pe bolnavii din spital-barbati și femeii-împreună sau cu schimbul, convenind singuri asupra schimbărilor sau cu permisiunea administratorului, interesându-se de starea bolnavilor, de modificările survenite în fiecare caz în parte în sensul agravării sau atenuării manifestărilor bolii, prescriind medicamentele și alimentele de care are nevoie fiecare bolnav într-un registru, pe baza cărui I se face distribuirea. Ei își petrec noaptea împreună sau în schimburi în cadrul spitalului. Medicii oculisti stau în spital pentru a-I trata pe cei care suferă de boli de ochi, atât pe cei internați în spital cât și pe cei care vin din afară, astfel încât nici un pacient să nu rămână fără tratament în vreuna din zile. Ei supraveghează tratamentul, se poartă cu blândete cu bolnavii. Dacă bolnavul de ochi prezintă ulceratii sau simptome care impun consultarea medicului internist, atunci stabilesc de comun acord tratamentul și urmăresc evoluția cazului până la însănătoșire. Administratorul așezământului satbilește cheltuielile pentru seicul care răspunde de pregătirea științifică a medicilor. Acesta trebuie să stea la catedra principală din aula în timpul stabilit-un anumit număr de ore. Totalul medicilor din spital nu trebuie să fie mai mare decât este necesar. Administratorul cheltuiește din venitul așezământului atât cât crede că este necesar pentru îngrijitorii și infirmierii- barbate și femeide care este nevoie pentru buna funcționare a spitalului, aceștia avnd obligatii în legătura cu spalarea lenjeriei, curatenia generală, împlinirea serviciilor de care au nevoie bolnavii. Administratorul cheltuiește atât cât este nevoie pentru spalarea, imbalsamarea și înmormantarea bolnavilor care își găsesc obstescul sfârșit în perioada când se afla internați în spital, după toate cerințele. Administratorul poate cheltui pentru bolnavii saraci care se tratează ambulatoriu asigurându-le siropurile, medicamentele, pomezile și altele, dar cu condiția ca prin aceasta să nu stănjenească tratamentul bolnavilor internați. Când unul dintre acești bolnavi moare între ai săi, administratorul asigură

cheltuielile legate de imbalsamarea, spalarea, transportul la cimitir si ingroparea lui asa cum se cuvine. Administratorul ii asigura, din venitul asezamantului, celui care s-a insanatosit, la parasirea spitalului binecuvantat, un costum, in functie de conditii, fara ca prin aceste cheltuieli sa aduca daune intereselor bolnavilor din spital. Toate aceste cheltuieli se fac dupa aprecierea administratorului si dupa necesitatile spitalului. Administratorul acestui asezamant trebuie sa fie cu frica de Allah Preaslavitul si Preainaltul, atat atunci cand este singur cat si atunci cand se afla in prezenta altor oameni, sa nu acorde prioritate celui influent fata de cel slab, nici celui puternic fata de cel mai slab decat el, nici localnicului fata de strain, sa puna mai presus de orice apropierea de Stapanul stapanilor. “

IV-Spitalul din Marrakes

Acest spital a fost infiintat de emirul credinciosilor Al Mansur abu Yusuf,²⁵⁶ rege din dinastia Almohazilor²⁷⁵ din Maroc. El a ales o suprafata intinsa in cel mai neted loc din Marrakes si le-a poruncit constructorilor sa inalte pe el un edificiu minunat, apoi a poruncit sa fie plantati de-jur-imprejuri toate soiurile de pomi, de flori si de legume si a facut sa curga pe la toate cladirile canale cu apa, pe langa cele patru lacuri, in mijlocul unuia dintre ele cerand sa se inalte o sculptura din marmura alba. Apoi a poruncit sa fie mobilat edificiul si sa se intinda peste tot covoare de langa si de piele si lenjerie de in, de matase si altele ce nici nu pot fi descries. A angajat farmacisti care sa prepare siropurile, pomezile si colirurile si le-a asigurat bolnavilor lenjerie de vara si de iarna atat pentru zi cat si pentru noapte. Daca bolnavul se vindeca si era sarac, I se acorda la iesirea din spital o suma de bani din care sa traiasca pana ce incepea sa lucreze, iar daca era bogat tot primea suma cuvenita. Chiar si strainii de orasul Marrakes, daca se imbolnaveau, erau dusi la acest spital si erau tratati aici pana ce se vindecau sau mureau. In fiecare zi de vineri sultanul vizita spitalul si-I vedea pe bolnavi, interesandu-se de starea lor si de modul cum erau tratati de medici si de asistenti.

Acestea au fost patru exemple din sutele de spitale raspandite in Estul si in Vestul lumii musulmane, intr-o epoca in care Europa ratacea in intunericul ignorantei, fara sa stie nimic despre aceste spitale, despre organizarea si curatenia lor, despre sentimenteel umanitariste inalte pe care se bazau. Iata ce spunea orientalistul german Max Meyerhaph despre starea spitalelor in Europa in vremea in care spitalele apartinad

civilizatiei noastre se caracterizau prin starea prezenta mai sus:” spitalele arabe si sistemele de sanatate in tarile musulmane in vremurile de mult apuse ne ofera o lectie cruda si amara, pe care nu o vom aprecia la justa ei valoare decat dupa ce vom face o comparatie cu situatia spitalelor din europa acelei epoci:” Au trecut peste trei sute de ani de la situatia descrisa pana ce Europa a cunoscut institutia spitalului public. Nu exageram afirmand ca pana in secolul XVIII (1710) bolnavii erau tratati in casele proprii sau in case speciale, inainte de care spitalele europene au fost un fel de case de binefacere si aziluri pentru bolnavii si neputinciosii care nu aveau adapost. Cel mai bun exemplu de acest fel este spitalul hotel Dieux din Paris-cel mai mare spital European din vremea aceea pe care Max Tourdeau si Titon l-au descris astfel:

“ spitalul are 1200 de paturi; 486 dintre cele de o persoana, iar in celelalte-latimea unuia dintre ele nedepasind 5 picioare-stateau de obicei catre trei pana la sase bolnavi. Saloanele mari sunt pestilentioase si igrasioase , fara guri de areisire, intunecoasa in permanenta. Aproape tot timpul exista in jur de trei sute de bolnavi intisi pe podea, ingramaditi unul; peste altul direct pe pardoseala sau pe gramezi de paie, intr-o stare deplorabila. Gasesti in patul de marime mijlocie patru, cinci sau chiar sase bolnavi lipiti unul de altu, unul punandu-si piciorul pe capul celuiilalt.Gasesti copii alaturi de batrani, femei alaturi de barbati (ba s-ar putea sa nu crezi, dar acesta este adevarul), gasesti o femeie in chinurile facerii alaturi de un copil care se zvarcoleste din pricina febrei, tifosului si ambii stand impreuna cu un bolnav care sufera de o boala de piele, rupandu-si cu unghiile pline de sange bucati din pielea sfasiata si lasand sa se curga puroiul din basici peste paturi. Mancarea bolnavilor este din cea mai proasta pe care si-o poate imagina cineva si ea se distribuie in cantitati extrem de mici la intervale foarte mari de timp, intr-o totala dezordine. Maicutele obisnuiesc sa fie partinitoase cu bolnavii ascultatori si ipocriti pe seama celorlalti sisa le ofere vinuri si sa le aduca dulciuri si mancaruri grase, provenite de la filantropi cu toate ca ei au nevoie de regim. Multi dintre ei mor din pricina indigestiei in vreme ce altii mor din pricina inanitiei. Usile spitalului erau tot timpul deschise pentru cine poftea sa intre si sa iasa. In felul acesta se propagau molimele, ca si prin gunoai si prin aerul imbacsit si statut. Daca nu ar exista bynavointa filantropilor, bolnavii ar muri de foame dupa cum alte ori se intampla sa moara din

pricina indigestiei sau a excesului de zahar; gandacii misuna prin asternuturi, iar aerul din incaperi este irespirabil. Nici slujitorii si asistentii nu cutezau sa intre decat punandu-si la nas un tampon imbibat cu otet. Cadavrele mortilor ramaneau cel putin douazecisipatru de ore inainte de a fi ridicate din patul comun. De cateva ori, cadavrul incepea sa se descompuna aruncat langa un bolnav gata sa-si piarda mintile”.

Aceasta este o comparatie dintre starea spitalelor din tarile musulmane in epoca mde inflorire a acestei civilizatii si intre starea spitalelor din Occident in aceeasi vreme. Ea demonstreaza nivelul stiintific scazut al oamenilor, necunoasterea sistemului de organizare a spitalelor si a normelor elementare de sanatate publica. Urmatoarea relatare a arabului Usama ben Munquiz ²⁵⁸ din lucrarea Al-I'tibar “Invatatura” demonstreaza cat de mare era ignoranta cruciatilor occidentali in domeniul medicinei. Urmatoarele doua intamplari dovedesc starea comica a nivelului stiintific al medicilor lor “Printre ciudateniile lor (ale europenilor) in materie de medicina este si faptul ca seful I-a scris unchiului meu sa-I trimita un medic pentru a-I trata pe bolnavi. Si a trimis un medic crestin, care se numea Sabit. Dupa vreo zece zile acesta s-a intors si noi ne-am exprimat mirarea, zicandu-I: Ce repede I-ai vindecat pe bolnavi! El ne-a raspuns: Mi-au adus un cavaler caruia I-a iesit un furuncul pe picior si o femeie pe care a cuprins-o. Calaretului I-am aplicat o cataplasma si furunculul I s-a deschis si I s-a vindecat , iar pe femeie I-am umezit, dar a venit la ei un vraci franc si le-a zis: asta nu stie nici un leac cu care sa-I vindece. Apoi la intreat pe calaret:Ce ti-e mai drag -sa traiesti cu un singur picior sau sa mori cu doua?Nenorocitul ia raspuns:Sa traiesc cu un singur picior.Atunci a zis:Aduceti-mi un cavaler virtos si o secure bine ascutita. Au venit cavalerul si securea, fiind si eu de fata. I-a asezat piciorul pe un butuc de lemn si I-a zis cavalerul: “Reteaza-I piciorul dintr-o singura lovitura. L-am vazut cum a dat o lovitura, dar piciorul nu s-a retezat. L-a lovit a doua oara si I s-a scurs maduva din picior si a murit pe loc”.

Apoi a relatat cum medical cruciat a pornit ca femeia sa fie cufundata in apa fiarta si a murit si ea pe loc.

In inchidere dorim sa atragem atentia asupra catorva concluzii rezultate din aceste comparatii: civilizatia islamoca a cunoscut organizarea spitalelor cu cel putin doua secole inainte de a cunoaste occidentalii. Spitalele noastre s-au bazat pe un sistem umanist nobil,

fara precedent in istorie si pe care occidentalii nu l-au cunoscut nici pana astazi. Noi am cunoscut, inaintea tuturor celorlalte natiuni influenta deosebita pe care muzica, literature comica si autosugestia o au in terapia bolnavului. Noi am ajuns in domeniul solidaritatii sociale la un nivel la care civilizatia occidentala nu a ajuns nici pana astazi, asigurand gratuit medicamentele bolnavilor si acordand saracului la iesirea din spital o suma de bani pe care sa o cheltuiasca pana ce va deveni apt de munca. Acesta a fost apogeul curentului umanist, la care am ajuns in perioada in care am purtat stindardul civilizatiei. Dar unde ne aflam noi acum si unde se afla acei occidentali?!

BIBLIOTECILE PRIVATE SI PUBLICE

Vorbind despre institutile de caritate si stiintifice proprii civilizatiei arabe se cuvine sa mentionam si bibilotecile. Ele au fost scoli pentru invatamant, institutii pentru care au cheltuit printii, oamenii bogati si savantii, pentru ca stiinta sa se raspandeasca printre oameni, indeosebi in vremea aceea in care nu exista tiparul iar cartile erau copiate de copistii pregatiti speciali pentru acesta activitate. De aceea, cartea era foarte scumpa, iar achizitionarea ei de catre student sau de catre invatatul sarac era un lucru foarte dificil. Cum ar fi putut in aceste conditii sa devina posesorul unei colectii de carti de arta sau stiinta din domeniul sau de specialitate? Aparitia bibliotecilor in societatea musulmana, in trecut, izvora dintr-un sentiment umanist si din pasiunea pentru stiinta in acelasi timp.

Probabil ca literature araba este literature veche care aduce cele mai multe elogii cartii si vorbeste despre pasiunea pentru ea si despre dorinta de a o dobandi. Ea apare ca o finnta iubita aflata departe. Inimile sunt inclinate catre ea si pasionate de ea. Ahmed ben Isma'il ²⁵⁹ afirma: “cartea este tovarasul de petrecere care nu ti-o ia inainte, in cazul ca esti ocupat, nu te cheama in timpul activitatii tale si care nu-ti cere sa te

impodobesti pentru el. Cartea este companionul care nu te lauda, prietenul care nu te ispiteste, tovarasul care nu te plictiseste, povatuitorul care nu te impinge la pacat.”

Unii preferau lectura cartilor primirii oamenilor in caesle lor sau in locul unde se aflau, si se simteau in compania cartilor mult mai bine decat in compania califului sau a altor capetenii. Vizirul literat Muhamad ben abd al Malik az Zayyat ²⁶⁰ a ramas un timp indelungat izolat in casa lui. Al-Jahiz ²⁶¹ a vrut sa-l viziteze si a socotit ca cel mai potrivit dar pe care I l-ar putea face ar fi Cartea marelui lingvist Sibawayhi. Vizirul a primit cartea bucuros si I-a zis lui Al-Jahiz: jur pe allah ca nu mi-ai daruit niciodata ceva mai drag decat ea.

Un calif a chemat un savant sa-I tina companie. Cand a sosit la el, slujitorul l-a gasit citind in cartile adunate gramada in jurul sau. I-a zis atunci : Emirul credinciosilor te cheama la el ... atunci savantul I-a raspuns : spune-I ca stau de vorba cu niste intelepti si cand termin o sa vin. Slujitorul s-a intors la calif si I-a spus acest lucru. Califul l-a intrebat : Hm, si cine erau inteleptii aceia care se aflau la el? Slujitorul I-a raspuns: Jur pe Allah, marite emir al credinciosilor , ca nu se afla nimeni la el. Califul a poruncit : Adu-l la mine indata, oricum s-ar afla! Si cand a venit vizirul, califul l-a intrebat: Cine erau inteleptii aceia care se aflau la tine ? Atunci el I-a raspuns: O, emir al credinciosilor:

Ei sunt tovarasi a caror vorba nu te plictiseste,
Credinciosi si demni de incredere atat in lipsa cat si in prezenta
Cand suntem singuri, vorbele lor cele bune
Sunt ajutor pentru alungarea grijilor si sprijinitor
Stiinta lor ne ajuta sa cunoastem ce atrecut,
Este minte, povata, invatatura si putere.
Nu este nici o indoiala de care sa te temi , nici rea tovarasie,
Nu vreau a ne teme nici de limba lor, nici de mana lor
Daca spui ca sunt morti , nu rostesti minciuna,
Iar daca spui ca sunt vii, tot nu rostesti minciuna...

Califul a inteles ca el a avut in vedere prin inteleptii cu care statea de vorba cartile savantilor si inteleptilor si nu I-a reprosat faptul ca a intarziat atunci cand l-a chemat.

As-Sahib ben' Abbad ²⁶² a preferat sa ramana alaturi de biblioteca sa decat sa accepte inalte dregatorii la curtea lui Nuh ben Mansur as-Samani, ²⁶³ datorita pasiunii pentru carti. El nu a fost in stare nici sa plece

fara ea, nici sa o poarte cu el si a preferat sa ramana alaturi de ea.

Savantii, printii si oamenii cu stare erau intr-atat de pasioanti de carti si de colectionarea lor incat o nenorocire care le afecta averile si casele li se parea mai putin grava decat o nenorocire care le afecta cartile.

Soldatii au atacat odata casa lui Ibn al-'Amid,²⁶⁴ dupa ce l-au invins pe slujitorii si pe paznicii sai. Ibn al'Amid a fugit la sediul emiratului si a constatat ca toate magaziiile si depozitele sale fusesera jefuite, incat n-a mai gasit nici un scaun pe care sa se aseze si nici o cana din care sa bea apa. Dar el era foarte ingrijorat de soarta registrelor si cartilor sale, caci nimic nu-l era mai scump decat ele. Acestea erau foarte numeroase, includeau toate domeniile stiintei, intelepciunii si literaturii. Ele nu puteau fi incarcate decat pe o suta de camile sau chiar mai multe. Cand l-a vazut pe custodele bibliotecii, Ibn al-'Amid l-a intrebat ce s-a intamplat cu cartile, iar acesta l-a raspuns ca sunt in buna stare si nu le-a atins nici o mana, Ibn al-'Amid s-a bucurat nespus , zicandu-i custodelui: Marturisesc ca esti un mare norocos . Toate celelalte lucruri pot fi compensate in afara de carti.

Pornind de la acest spirit stiintific , se intreceau in achizitionarea lucrarilor stiintifice de la autorii lor, imediat ce acestia incheiau redactarea lor. Emirul Andaluziei Al-Hakam²⁶⁵ a aflat de vestita lucrare intitulata Kitab al-aghani “ Cartea cantecelor “ si l-a trimis autorului ei, Abu al-Faraj al Isfahani²⁶⁶ o mie de dinari de aur pentru un exemplar din ea. Abu al-Faraj l-a trimis o copie a cartii sale care a ajuns in felul acesta sa fie citita in Andaluzia inainte de a fi citita la Bagdad, unde traia autorul.

Gratie acestui spirit stiintific, bibliotecile s-au raspandit in toate regiunile lumii islamice. Rareori se intalnea o scoala pe langa care sa nu existe si o biblioteca si rareori se intalnea un sat mic fara biblioteca. Cat despre capitale si marile orase, in ele existau nenumarate biblioteci, asa cum nu se intalneau nicaieri in alta parte in Evul Mediu.

Existau biblioteci publice si biblioteci private. Cele publice erau infiintate de califi, emiri, de savanti si de oamenii bogati. Pentru ele erau inaltate constructii speciale, de obicei pe langa moschei si scolile mari.

Constructiile cuprindeau numeroase incaperi, legate intre ele prin culoare largi. Cartile erau asezate pe rafturi fixate pe pereti. Fiecare incapere era destinata unei ramuri stiintifice: exista o incapere pentru

lucrarile de jurisprudenta (fiqh), o alta incapere pentru lucrarile de medicina , o alta incapere pentru cartile de literaturasi asa mai departe. In ele se aflau Sali speciale de lectura , incaperi speciale pentru copistii care transcriau manuscrisele , iar in unele dintre ele se aflau chiar si sali de muzica, la care vizitatorii veneau pentru a se recrea si civilizatia islamica a fost in aceasta privinta-, precum si sali pentru cercurile de studii si dezbaterile stiintifice care aveau loc intre vizitatorii bibliotecilor. Toate erau mobilate corespunzator. In unele biblioteci existau chiar bufeturi, unde vizitatorii puteau lua masa si chiar dormitoare pentru straini, asa cum se intampla la biblioteca lui Ali ben Yahya ben al-Munajjim.²⁶⁷ Acesta avea un palat mare intr-un sat din apropiere de Bagdad (Karkar din subgurbiiile Quafs), in care se afla si o bogata biblioteca, pe care el o denumise biblioteca intelepciunii. Aici veneau oameni de pretutindeni si locuia cat timp studiau diverse domenii ale stiintei. Cartile se aflau la dispozitiz lor si in plus li se asigurau si mijloacele de subzistenta-toate acestea din averea lui Ali ben Yahya.

Existau si situatii chiar mai interesante fara egal nici astazi in cele mai dezvoltate orase din Occident. In Al-Mawsil (Mosul) exista o casa pe care a construit-o Abu al-Qasim Ja'far ben Muhamed ben Hamdan al-Mawsili,²⁶⁸ dandu-I numele de casa stiintei. El a amenajat in aceasta casa, o biblioteca cuprinzand cartile din toate domeniile, astfel incat nici un student care cauta stiinta nu era impiedicat sa intre in ea. Iar daca venea un strain sa invete literatura si acesta era sarac, ii dadea lui si carti si bani. Si ea era deschisa in fiecare zi. Ati auzit sa fi existat pana astazi vreo biblioteca la Londra, la Washington sau in vreo alta mare capitala a lumii care sa ofere si carti si bani celor care cauta stiinta?

Bibliotecile publice aveau un numar de salariati condusi de custodele bibliotecii, care era in toate cazurile unul din marii savanti ai epocii. Acestuia ii erau subordonati un numar de distribuitori ai cartilor catre cititori, traducatori care traduceau in araba din alte limbi, copisti care transcriau manuscrisele cu caligrafia lor frumoasa, legatori care incopertau cartile pentru a fi pastrate in buna stare, precum si un numar de oameni de serviciu si alti salariati necesari activitatii bibliotecilor.

Toate bibliotecilor ata cele mari cat si cele mici-dispuneau de fisiere pentru usurinta folosirii cartilor , clasate dupa diversele domenii ale stiintei. In plus , pe fiecare dulap se afisa o lista a cartilor cuprinse in

el. In general, era permisa imprumutarea cartilor in afara bibliotecilor , in schimbul unei garantii din partea cititorilor obisnuiti si fara nici un fel de garantie din partea savantilor cunoscuti.

In ceea ce priveste sursele financiare necesare intretinerii bibliotecilor, unele dintre ele proveneau din asezamintele (waqf) cu care erau inzestrate aceste biblioteci in mod special aceasta fiind situatia celor mai multe biblioteci publice -, iar altele proveneau din donatiile printilor, oameni bogati si savantilor care infiintau astfel de biblioteci. S-a afirmat ca Muhammad ben Abd al-Malik az-Zayyat dona pentru traducatorii si copistii din biblioteca sa doua mii de dinari in fiecare luna si ca Al-Ma'mun ii oferea lui Hunayn ben Ishaq²⁶⁹ greutatea in aur a cartilor pe care le traducea in limba araba.

In continuare vom mentiona cateva astfel de biblioteci publice si particulare consemnate de istorie.

Una din cele mai vestite biblioteci a fost cea apartinand calificilor Fatimizi din Cairo, care continea un numar de colectii de manuscrise ale Coranului si ale altor lucrari valoroase. Unii istorici au estimat numarul cartilor aflate in aceasta biblioteca la doua milioane de exemplare, dar Al-Maqrizi inclina sa le estimeze la un million sase sute de mii de exemplare.

Printre bibliotecile vestite se numara Dar al-hikma (Casa Intelepciunii) din Cairo, intemeiata de Al-Hakim bi Amri Allah ²⁷⁰ si inaugurata la 10 jumada al doilea din anul 395 h, dupa ce a fost decorata, mobilata si s-au imbracat cu panza toate usile si culoarele sale, si au fost numiti administratorii, distribuitorii si oamenii de serviciu necesari. In ea au fost stranse atatea carti cum nu mai stransese nici un rege pana atunci. Ea continea patru depozite si in fiecare dintre ele se aflau cate optspezece mii de lucrari stiintifice vechi. Era permisa intrarea oricui: unii veneau pentru a citi cartile, altii pentru copistii, altii veneau pentru a invata. Se gasea in biblioteca si cerneala, calemurile, hartia si farimarile de care aveau nevoie vizitatorii.

Tot intre marile biblioteci se numara si Bayt al-hikma (Casa Intelepciunii) din Bagdad, infiintata de Harun ar-Rasid si junsa la cea mai mare glorie in perioada lui al-Ma'mun. Aceasta biblioteca era de fapt un fel de universitate, in care oamenii se intalneau pentru a discuta, a negocia, a citi sau a copia manuscrise. Aici se aflau copistii si traducatori care se ocupau de traducerea cartilor aduse de Harun ar-

Rashid si de Al-Ma'mun din campanile purtate la Ankara, Ammuriyya²⁷¹ si in Cipru. Ibn an-Nadim²⁷² ne-a transmis ca Al-Ma'mun s-a aflat in corespondenta cu imparatul Bizantului. Al-Ma'mun l-a invins in cateva batalii si printre conditiile pacii s-a aflat si aceea prin care califul ii cerea imparatului bizantin sa permita traducerea cartilor aflate in bibliotecile Imperiului, de catre savantii pe care ii trimitea Al-Ma'mun si acest lucru s-a intamplat efectiv. Acest aspect este considerat cel mai important si minunat relatat de istorie, legat de un carmuitor victorios care nu apreciaza Victoria la un prēt mai scump decat traducerea cartilor de stiinta pentru fiii natiei si tarii sale. Din seria acestor mari biblioteci se cuvine a fi mentionata si Maktabbat al-hukm (Biblioteca carmuitorilor) din Andaluzia, considerate a fi fost deosebit de insemnata si foarte mare, incat s-a afirmat ca ea continea patru sute de mii de volume. In ea se aflau mestesugarii iscusiti in arta copierii manuscriselor, in arta legarii volumeleor in piele, dar cel mai insemnat lucru este faptul ca in epoca respective s-au adunat in Andaluzia colectii de carti cum nu a mai avut nimeni altcineva in afara ei, nici inainte, nici dupa aceasta epoca.

Mai poate fi mentionata printre marile biblioteci aceea care a apartinut neamului Ammar²⁷³ din Tripoli, vestita pentru splendoarea si pentru dimensiunile ei. Aici lucrau o suta optezeci de copisti care transcriau cartile, lucrand zi si noapte fara intrerupere. Neamul Ammar tinea cu tot dinadinsul sa inzestreze biblioteca cu toate cartile rare si noi. Ei au desemnat specialisti si negustori carora le-au cerut sa colinde prin tari si sa aduca toate cartile folositoare din tari straine. De aceasta biblioteca s-a si Al-Ma'arri²⁷⁴, care o si mentioneaza in unele dintre cartile sale. Exista opinii diferite asupra numarului volumelor aflate in aceasta biblioteca, dar se pare ca cifra de un million de volume este cea mai apropiata de realitate.

Au existat apoi numeroase biblioteci particulare, despre care istoria vorbeste cu admiratie. Ele se aflau in toate tarile Estului si Vestului lumii islamice. Cei mai multi savanti aveau biblioteci proprii care contineau mii de volume.

Mentionam printre acestea biblioteca lui Al-Fath ben Khaqan²⁷⁵ (ucis in anul 247 h). El l-a insarcinat cu colectionarea de carti pentru vasta sa biblioteca pe unul dintre cei mai vestiti oameni de stiinta si de litere in vremea sa-Ali ben Yahya al-Munajjim. Acesta l-a adunat atatea carti de intelepciune cum nu se mai aflau in vreo alta biblioteca.

Printre ele merita sa fie mentionata si biblioteca lui Ibn al-Khassab ²⁷⁶ (mort in 567 h)-unul din cei mai priceputi invatati in probleme de gramatica, dar era foarte bine informat si in domeniile exegezei coranice, stiintei hadisului, logicii si filozofiei. El era pasionat de carti pana la limita avaritiei. Aceasta pasiune l-a impins sa uzeze de mijloace necuvenite pentru a colectiona cartile. Se spune, astfel, ca atunci cand se ducea intr-un targ de carti si voia sa cumpere o anumita carte, profita de neatentia oamenilor si taia o fila din ea, iar apio pretindea ca lipseste din ea o fila, pentru a o obtine la un pr et mai convenabil. Daca se intampla sa imprumute o carte de la cineva, iar stapanul ei sa l-o ceara inapoi, atunci el ii raspundea ca s-a ratacit printr celelalte carti si nu mai poate sa dea de ea.

Printre bibliotecile private vestite se numara si biblioteca lui Ja, al ad-Din al-Qifti ²⁷⁷ (mort in 646 h). El a adunat numarate carti si veneau la el din toate zarile, cautand generozitatea lui. El n-a iubit in aceasta lume decat cartile, si s-a dedicat exclusiv lor, refuzand sa se casatoreasca pentru ca sotia si copiii sa nu-l distraga atentia de la cartile lui. Inainte de a muri a lasat biblioteca sa prin testament lui Al-Nasir ²⁷⁸ si se estimeaza ca ea echivala cu cincizeci de mii dinari.

In seria acestora se cuvine sa fie mentionata si biblioteca familiei de savanti Al-Jarrada ²⁷⁹ din Alep. Unul dintre membrii sai-Abu al Hassan ben abi Jarrada (mort in anul 548 h.)- a copiat singur trei dulapuri de carti pretioase, precum si un dulap pentru fiul sau Abu al-Barakat si un dulap pentru nepotul sau Abd Allah.

Mai mentionam printre bibliotecile private vestite biblioteca lui Al-Muwaffaq ben al-Mutran Damaschinul ²⁸⁰ (mort 587 h.), animat de o pasiune rar intalnita pentru strangerea cartilor. Cand a murit, a lasat in urma lui o biblioteca alcatuita din zece mii de carti de medicina si din alte domenii. Avea angajati trei copisti care transcriau in permanenta pentru el, in schimbul unor retributii si asigurarii mijloacelor de subzistenta.

Daca am vorbit cu inimile pline de entuziasm despre raspandirea bibliotecilor in lumea islamica in epocile de inflorire a civilizatiei sale sufletele ni se umplu de durere atunci cand ne gandim la soarta pe care au avut-o aceste biblioteci, la incendiile care le-au nimicit, provocand pierderi pentru stiinta care nu vor putea fi estimate niciodata la adevaratele lor dimensiuni.

Milioane de carti din aceste biblioteci au disparut, ceea ce reprezinta o pierdere irecuperabila pentru intreaga omenire, caci ele au constituit unul din cele mai de prët tezaure ale gandirii umane.

Navalirea tatarilor asupra Bagdadului²⁸¹ a pricinuit daunele cele mai mari bibliotecilor. Tatarii barbari au aruncat cartile descoperite in bibliotecile publice, in apele Tigrului, incat albia raului s-a revarsat din pricina cartilor aruncate in apa, iar calaretii treceau peste ele de la un mal la celalalt. Apa fluviului a devenit neagra si a ramas astfel luni in sir, din cauza cernelii de pe manuscrisele inecate in el.

Invazia cruciatilor a pricinuit pierderea celor mai scumpe biblioteci din Tripoli, Al-Ma'arra,²⁸² Ierusalim, Ghazza, 'Asqalon si alte orase distruse de ei. Unii istorici au apreciat numarul cartilor distruse de cdruciati numai in Tripoli la trei milioane de exemplare.

Ocuparea Andaluziei de catre spanioli a provocat distrugerea bibliotecilor marete despre care istoria vorbeste cu admiratie; toate au fost incendiate de catre fanaticii religiosi. Intr-o singura zi au ars intr-o piata din Granada circa un million de carti, dupa cum au apreciat unii istorici.

Dar sa lasam invaziile venite din afara si sa mentionam si nenorocirile pricinuite de razmelitele interne. Biblioteca Fatimizilor a fost atacat de gloata mamelucilor turci²⁸⁴, care I-au dat foc, iar robii au impartit intre ei pielea copertilor, facandu-si din ea sandale. Un mare numar din aceste carti au fost aruncate in Nil, iar o parte din ele au fost duse in alte tari, dar multe altele au ramas gramezi peste care vantul a carat nisip si a format cunoscute cu numele de colinele cartilor.

In Alep se afla o biblioteca minunata numita Biblioteca Sufitilor,²⁸⁵ care a fost jefuita in timpul unei incaierari care a avut loc intre dunniti si siiti²⁸⁶ in zilele'Asura²⁸⁷.

Biblioteca lui Al-Makim al-Mustansir²⁸⁸ din andaluzia a fost distrusa in timpul tulburarilor interne provocate de intrarea berberilor²⁸⁹ in Cordoba. Multe carti au fost vandute, iar restul au fost pradate.

Dar cea mai ciudata dintre nenorociri este cea provocata cartilor si stiintei de prostia omeneasca. Iata o intamplare care nu este lipsita nici de haz. Emirul egiptean Ben Fatika, din secolul V h., avea o biblioteca uriasa in care isi petrecea cae mai mare parte a timpului. El avea o sotie care devenise geloasa pe carti si atunci cand a murit el, s-a

dus la biblioteca plina de manie in suflet si impreuna cu slujnicele ai au inceput sa boceasca si sa arunce cartile intr-o balta mare din mijlocul curtii. Asa a procedat o femeie infuriata de pasiunea sotului pentru carti. Dar mai exista si astazi sotii geloase pe carti.

Se mai spune ca sotia imamului Az-Zuhri ²⁹¹ ii zicea, cand il vedea cufundat in cartile lui: “ Jur pe Allah ca aceste carti sunt mai nesuferite pentru mine decat alte trei sotii!”^x

Aceasta a fost povestea bibliotecilor arabe din perioada de inflorire a civilizatiei islamice si acesta a fost sfarsitul lor. Si chiar daca este dificil sa exprimam recunostinta dusmanilor, trebuie sa recunoastem totusi ca bibliotecile din Europa ne-au pastrat ultimele resturi din acest tezaur, caci in ele se afla carti arabe care nu se mai gasesc in intreaga lume in momentul de fata.

CERCURILE SI INTRUNIRILE STIINTIFICE

Numeroasele cercuri si intruniri stiintifice care aveau loc in capitale si in marile orase constituie o alat manifestare a civilizatiei islamice stralucite. Alaturi de scoli, institute si biblioteci, ele au avut un rol important in propagarea culturii si stiintei, in ridicarea nivelului social si in educarea interesului pentru stiinta in mediile cultivate. Aceste cercuri si intruniri cu preocupari numeroase au reprezentat un alt valoros al miscarii de idei in perioada de glorie a natiunii musulmane. Califii, emirii, savantii, oamenii de litere, filologii si poetii organizau in cercurile lor publice si private adevarate incercari stiintifice, literare si filozofice. A Aceasta natiune a ajuns cu pasiunea ei pentru stiinta si pentru cunoastrea izvoarelor ei la o limita care ne face sa intelegem mai bine maretia si progresul ei. Au existst cercuri numeroase si diverse. In primul rand au existst cercurile patronate de califi, si conduse de califi in persoana, in cadrul carora se intruneau ceimai de seama savanti, oameni de litere si jurisconsulti din capitala lor. Cercurile califilor au evoluat odata cu dezvoltarea civilizatiei si culturii islamice. In perioada califilor bine calauziti ²⁹², ele discutau chestiunile organizarii statului si ale guvernatorului, avand rolul unui parlament din care faceau parte cele mai de seama personalitati ale statului, luand in discutie diverse probleme si chestiuni. Omar ben al-Khattab a avut nevoie intr-o zi de un guvernator competent caruia sa-I incredinteze o functie importanta in stat. Atunci el s-a adresat participantilor la intrunirile lui, zicandu-le: Propuneti-mi un barbat caruia sa-I incredintez o functie importanta. Atunci, ei I-au raspuns: Cutare...dar el le-a zis: Nu am nevoie de un om ca el...L-au intrebat: cum ai vrea sa fie? El le-a raspuns: doresc sa fie un barbat careatunci cand emirul nu este present, sa fie pentru neamul sau ca si cum ar fi emirul lor, iar atunci cand emirul este present sa fie ca si cum ar fi un barbat dintre ei. I-au raspuns lui:Nu cunoasteti sa intruneasca aceste calitati altcineva in afara de Al-Rabi 'ben Ziyad al-Harisi.²⁹³Le-a raspuns lor: Aveti dreptate. Si l-a numit pe el.

Apoi, in vremea omeyyazilor, intrunirile califilor s-au concentrat asupra chestiunilor de literature, filozofie si poezie. Intr-o zi, Abd Allah ben Hasin ²⁹⁴ a participat la o intalnire patronata de Mu'awiya ²⁹⁵, care a

zis: Cine imi poate vorbi despre generozitate, despre curaj si despre virtuti? Abd Allah I-a raspuns: Emir al credinciosilor, generozitatea inseamna sa cheltuiesti din bani si sa oferi un dar inainte de a ti se cere , curajul inseamna cutezanta, cand este nevoie si rabdarea cand picioarele se impotrivesc, iar virtuti sunt evlavia, implinirea faptei bune, fara intarziere si apararea vecinului.

Califul Abd al-Malik ²⁹⁶ I-a intrebat intr-o zi pe participantii la intalnirea cu el: cel care imi va mentiona partile corpului dupa literele alfabetului ca avea ceea ce va voi. Suwayd ben Ghafla ²⁹⁷ a zis: eu le pot mentiona, emir al credinciosilor. Spune-le! I-a poruncit califul. Si Suwayd a poruncit sa li se insire: aorta, buza, clavicula, deget, encefal, falanga, gura... Dar un alt pacient la intalnire a intervenit si I-a zis: eu, emir al credinciosilor, pot sa mentionez cate doua pentru fiecare litera, dar Suwayd l-a interrupt spunand: eu pot sa mentionez trei pentru fiecare litera si s-a pornit sa le pomeneasca: aorta, amigdala, abdomen, buza, bazin, burta, clavicula, creier, coasta, ... Abd al-Malik s-a mirat de perspicacitatea lui si I-a dat lui un premiu.

Un arab bediun a venit la una din intalnirile califului Abd al-Malik, la care era de fata si poetul Jarir ²⁹⁸ Abd Malik l-a intrebat pe bediun: Te pricepi la poezie? Atunci, beduinul I-a raspuns: intreba-ma ce poftesti, emir al credinciosilor! L-a intrebat pe el: Care este cel mai vestit verb de lauda rostit de un port arab? Beduinul I-a raspuns : acesta este versul lui Jarir:

Oare nu sunteti voi cei mai iscusiti calareti
Si cei mai darnici din toate lumile?

Jarir a ridicat capul mandru. Apoi Abd al-Malik l-a intrebat: Si care este cel mai vestit vers de lauda de sine rostit de un poet arab? Beduinul I-a raspuns: Acesta este versul lui Jarir:

Daca Banu Tamim ^x se manie pe voi,
Crezi ca intreaga lume este manioasa!

Jarir s-a cutremurat de incantare. Apoi, Abd al-Malik l-a intrebat: Si care este cel mai vestit vers satiric al arabilor? El a raspuns : acesta este versul lui Jarir:

Tu lasa ochii din pamant, caci tu esti din neamul
Numayr

Si tu nu ai ajuns nici cat Ka'b si nici cat Kilab!

Jarir s-a luminat la fata. Apoi, Abd al-Malik l-a

intrebat: si care este cel mai frumos vers de dragoste al arabilor?
Beduinul a raspuns: Acesta este versul lui Jarir:

Ochii cei negri ne-au rapus

Si apoi nu I-au mai adus la viata pe cei rapusi dintre noi.

Jarir a tresarit din nou incantat. Apoi, abd al-Malik l-a intrebat: Si care este versul care contine cea mai frumoasa comparatie. Beduinul I-a raspuns: Acesta este versul lui Jarir.:

A pornit inspre el intr-o noapte ale carei stele

Erau ca niste catui cu fitile rasucite.

Atunci Jarir, aintervenit coplesit de emotie si a zis: Premiul meu il daruiesc acestui beduin, emir al credinciosilor! Dar Abad al Malik I-a raspuns: Va avea si el un premiu la fel ca cel care ti se cuvine tie, iar premiul tau, Jarir, nu va fi diminuat cu nimic.

Beduinul a iesit cu pot mii de dirhami in mana dreapta si cu un teanc de vesminte in mana stanga.

In epoca Abbasizilor, intalnirile califilor s-au dezvoltat. Ele aveau loc in saloane largi, frumos mobilate, la ele luau parte numerosi savanti si oamneni de litere, iar subiectele lor s-au diversificat. La acestea se adaugau intalnirile vesele, cu caracter predominant literar, in cadrul carora aveau loc discutii despre poezie si poeti sau se comentau cuvintele canteceilor interpretate. Cele mai faimoase intalniri din epoca Abbasizilor au fost cele organizate de califii Harun Ar-Rasid si Al-Ma'mun. La intalnirile lui Harun ar-Rasid luau parte. La intalnirile lui Harun ar-Rasid luau parte cei mai de seama savanti si artisti din toate domeniile stiintei si artei. Este suficient sa mentionam ca intalnirile sale erau frecventate de poetii Abu Nuwas,²⁹⁹ abu al-Atahiya³⁰⁰ Di' bil³⁰¹, Muslim ben al-Walid³⁰² si Al-Abbas ben al-Ahnaf,³⁰³ jurisconsultii Abu Yusuf³⁰⁴, As-Safi'fi³⁰⁵ si Muhammad ben al-Hasan³⁰⁶, de filologii Abu'Ubaida,³⁰⁷ Al-Asma'i³⁰⁸ si al-Kisa'i³⁰⁹ si de istoricul Al-Waqidi,³¹⁰ de cantaretul Ibrahim al-Mawsili³¹¹ si de fiul sau.

Iata un exemplu de dispute literare care aveau loc cu ocazia acestor intalniri. Intr-o zi s-au intalnit la el Sibawayhi, Al-Kisa'I si alti orifei din domeniile linvestigatii si literaturii. Al-Kisa'I a pretins ca arabii spun: Credeam ca intepatura viespii este mai dureroasa decat a albinei si iat-o ca ea (la fel ca ea). Dar Sibawayhi a spus: correct este: Si ea este la fel cu a ei (cu a albinei). S-au certat indelung si in cele din urma s-au inteles sa consulte un arab beduin pur, a carui vorbire nu a fost catusi

mde puțin influentată de vorbirea populației sedentare. Harun ar-Rashid tinea foarte mult la Al-Kisa'I căci acesta îi fusese dascăl înainte de a prelua califatul. Așa că a chemat un arab beduin și l-a întrebat, iar acesta a rostit fraza așa cum o rostise al Kisa'i. Dar el l-a răspuns: Limba nu mă ascultă ca să o pronunț astfel. Apoi s-au înțeles cu el să spună ca varianta lui Al-Kisa'I este cea corectă în toate chestiunile ce vor fi aduse în discuție. Acest lucru s-a întâmplat în prezența mai multor oameni, așa încât Sibawayhi a aflat ce s-a pus la cale împotriva lui și a plecat din Bagdad mâhnit și curând după aceea a murit de tristete și deprimare. În una din disputele de jurisprudență s-a afirmat că Muhammad ben al-Hasan a spus că Al-Kisa'I nu se pricepe la jurisprudență, ci știe bine doar ceva despre vorbirea arabilor. Al-Kisa'I a replicat că acela care cunoaște în profunzime o singură știință se poate ghida cu ajutorul acestei pentru a înțelege celelalte științe. Muhammad l-a întrebat pentru a-l verifica: ce părere ai, acela care a omis o ingenuncher^x trebuie să o recupereze? Al-Kisa'I l-a răspuns: Nu! Muhammad l-a întrebat: Și de ce? La care Al-Kisa'I l-a răspuns: Fiindcă ca gramaticii spun că ceea ce este mic nu poate primi forma de diminutiv.

Întâlnirile lui Al-Ma'mun au fost cele mai deosebite din istoria civilizației islamice, întrucât și el se număra printre savanții de seamă ai epocii sale. În palatul sau misunau o multime de oameni de știință și de litere, poeți, medici și filozofi pe care-i chemase din diverse regiuni ale imperiului său, înconjurându-l cu atenție, indiferent de orientarea și naționalitatea lor. Deseori deschidea discuțiile și înceta pe încetăți la cercetare. El le interzicea filozofilor și învățaților din cercul său să aducă drept argumente numai citate din sfintele scripturi spunându-le: Nu aduceți argumente din Coran sau din Evanghelie, închipându-va că prin aceasta mă flatăți. Jur pe Allah că această chestiune nu va priveste pe voi, dar chiar dacă nu aș fi fost arab, nu aș fi voit să recunosc adevărul și dreptatea. Apoi le-a arătat că ei îi socoteste pe arabi mai presus decât celelalte neamuri pentru că ei, cu toate că nu au mai avut o scriptură și nici știința la început, au fost calauziti prin firea lor către cunoașterea plantelor de pe pământ, îndeosebi acele care sunt bune pentru oi și pentru camile, a observat că timpul este schimbător și l-au împărțit în primăveră, vară, toamnă și iarnă, apoi și-au dat seama că apa lor vine din cer și au înțeles schimbările meteorologice și modificarea vremii, s-au calauzit după stelele cerului pe carările pământului și au convenit

asupra unor reguli care sa-I opreasca de la ceea ce este interzis, sa-I faca sa doreasca ceea ce este frumos, sa evite lucrurile josnice si sa-I indemne pe ei la virtutiile alese pe care le-au descris in cele mai mici amanunte, dupa cum s-au intrecut in bglamarea faptelor rele. Prin toate vorbele lor au indemnat la implinirea faptelor bune, la apararea vecinului, la darnicie si la implinirea faptelor demne de laudat. Fiecare dintre ei a intuit aceste lucruri cu propria sa minte, le-a dedus prin firea sa in mod spontan, fara sa fie nevoie sa invete si sa se educe si datorita firii lor educate si mintilor iscoditoare. Ibn al-Muqaff ' ³¹³ a afirmat in aceasta privinta: De aceea, v-am spus ca ei sunt cea mai dotata intelectual dintre toate natiunile, datorita corectei inzestrari, justei intocmiri, dreptei gandiri si ascutitei intelegeri.

Se cuvine sa mentionam in acest context si rolul vanzarilor de carti. Pravaliiile lor erau locuri unde se intalneau savantii de seama, purtand discutii in legatura cu felurile chestiunii, vorbind fiecare dintre ei despre domeniul in care era specialist. Vanzatorii de carti au fost de altfel in majoritatea cazurilor oameni de litere, cultivati, care speculau indeletnicirea lor pentru a-si potoli lacomia stiintifica. Este sufficient sa pomenim ca Ibn ad-Nadim, ³¹⁴ autorul lucrarii Al-Fihristi "Bibliografia" si Yaqut ³¹⁵, autorul lucrurilor Mu'jam al-'udaba" "Dictionarul oamenilor de litere" si Mu'jam al-buldan "Dictionarul tarilor", a fost vanzator de carti, adica un fel de library. Abu al-Faraj al-Isfahani, autorul lucrarii Kitab al-aghani "Cartea cantecelor" si vestitul filolog Abu Nasr az-Zajjaj ³¹⁶ se intalneau deseori in pravaliiile vanzatorilor de carti si discutau despre poezie si despre literature cu poetii care frecventau aceste dughene. Cu ocazia uneia din aceste intamplari, poetul Abu-Hasan ali ben Yusuf, ³¹⁷ care statea la vanzatorul de carti Abu al-Fatah al-Hazzaz , ³¹⁸ a recitat mai multe versuri de Ibrahim ben al-Abbas as-Suli ³¹⁹, printre care si versul:

A vazut calitatea mea in locul in care ea statea ascunsa

Ea facuse pulbere in ochii lui, pana ce a devenit limpede

Cand a ajuns la acest vers l-a repetat administrativ. Abu Nasr az-Zajjaj a relatat ca Abu al-Faraj al-Isfahani I-a zis: Du-te la el si spune-I ca a exagerat in administratia lui pentru acest vers. Si asa este. Care este punctul maiestriei lui? M-am dus la el si I-am spus acest lucru, iar mi-a raspuns: Cuvintele" fusese pulbere in ochii lui". M-am intors la Al-

Isfahani si I-am comunicat raspunsul lui, iar el a zis: Du-te la el si spune-I ca a gresit. Maiestria se afla in cuvintele: “ in locul in care ea statea ascunsa”.

Un alt poet a spus in legatura cu cartile:
Sederea in targ este de blamat,
Dar in el sunt si locuri demne de luat in seama.
Nu te apropia decat de targul de cai,
De targul de arme si de targul de carti,
Caci acestea sunt instrumentele neamului de razboinici,
Iar celelalte sunt instrumentele neamului literelor

Si a avut dreptate caci toti oamenii demni care voiesc sa traiasca in respect si demnitate, au nevoie sa cunoasca armele si razboiul apoi stiinta si literele.

Natiunea care este demnita sa traiasca gaseste hrana sa in primul rand in stiinta. In vremea cand trimitea viata natiunilor si popoarelor lumii, natiunea noastra cauta toate mijloacele pentru a se aproviziona cu stiinta si pentru a o raspandi si o difuza; fiii sai de la calif pana la invatat si negustor se intreceau pentru a dobandi cat mai multe din instrumentele stiintei si din cartile ei si in construirea scolilor pentru ea. Si nu vorbeau in aceste scoli decat despre lucruri sporeau stiinta, deschideau mintea si o slefuiau. Chiar si in locurile petrecerilor de noapte ei erau invatati si oameni de litere. Nu pierdeau nici un prilej pentru a investiga o problema, pentru a limpezi un lucru confuz sau pentru a indrepta o greseala, asa cum se poate constata si din urmatoarea intamplare:

Cu ocazia uneia din intamplarile organizate de califul Al-Wathiq,
³²⁰ o sclava a cantat in prezenta lui:

Oare este nedrept? Acela dintre voi care loveste un om
Care a salutat cu cuvantul “pace” este nedrept.

Unul dintre cei prezenti a respins pronuntarea de catre ea a cuvantului “un om” in cazul acuzativ, socotindu-l nume predicative si in consecinta pronuntat in cazul nominativ in enuntul care a trebuit sa fie “Este un om”, fara sa-si dea seama ca el este complement direct, in vreme ce numele predicative este cuvantul “nedrept” de la sfarsit. Sclava cantareata a respins pretentia acestui barbat, zicand: Nu accept aceasta parere si nu schimb nimic. Eu am pronuntat astfel si in prezenta celui mai mare invatat de la Basra: Abu Osman al-Mazini. ³²¹ Al-Wathiq

a trimis sa fie adus de la Basra la Bagdad acest invatat. Si Al-Mazini a relatat astfel momentul intalnirii: Cand am intrat la Al Wathiq, acesta m-a intrebat: “Bum te cheama?”, voind sa zica de fapt “Cum te cheama?”. Al-Mazini a mai comentat: Parca a vrut sa-mi arate ca stie ca sunetul “C” este inlocuit cu “B” din dialectal din zona mea. I-am raspuns: Bakl ben Muhammad al-Mazini.³²² Apoi a continuat cu intrebarile: Neamul Mazin din tribul Sayban³²³ sau neamul Mazin din tribul Tamim?³²⁴ I-am raspuns: Mazin din Sayban. Mi-a zis: Spune-ne! Iar eu I-am raspuns: Emir al credinciosilor, respectful pentru maria ta ma impiedica sa vorbesc. Un poet popular a zis:

Nu-I dati pinteni sa grabeasca si lasati-o pe indelete,
Caci dupa ziua de astazi mai e si sora ei de maine...

Mi-a zis: explica-ne versul. Atunci eu I-am spus: “Nu-I dati pinteni sa grabeasca”, inseamna “Nu o loviti violent ca sa alerge”, iar “Lasati-o pe indelete” inseamna “Lasati-o sa mearga agale”.

Si a relatat Al-Mazini: in continuare: Dupa aceea l-a chemat pe At-Tuzi,³²⁹ cel care aprecia ca sclava cantareata a gresit. Si Al-Mazini l-a intrbat: Nu spui “Iovirea de catre tine a lui Zayd este o nedreptate?”. At-Tuzi, care a inteles ca gresise, a raspuns: Mi-e de ajuns!

N-am vorbit despre intalnirile jurisconsultilor, traditionalistilo rsi predicatorilor, care erau prezente pretutindeni, in orase si in sate.

In concluzie, se poate afirma ca in epocile de inflorire a civilizatiei islmice, lumina stiintei a acoperit casele, moscheiele, scolile, adunarile si chiar si dughenele, ceea ce l-a determinat pe marele savant Gustav Le Bon sa afirme pe buna dreptate ca: Dragostea arabilor pentru stiinta a fost deosebita. Curand dupa incheierea cuceririlor, ei au ajuns la un inalt grad de cultura, incat au creat o civilizatie in care literatura, stiinta si artele s-au maturizat si au ajuns la apogeu.

CAPITALELE SI MARILE ORASE

Suntem in secolul IV h. sau in secolul X d. Ch. Vom arunca o privire rapida asupra oraselor din lumea islamica si asupra oraselor din lumea occidentala. Vom fi uimiti de marea deosebire dintre cele doua lumi, caci vom descoperi o lume plina de viata, de forta si de civilizatie lumea islamica si o lume primitiva, lipsita de orice urma de viata, de stiinta si de civilizatie lumea occidentala. Vom incerca sa facem o comparatie intre orasele din cele doua lumi. Vom incepe cu lumea occidentala , incercand sa vedem cum traiau locuitorii ei, cat de mari erau orasele si care era nivelul populatiei din acele orase.

Din inistoria generala a lui Lavis si Rambeau ³²⁶ se spune: Anglia era intre secolele VII-X d. Ch. Saraca, avea putine legaturi cu alte tari, era primitiva si salbatica. Casele erau construite din blocuri de piatra si pamant, erau plasate in locuri joase; locuinte cu ferestre inguste, care nu se inchideau bine. Grajdurile pentru vite nu aveau ferestre. Molimele repetate loveau vitele care constituiau singura sursa de hrana in aceasta tara. Dar nici locuintele oamenilor nu erau nmai bune si mai sigure decat grajdurile vitelor. Seful tribului locuia intr-o coliba impreuna cu familia si slujitorii sai; se adunau intr-o incapere mare, in mijlocul careia se afla o soba din care se revarsa fumul si iese printr-o deschizatura din tava. Mancau cu totii la aceeasi masa. La unul din capetele ei stateau stapanul impreuna cu sotia lui. Furculitele nu erau cunoscute si canile nu aveau initialele numelor gravate pe fundul lor. Fiecare invitata trebuia sa-si tina cana in mana sau sa goleasca dintr-o sorbitura. Seara, dupa ce lua masa si bea provocand zarva, stapanul se retragea in camera lui. Apoi erau ridicate mesele si scaunele. si dormeau cu totii in incaperea aceea, pe jos sau pe niste banci, tinandu-si fiecare arma langa cap, caci hotii erau intr-atat de indrazneti incat oamenii trebuiau sa stea tot timpul la panda pentru a nu fi atacati prin surprindere.

Europa era in vremea aceea plina de paduri dese si avea o agricultura inapoiata. Din numeroasele mlastini situate in suburbiile oraselor se ridicau masme ucigatoare care-I secerau pe oameni. Casele din Paris si din Londra erau construite din lemn si pamant amestecat cu

paie si trestie. Ele nu aveau ferestre si nici camere cu usi. Covoarele nu le erau cunoscute. Nu aveau alt asternut in afara paielor pe care le intindeau pe pamant. Nu stiau ce este curatenia. Aruncau maruntaiele vitelor si murdaria de la bucatarii in fata caselor si din ele se ridicau mirosuri insuportabile. Familia dormea intr-o singura incapere ; barbati, femeile si copiii laolalta. De multe ori adaposteau si animalele domestice alaturi de de ei. Patul era un sac de paie peste care se aeza un sac de lana in chip de perna. Pe strazi nu exista canalizare, pavaj si nici felinare. Cel mai mare oras din Europa nu avea mai mult de douazeci si cinci de mii de suflete.

Aceasta era situatia Occidentului in Evul Mediu, adica pana in secolul XI si chiar mai tarziu, conform marturiilor istoricilor lor. Inainte de a uita acest tablou sa trecem la lumea islamica, in care se aflau capitale si orase , asa cum erau Bagdadul, damascul, Cordoba, Granada si Sevilla, pentru a vedea conditiile din aceste orase.

Sa vizitam mai intai orasele din Andaluzia, care se afla in vecinatatea Europei despre care am vorbit. Sa incepem cu Coprdoba si sa incercam sa-I cunoastem trasaturile vizibile si nu toate lucrurile care se afla in ea. Ce constatam?

In vremea califului omeyyad Abd ar-Rahman III ³²⁷, Cordoba era capitala Andaluziei musulmane. Noaptea, orasul era luminat ciu felinare, incat luminile sale se zureau de la zece mile, adica de la aproximativ saispzece kilometric . Ulitele sale erau pavate. Gunoitul era ridicat de pe strazi. Era inconjurat de gradini luxuriante , incat cel care se indrepta spre oras mergea ceasuri intregi prin gradini si livezi inainte de a ajunge la el. Numarul locuitorilor lui depasea un million de suflete (in vreme ce populatia celor mai mari orase din Europa nu depasea douazeci si cinci de mii de suflete). In cordoba existau noua sute de bai, 283.000 de case, optzeci de mii de palate si sase sute de moschei. Circumferinta lui atingea opt farsakh,^x (adica treizeci de mii de coti). Toti locuitorii orasului stiau carte. In partea de Est a orasului se aflau o suta saptezeci de femei care copiau Coranul in grafica kufica. ³²⁸ In oras se aflau, de asemenea , optzeci de scoli, ,in care copiii saraci invatau gratuity, si cincizeci de spitale. Moscheea principala, ale carei vestigii se mai vad si astazi, era o capodopera de arta: minaretul ei avea o inaltime de patruzeci de coti, iar cupola sa zvelta se sprijinea pe grinzi de lemn sculptat si pe o mie nouazeci si trei de stalpi de marmura de

diferite culori, in forma unui esicher de sah. Avea nouasprezece curti pe lungime si treizeci si opt de curti pe latime. In timpul noptii era iluminata de patru mii sapte sute de lampi, care consumau douazeci si patru mii de ratli^x de ulei animal. Pe fatada ei sudica se aflau nouasprezece porti maiestrit placate cu bronz, mai putin poarta din centru care era placata cu aur. Pe fatada de Est si pe fatada de Vest se aflau cate noua porti asemanatoare cu acestea. Cat despre mihrabul^{xx} ei, este de ajuns ce spun istoricii europeni despre el: "Este lucrul cel mai frumos pe care ochiul omenesc il vede si nu exista decoratie mai frumoasa si mai stralucita decat a lui in nici o lucrare antica moderna".

De Cordoba este legat si palatul Az-Zahra',³²⁹ ramas vesnic in istorie pentru arta si splendoarea sa care l-au facut pe istoricul turc Diya Pasa³³⁰ sa afirme ca "El este minunea acestei lumi." Nu l-a mai trecut prin minte nici unui alt constructor, de cand Allah a creat lumea, sa inalte un astfel de palat si nu si-a mai imaginat nici o alta minte, de cand exista minti omenesti, un desen ca al lui ". Cupolele lui se srijineau pe 4.316 coloane de marmura felurit sculptate, iar podeaua lui era placata cu placi de marmura si diferite culori intr-o imbinare minunata. Peretii lui erau placacati cu placi azurii si aurii, iar in saloanele lui se aflau izvoare de apa dulce, care se iveau si dispureau in habuzuri de marmura alba de diverse forme, pana ce apa ajungea in lacul din salonul califului. In mijlocul lacului se afla o lebada de aur cu o perla pe cap, iar in apele lui innotau mii de soiuri de pesti mici si mari, atat de multi incat aveau nevoie in fiecare zi de doisprezece mii de lipii pentru a se hrani.

In Az-Zahra' se afla sala de consiliu numita Palatul califului. Tavanul si peretii ei erau acoperiti cu aur si marmura groasa de diferite culori, iar in mijlocul ei se afla un bazin mare umplut cu mercur. Pe fiecare din laturile acestei Sali se aflau cate opt usi cu arcure de fides si abanos incrustat cu aur si perle, sprijinita pe colane de marmura colorata si cristal pur. Soarele intra prin acele usi si razele lui se proiectau pe partea din fata salii de consiliu si pe peretii ei, producand o iluminare care fermeca privirile An Nasir,³³¹ ,daca voia sa-l inspaimanteze pe vreunul dintre cei prezenti in acest salon, facea semn unui sclav sa miste mercurul, care provoca o luminaie semanand cu stralucirea fulgerului, impresonand toate inimile, incat cei prezenti aveau impresia ca locul in care se aflau zbura cu ei, cata vreme se misca mercurul. Palatul era inconjurat de gradini bogate si de pietre largi, iar in

spatele acestora se afla un zid cu trei sute de bastioane, care inconjura constructia. In Az-Zahra' se aflau locuintele califului, ale emirilor si femeilor din familiile lor, precum si numeroase saloane in care seada regele, intr-un loc special numit terasa tencuita, care avea o cupola cu caramizi din aur si argint. Cadiul Muzir ben Sa'id ³³² I-a repositat califului acest lucru in fata multimii adunate la moscheea din Cordoba, determinandu-l sa o demoleze si sa orefaca din caramida nearsa. In Az Zahra' se aflau numeroase fabrici si ateliere, asa cum erau atelierele de arme, atelierele de bijuterii si podoabe, ateliere de sculptura, de decoratii, de statui si altele. Construirea palatului Az-Zahra' a durat ani, in fiecare prelucrandu-se sase mii de blocuri de piatra, in afara de piatra folosita pentru pavare. In fiecare zi lucrau optsprezece mii de muncitori, care se foloseau de o mie patru sute de catari care aduceau la fiecare trei zile o mie si o suta de incarcaturi de var si de ghips. La construirea moscheii din Az-Zahra' lucrau in fiecare zi o mie de meseriasii iscusiti, intre care trei sute de zidari, doua sute de dulgheri si cinci sute de zilieri si alti meserii. Ea a fost ridicata in doar patruzeci si opt de zile, ceea ce reprezinta o viteza aproape fara egal.

In acest minunat palat l-a primit califul Al-Mustansir ³³³ pe regele Spaniei, Ardu ben Alfons, ³³⁴ in anul 352 h. Cand a intrat in Az-Zahra' si a vazut stralucirea si maretia edificiului, slujitorii, ostentia si armele lui, regele a fost de-a dreptul uluit. Dar uimirea lui a sporit si mai mult cand a ajuns in sala de consiliu a califului Al-Mustansir, care avea alaturi de el pe mai-marii regatului, nobili, savanti, oratori si mari comandanti. Cand s-a apropiat de califul Al-Mustansir, regele Spaniei si-a desoperit capul si si-a dezbracat burnusul, ramanad nemiscat pana ce califul l-a ingaduit sa se apropie de el. Cand s-a vazut fata in fata cu califul, a cazut in genunchi pentru o clipa, apoi s-a ridicat in picioare si a inaintat cativa pasi si a cazut din nou in genunchi. A facut acest lucru de mai multe ori, pana cand a ajuns dinaintea califului si s-a aplecat spre mana lui pentru a l-a saruta, iar acesta l-a intins-o. Apoi s-a retras pe calcaie, fara sa intoarca spatele spre calif si s-a asezat intr-un fotoliu ce-l fusese pregatit. Califul l-a intampinat cu aceste cuvinte: “ Venirea ta sa-ti aduca bucurie si speranta ! Vei gasi din partea noastra bunavointa mai multa decat te vezi asteptat “. Cand l-a tradus vorbele califului, fata l-a luminat si s-a aplecat si a sarutat covorul. Apoi a zis: “ Eu sunt robul emirului credinciosilor, stapanul meu, voi sa ma bizui pe gratia lui si pe

goria lui si pe orice imi va acorda din gratia lui si cu orice imi va acoorda din gratia lui si cu orice va voi sa ma rasplateasca pentru slujirea lui, voiesc sa ma infatisez dinaintea lui cu intentia sincera si cu povata curata”. Califul I-a raspuns: “ Esti in situatia de avea o buna parere despre tine si vei avea parte, datorita faptului ca te-am preferat pe tine din neamul religiei tale, de ceea ce te va face sa te bucuri, datorita indreptarii tale catre noi si cautarii tale dupa umbra puterii noastre..” Ati observat vorbele rostite de califul Al-Munstansir , care demonstreaza puterea si maretia , pe care le-a auzit regele Spaniei si nu bine le-a inteles ca s-a si prabusit din nou in genunchi, rostind rugi pentru simpatia si protectia pe care I le-a exprimat califul.

Trecand de aici la orasul Granada, ni se dezvaluie noua grandoarea constructiei si arhitecturii in palatul Alhamra (Alhambra) care a fost intr-adevar o minune ce-I uimea pe privitori si care continua sa fie si astazi, in ciuda trecerii timpului, un punct de atractie pentru turistii din toate tarile lumii. Acest palat a fost inaltat pe panta unui munte si coboara spre orasul Granada si campurile intinse si bogate care il inconjoara, una din cele mai frumoase privelisti din lume. In el se afla numeroase sali, asa cum era sala leilor, camera celor doua surori, sala dreptatii si sala ambasadorilor. Nu vom putea descrie palatul Alhambra cu toata splendoarea lui si ne vom limita la citarea versurilor in care le-a cantat poetul francez Victor Hugo ³³⁶:

Alhambra ! Alhambra ! Palat pe care l-au impodobit ingerii,

Asa cum a voit imaginatia,

Si te-au facut pe tine o minune a simetriei!

Cetate cu terase ornamentate cu flori si ramuri

Ce inclini spre ruina!

Cand razele argintii ale lunii sunt reflectate de zidurile tale

Pe sub boltile tale arabe

Ti se aude in noapte glasul care vrajeste inimile!

Se poate discuta indelung despre celelalte orase andalusiene, despre frumusetea si maretia lor, dar socotim ca este de ajuns sa mentionam aici numai faptul faptul ca Sevilla avea sase mii de razboaie de tesutmatasea si ca orasul era inconjurat din toate partile de livezi de maslini si ca in el existau o suta de mii de prese de ulei.

Vorbind in general, toate orasele Andaluziei au cunoscut inflorirea, dar fiecare dintre ele a devenit vestit pentru anumite

mestesuguri, catre care s-au indreptat europenii cu un interes nestavilit. Orasele andalusiene erau vestite pentru maestrii care prelucrau otelul in zale, coifuri si sabii, obiecte pe care europenii se intreceau sa le cumpere. Reinaud³³⁷ afirma in lucrarea sa intitulata “ Incursiunea asupra Frantei”: “ Arabii, cand au invadat Sudul Frantei venind din Andaluzia, si au cucerit orasele Narbonne, Avignon si Lyon, sub comanda lui As-Samih al-Khulani, 'Anbassa al-Kalibi si Al-Hurr as-Saqafi,³³⁸ erau inzestrati cum arme care nu aveau francezii. “

Sa trecem si la lumea islamica din Orient pentru a vedea unul din marile sale orase si center de civilizatie. Ne vom limita la orasul Bagdad care a fost una din minunile lumii, fara egal in antichitate.

Pe locul unde vestitul calif abbasid Al-Mansur a construit orasul Bagdad a fost mai inainte un mic sat, in care se intalneau la inceput de ani negustorii de prin imprejurimi. Cand s-a hotarat sa construiasca orasul , califul Al-Mansur a adus ingineri, specialisti in arta constructiei, in topometrie si in aprecierea terenurilor. Apoi a pus cu propria sa mana prima caramida la temelia acestui oras, zicand: “ In numele lui Allah Cel Milostiv, Indurator! Lauda lui Allah ! Pamantul este al lui Allah care il lasa mostenire cui voieste El dintre robii Sai si urmare buna va fi pentru aceia cu frica de el!” Apoi a adaugat: “ Construiti cu binecuvantarea lui Allah”.

El a alocat pentru construirea orasului Bagdad patru milioane si opt sute de mii de dirhami. La inaltarea lui au luat parte o suta de mii de muncitori. El a fost inconjurat cu trei cercuri concentrice de ziduri. Populatia orasului a ajuns la doua milioane de suflete. Orasul avea sase mii de strazi si ulite in parte de Est si patru mii in partea de Vest. In afara Tigrului, orasul era strabatut de unsprezece canale, prin care apa ajungea in toate casele si palatele lui. Traversarea Tigrului se facea cu treizeci de mii de bahuri. In oras au n fost amenajate saizeci de mii de bai si au fost construite trei sute de mii de moschei. Cat despre locuitorii lui, savantii, oamenii de litere si filozofii care au trait in acest oras erau atat de multi incat numarul lor nu-l poate sti nimeni. Iata cum a descris Abu Bakr Al-Khatib³⁴⁰ orasul Bagdad : “ Aceasta fara sa pomenim, numeroase alte lucruri prin care allah l-a facut unic, diferit atat de orasele lumii din Orient cat si de Occident. Printre acestea se numara calitatile alese, apa dulce din abundenta, multimea de fructe gustoase, strazile frumoase, priceperea mestesugarilor, abudenta tuturor

lucrurilor necesare, aparat de erezii, multimea invatatilor si a celor care invata, a jurisconsultilor si a celor care invata jurisprudenta, a teologilor, a celor care stapanesc aritmetica si gramatica, a poetilor talentati si a transmitatorilor de traditii si de genealogii, multimea artistilor si a oamenilor de litere, existenta tututror fructelor in acelasi timp. Nu exista toate aceste lucruri minunate intr-un alt oras din lume in afara de el, si cu deosebire in sezonul toamnei. Apoi, daca o locuinta devine neincapatoare pentru cineva, el poate gasi oricand o alta mai potrivita decat ea. Daca I se pare cuiva ca a gasit un loc mai placut decat acela in care sta, atunci el se poate muta oricand in el. Iar atunci cand cineva fuge de un adversar al sau, va gasi intotdeauna pe cineva sa-l protejeze, fie mai aproape, fie mai departe. Daca cineva vointe sa schimbe casa, ulita sau strada sau vointe orice alta schimbare, poata sa faca acest lucru in functie de situatie si de timp. Apoi, bunurile de la negustorii instariti si sultanii preamariti si stapanii caselor slaviti vin fara incetare spre aceea care au o stare mai proasta decat a lor. Ele se afla in depozitele lui Allah si numai El le cunoaste in tot adevarul lor. “Apoi, a continuat: “ Bagdadul nu are in aceasta lume seaman in privinta maretiei valorii sale, a luxului sau si a numarului mare de savanti si personalitatii, in privinta aspectelor sale particulare si generale, a intinderii sale, a multimii caselor sale, a ulitelor si aleilor sale, a dughenelor si pietelor, a drumurilor, a moscheiilor si bailor, a stilurilor de constructii si caravanseraiuri, in privinta aerului sau bun, a apei sale dulci, a umbrei sale racoroase, a verilor si iernilor sale temperate, a primaverilor si toamnelor sale placute si a numarului mare a locuitorilor sai care nu au fost numarati. Ele au cunoscut perioada cea mai infloritoare in vremea califului Harun al-Rasid, cand lumea s-a bucurat de stabilitate si belsug. Apoi a venit o perioada in care a cunoscut razmelite care au adus multe neazuri pentru locuitorii lui, constructiile s-au ruinat, locuitorii s-au mutat. Dar aceasta s-a intamplat inainte de vremurile noastre, deosebindu-se de toate celelalte tinuturi si locuri”

Incheiem aceasta prezentare cu descrierea orasului in vremea califului Al-Muqtadir bi-Allah ³⁴¹ si a maretiei pe care a cunoscut-o califul in vremea lui, cand a fost vizitat de un sol al imparatului bizantin. Palatul califului depasea prin dimensiunile sale un oras mare. In el se aflau unsprezece mii de sclavi eunuci, alaturi de nenumarate alte mii de slujitori. In fiecare schimb lucrau in el patru mii de maturatori. Cand a

sosit, solul imparatului bizantin a fost cazat intr-o casa de oaspeti. Apoi a fost oranduita o garda militara de la casa de oaspeti pana la palatul califului: o suta saizeci de mii de calareti si pedestrasi. Solul a trecut printre ei pana a ajuns la palat. L-a salutat pe calif, care a poruncit sa fie insotit prin palat. In palat nu mai ramasesera decat sapte mii de slujitori, sapte sute de usieri si patru mii de robi negri, au fost deschise magaziiile in care armele erau oranduite asa cum este oranduita zestrea miresei. Cand a intrat in casa pomului, solul bizantin a ramas uluit. Era un pom de argint, in greutate de cinci sute de mii de dirhami, cu unsprezece crengi mari, fiecare dintre ele cu o multime de ramurile. Pe ramuri stateau tot felul de pasari aurite si argintate. Cele mai multe dintre crengile pomului erau din argint, dar unele dintre ele erau aurite. La anumite intervale de timp, crengile se leganau, iar frunzele diferit colorate se miscau, asa cum se misca de vant frunzele pomilor adevarati. Atunci, toate pasarile argintate si aurite ciripeau si fluierau. Intr-o parte a casei pomului se aflau statuile a cincisprezece mii de calareti pe cincisprezece mii de cai. Erau imbracati in straie de matase si tineau in maini sulite si se inverteau intr-un singur sir, de parca fiecare dintre ei l-ar fi tintit pe un altul. Apoi, oaspetele a fost condus intr-un palat sub numele de paradis. In el se aflau mii de mii de arme. Asa a trecut din palat in palat, pana ce numarul lor a ajuns la douazeci si trei si s-a odihnit in ele de sapte ori. Apoi s-a intors la consiliul lui Al-Muqtadir bi-Allah.

Istoricii au mentionat ca in palatul califului au fost intinse pentru vizita solului bizantin douazeci si doua de mii de covoare, in afara covoarelor diferit colorate aflate in incaperi si saloane. Pe peretii din incinta casei califului au fost agatate treizeci si opt de mii de perdele din matase aurie. Si a mai vizitat solul imparatului bizantin in palatul califului si in casa salbaticiunilor in care se aflau o multime de soiuri de animale domestice si salbatice, precum si casa elephantilor, in care se aflau patru elefanti si pe fiecare dintre ei stateau cate opt indieni, si casa leilor in care se aflau o suta de lei- cincizeci pe partea dreapta si cincizeci pe partea stanga. Fiecare leu era tinut de un lant de catre ingrijitorul lui.

Fara indoiala ca solul imparatului bizantin a fost impresionat peste masura de maretia casei califului. Si nu exista in lume in vremea aceea o alta casa ca aceasta pe care o vizitase.

Si sunt de ajuns cele trecute in revista pentru a intelege maretia civilizatiei islamice din perioada infloririi sale maxime.

^{xx} Denumire veche a regiunii arabe de pe litoralul estic al Marii Mediterane, care includea Siria, Libanul si Palestina (N.T.)

^x An-Nisa': 1

^{xx} Al-Hujurat: 13

^x Al-Hujurat: 13

^{xx} Az-Zalzala: 7-8

^{xxx} Hadis consemnat de Muslim si de Ahmad.

^x Al-Baqara: 178

^{xx} Al-Isra': 70

^{xxx} Consemnat de Muslim.

^{xxxx} Consemnat de toti autorii de seama ai culegerilor de traditii.

^{xxxxx} Al-Hajj: 78

^x Ad-Dahr: 8-9

^{xx} Parte a Rugaciunii alcatuita dintr-o serie de gesturi si rostirea unor formule consacrate (N.T.)

^{xxx} Al-Fatiha: 2-3

^x Consemnat de Al-Bukhari, de muslim si de altii

^{xx} Consemnat de Al-Bukhari, de muslim si de Ahmad.

^x Consemnat de Ibn 'Asakir cu un lant de transmitatori pana la Az-Zuhuri. Iar continuarea lui este: “Araba nu este pentru nici unul dintre voi dupa tata si mama, ci ea este limba, iar acela care vorbeste araba este arab.”

^x Al-Hujurat: 13

^{xx} Cuvantul a insemnat initial “successor”, iar Abu Bakr a fost primul successor al Profetului Muhammad la conducerea noului stat. Apoi, ca termen, califul i-a desemnat pe conducatorii politici si religiosi ai statului musulman (N.T.)

^{xxx} Taxa platita de nemusulmani din tarile musulmane in schimbul respectarii religiei lor (N.T.)

^x Al-Hujurat: 13

^{xx} Pelerinajul de adio a avut loc in anul 10 h. Cu aceasta ocazie, Profetul Muhammad a rostit ultima predica si a recitat ultima revelatie divina (N.T.)

^{xxx} Transmis de Ibn Sa'd, care l-a preluat de la Ibn Hurayra.

^{xxxx} Locul catre care se indreapta credinciosii musulmani in timpul Rugaciunii (N.T.)

^x Conducatorul Rugaciunii la musulmani (N.T.)

^x Al-Zalzala: 7-8.

^x Unitate de suprafata in unele tari arabe egala cu 0,42 hectare (N.T.)

^x Intr-un raport publicat de Biroul American pentru Educatie, Profesorul Brown a studiat condițiile de trai din cartierele populatiei de culoare din diverse regiuni ale Statelor Unite. El afirma; “Asfaltarea drumurilor, iluminarea strazilor, conductele de canalizare si protectia politiei se sfarsesc deseori in punctele de unde incepe sectorul populatiei negre din orase. In numeroase orase nu exista nici un spital la a carui poarta sa poata bate negrii. Cat despre serviciile medicale, ele sunt insuficiente in majoritatea cazurilor sau lipsesc cu desavarsire”.. Iata si cateva date dureroase despre nivelul sanitar al populatiei de culoare: In anul 1947 procentul cazurilor de tuberculoza in randul populatiei de culoare din orasels Chicago si New York a fost de cinci ori mai mare decat cel din randul populatiei albe. In orasele New York si New Jersey acest procent a fost chiar de sapte ori mai mare. Procentul deceselor mamelor de culoare care au nascut a fost dublu fata de de cel al femeilor albe care au nascut, in vreme ce procentul mortalitatii infantile in randul populatiei de culoare este mai ridicat cu 70% decat in randul populatiei albe. Speranta medie de viata in randul populatiei americane de culoare este mai mica decat speranta medie de viata a populatiei americane albe cu zece ani.

^x Az Zumar: 17 18.

^{xx} As Sura: 13.

^{xxx} Al Baqara: 136.

^{xxxx} Al Baqara: 256.

^{xxxxx} Yunus: 99.

^{xxxxxx} Al Hajj: 40.

^x Al Ma'ida

^{xx} Al Baqara: 113.

^{xxx} Consemnat de Al Bazzar.

^{xxxx} Al Hujurat: 13.

^{xxxxx} Doar mancarurile permise de Islam dintre ele (N.T.)

^{xxxxxx} Va este ingaduit sa va casatoriti cu ele.

xxxxxx Al-Ma'ida: 5

xxxxxxx Al-Ankabut: 46

^x Al-Anám: 108

^{xx} Al-Baqara: 193. Se face referire la un episod din timpul propovadurrii si luptei Profetului Muhammad impotriva idiolatrilor din tribul Qurays de la Mekka. In anul 628 d.Ch., Muhammad a vrut sa implineasca Pelerinajul mic, insa idolatri l-au oprit si l-au impiedicat sa intre in Mekka. In urma acestui incident, s-a incheiat armistitiul de la Al-Hudaybiyya. In anul urmator au incercat din nou sa implineasca Pelerinajul, dar insotitorilor sai le-a fost teama ca politeistii ar putea recurge la un truc pentru a-i ataca in momentul in care se vor afla in starea de sacralizare. Atunci au fost revelate versetele in care musulmanilor li s-a comunicat ca nu au voie sa recurga la violenta in locurile sacre, dar le este ingaduit sa raspunda si sa respinga atacul. (N.T.)

^{xxx} Al-Mumtahana: 9. Referire la alt episod din conflictul in care adversarii quraysiti de la Mekka s-au impotrivit Profetului Muhammad. (N.T.)

^x Iudeii si crestinii, care au avut scripturi inintea musulmanilor (N.T.)

^{xx} Referire la ospitalitatea de care s-au bucurat o parte dintre primii adepti ai Profetului Muhammad, care au fugit in Etiopia de teama persecutiei qarayisite, si au fost adapostiti si protejati de comunitatea crestina din aceasta tara (N.T.)

^x Comunitatea crestinilor copti din Egipt (N.T.)

^x Consoana d (N.T.)

^x Al Ma'ida: 27-28

^x Al-Hujurat: 13

^{xx} Al-Baqara: 208

^{xxx} Al-Anfal: 60

^{xxx} Al Anfal: 61

^{xxxx} Al-Baqara: 190

^{xxxxx} Cu politeistii din tribul Qurays (N.T.)

^{xxxxx} Al Baqara: 193

^x Al-Hajj: 40

^{xx} An-Nisa': 75

^{xxx} Dupa unii comentatori, prin Taghut se au in vedere diavolii, idoli si

falsele divinitati (N.T.)

^{xxxx} An-Nisa': 76

^{xxxxx} Al-Baqara: 194

^x Al-Baqara: 190.

^{xxx} As-Sura: 41-42

^{xxx} Din recomandările califului Abu Bakr pentru oastea lui Usama (N.A.)

^{xxxxx} An-Nahl: 91

^{xxxxx} Al-Najj: 41

^x Consemnat de Abu Dawud și de Al Bayhaqi în Sunanurile lor.

^x Al-An'am: 38

^{xxx} Consemnat de Ahmad, de Abu Dawud, de At-Tirmizi și de Al-Hakim.

^{xxx} Consemnat de Ahmad.

Inregistrat de Al-Bukhari, de Muslim, de Malik, De Ahmad și de Abdu Dawud.

^{xx} Consemnat de Al-Bukhari și de Muslim.

^{xxx} Consemnat de Ahmad și de Al-Hakim.

^{xxxxx} Consemnat de Abu Dawud și de Ibn Khuzayma.

^{xxxxx} Consemnat de Ahmad și Abu Dawud.

^{xxxxx} Consemnat de An-Nasa'î și de Ibn Habban.

^x Consemnat de At-Tabarani.

^x Consemnat de Al-Bukhari și de Muslim.

^{xx} Consemnat de At Tabarani și de Abd ar-Razzaq

^{xxx} Al-Baqara:272

^{xxxxx} Fussilat:46

^{xxxxx} Al-Baqara : 245

^x Al-'Imran:92

^x Templul Al-Ka'aba (N.T.)

^x Consemnat de Al-Bukhari și de Muslim.

^{xx} Consemnat de At Tabarani și de Abd ar-Razzaq

^{xxx} Al-Baqara:272

^{xxxxx} Fussilat:46

^{xxxxx} Al-Baqara : 245

^x Al-'Imran:92

- ^x Templul Al-Ka'aba (N.T.)
- ^x Un ratl egiptean era egal cu 449 grame (N.T.)
- ^{xx} Rectorul acestei Universitati (N.T.)
- ^x Consemnat de Al-Bukhari si de Muslim.
- ^{xx} Ali ben Abbas²³⁶ definea medicina ca fiind o stiinta care urmareste mentinerea sanatatii oamenilor sanatosi si redarea ei celor bolnavi.
- ^x Cuvant de origine persana (N.T.)j
- ^x Referire la dreptul musulmanilor de a se casatori cu patru femei (N.T.)
- ^x Tribul poetului Al-Farazdaq, cu care Jarir a intretinut o disputa poetica vreme de aproape patruzeci de ani (N.T.)
- ^x In timpul Rugaciunii (N.T.)
- ^x Unitate de lungime din Orient de marime variabila (N.T.)
- ^x Unitate de capacitate de marime variabila (N.T.)
- ^{xx} Nisa in peretel interior al moscheii, care indica directia spre Mekka (N.T.)

-